Ion Marin Sadoveanu

TAURUL MĂRII

Roman ediţia a II-a
Editura Tineretului

Copertă de A. Ionescu

„Uneori, revoluţia se face chiar de cei bogaţi, care nu participă la magistraturi, atunci când puterile sunt concentrate în mâinile unui mic număr, ca la Massalia, Histria, Heracleea şi în alte cetăţi... În aceste oraşe, oligarhia a luat o formă politică mai largă; la Histria, însă, ea a sfârşit prin a se schimba în democraţie".

Aristoteles: Politica VIII (V), 5, 2.

Soarele îl trezise din somn pe Genaios. Avea o lumină pe pleoape din razele ce se strecuraseră în casă. Tânărul îşi frecă ochii şi sări din pat. Primăvara strălucea pe cerul albastru al Atenei. Era semn de plecare. Cenaios se simţea abătut şi cuprins de o mare părere de rău la gândul că trebuia să ia drumul lung al apelor şi, cu cea dintâi corabie, să pornească spre furtunosul Pont.

În faţa lui se desfăşura priveliştea de care nu s-ar fi despărţit niciodată. În fund, spre miazăzi, pe Acropole, templele albe, ca un pumn de zaruri uriaşe. Sub câinele de stâncă, printre lauri şi enuperi, fântâna Klepsidrei, vecină cu întunecatele grote ale lui Apollon şi Pan, iar în dreapta, şoseaua zgomotoasă ce ducea la Pireu, încărcată de pulbere grea de marmură măcinată, neodihnită nici ziua, nici noaptea, de pasul catârilor şi truda cărăuşilor.

Atena era în plină strălucire. Abia nouă ani despărţea

clipa aceasta a unei noi primăveri de anul năprasnic al morţii lui Pericles care fusese şi acela în care Cenaios se dăruise cu totul bucuriei de a fi ascultat prima dată Oedip rege al lui Sofocles.

Acum, în jurul lui Genaios se trezise de mult întregul Kerameikos, agitatul şi vestitul cartier al olarilor. Se auzeau mugind foalele cuptoarelor şi strigătul mânios al stăpânilor.

Câteodată răsuna câte o palmă, o înjurătură şi răzbătea un vaiet. Aşa aflai că se lucrează mereu în atelierele de unde ieşeau vestitele vase cu figuri roşii, mândria Atenei.

Pentru că era văd bun, tânărul Genaios alesese în Kerameikos locul de negoţ al întreprinderilor tatălui său, Genaios cel bătrân, armator şi negustor bogat în Histria pontică. Pri

1 Pericles – conducător al Atenei, mort la 429 î.e.n.

ceput tot atât de bine la aprigă luptă de tocmeală, cât şi la filosofie, tânărul conducea el însuşi negustoria ateniană a tatălui său. Dădea comenzi de cu vreme olarilor vestiţi şi mai ales neîntrecutului Duris, prietenul său; oprea din recolta nouă de vin şi untdelemn încărcăturile de amfore din Thasos şi Rhodos; schimba, după împrejurări, piloţii şi echipajele de pe corăbiile din portul Pireu ale bătrânului armator şi pregătea călătoria din primele zile de primăvară înspre Histria

În filosofie, Genaios cel tânăr era învăţăcelul lui Heraclit din Efes. Pentru el, ca şi pentru dascălul său, lumea era într-o neîncetată curgere şi schimbare. Zeii nici nu-l înfricoşau, nici nu-i aprindeau vreo nădejde, pentru că nu credea în ei. Îi plăcea însă să privească templele armonioase şi statuile cu palide culori. Ceea ce strângea în Genaios cel tânăr toate puterile sufletului şi stârnea clipa

adâncă în care alţii aduceau jertfe pe altarele fumegânde era pilda lui Heraclit despre lume, cu râul şi apa. Ca un râu în albia lui, lumea rămânea aceeaşi, în vreme ce apa era mereu altă, în trecerea ei. Gândul acesta mulţumea întrebările fiinţei sale, dar îl şi înfiora. El îl chemă în orice împrejurare şi oriunde.

Şi în dimineaţa aceasta însorită, Genaios tânărul, prin încremenirea priveliştelor din faţa sa, simţea cum se scurg neîncetat forţele nevăzute şi schimbătoare ale lumii. Un simţământ de înstrăinare îl stăpânea. Se depărta, parcă, de frumoasa Atena, care devenea tot mai străvezie.

Când s-a trezit din visarea obişnuită firii sale, s-a regăsit cu tot atâta putere în rosturile şi nevoile vieţii, pe care o iubea în aceeaşi măsură şi nu o dispreţuia.

Îşi aminti de toate treburile pe care le avea de descurcat şi pomi cu un pas sporit înspre ele.

Lumina albă îl orbea, de aceea el îşi trase pe frunte pelerina uşoară, de culoarea florilor de in Sub umbra viorie, chipul său prelung, pe care se putea ceti bine originea neamului fenician din care se trăgea, cu barba inelată şi bălaie, dar fără asprimea omului matur, răsfrângea curiozitatea şi bucuria de a trăi.

Oprindu-se din când în când în faţa vaselor puse la vânzare, Genaios şuiera încet, dând câte un bobârnac în vânt, semn că niciunul nu era pe gustul lui. N-a fost mulţumit decât când a ajuns în faţa atelierului prietenului său Duris.

1 Histria – cetate grecească la Marea Neagră, colonie miletană din veacul al VII-lea î.e.n., situată la 50 km. nord de Constantă de aii.

Aici privi îndelung şi cu admiraţie un chiup pentru apăr înalt până la umăr, cu o minunată Leda urmărită de lebădă, în roşu şi negru, pe pereţii vasului.

— Hei, Duris, olar borţos, strigă înveselit Genaios, unde te-ai oglindit de ţi-ai luat pântecele drept model pentru hidria asta?

La strigătele tânărului, un cap cu zulufi roşii ca morcovii şi cu o ţăcălie la fel ieşi de după oale şi cupe. Omul acesta mărunţel şi urât, pântecos şi cu picioarele strâmbe, îmbrăcat într-o tunică lungă, de culoarea cărămizii, ca să nu se cunoască pământul uscat şi petele de vopsea, era Duris, cel mai vestit olar din strălucita Atenă.

— Te-ai trezit, secătură obraznică de filosof? îi răspunse celălalt, mestecând ceva între dinţii lui rari. Am umflat hidria cât a putut să ţină, doar s-o mulţumi regişorul tău, stăpân peste şoareci şi broaşte.

Duris pomenea astfel de o comandă pe care încă din toamnă Genaios i-o făcuse cu toată grija pentru cel mai bun muşteriu al tatălui său. Era vorba de Tanusa, regele scit, cu o aşezare de corturi rotundă de pâslă, undeva mai spre miazănoapte, pe un mal înalt a fi Histrosului1, dar cu inima şi mintea la Histria, printre greci, unde îşi avea palatul. În fiecare an, toamna, cu ultima corabie ce pleca din Histria, el îi dădea liste lungi de comenzi lui Genaios cel tânăr. Mai ales olăria lui Duris era pe gustul său.

— Totul e gata I Vino să vezi I spuse olarul şi o luă înainte.

În magazia atelierului, pe rafturi de lemn, comanda regelui Tanusa aştepta. Erau cratere, cupe, şi înalte, şi mai joase, vase mari pentru apă şi vin. Niciunul nu era greşit, niciunul nu era trecut din copt, sau pătat. Fondurile negre erau cu ape în ele şi moi, ca o blană de pisică egipteană, iar roşul figurilor dogorea.

Genaios nu se mulţumi să se bucure numai cu ochii. El luă în mână o cupă şi o mângâie. Simţi sub degete un

relief uşa» şi plăcut, ca şi cum ar fi dezmierdat pe un chip fraged un zâmbet.

Apoi privi cupa mai îndeaproape. Desenul înfăţişa lupta unui hoplit grec cu un stegar persan. Hoplitul îşi ridica scutul şi spada scurtă, iar stegarul, prăbuşit, rupt din mijloc, acoperit de linii şi puncte, părea o omidă uriaşă, strivită.

Histros – Dunărea.

Genaios zâmbi şi-l privi cu duioşie pe olarul acesta diform, care mai păstra cu tărie în el, din copilărie, de bună seamă, amintirea războiului cu perşii. Grecul nu uitase încă prăpădul îndelung al războiului, poate şi sub îngrijorarea războiului din nou aprins, de data aceasta între fraţi. Căci, deşi Atena îşi ducea mai departe viaţa ei de belşug şi artă, luptele cu Sparta o secătuiau.

Cu ochii lui ageri, verzi şi oblici, Duris ceti pe faţa lui Genaios gândul. Şi strângându-şi trăsăturile feţei lăbărţate într-o seriozitate ce voia să dea adâncime spuselor sale, zise:

— Întâmplările pe care le zugrăvesc, precum vezi, flăcăule, se împart în două: cele mari, mitologice, pe care le pictez pentru că mi se cer, dar nu le desfăşor decât pentru vase cuprinzătoare şi scumpe, bune pentru temple sau parveniţi, ca regişorul tău; şi cele obişnuite, din viaţa de toate zilele, pentru cupe şi vase mijlocii şi pungi asemenea. Spre astea merge mima mea 1 Vreau să las după mine ceva, şi asta e mai de seamă decât zeii pe care nu i-a văzut nimeni vreodată. Aici e sufletul meu…

Şi Duris făcu câţiva paşi spre un dulap acoperit cu o perdea verde, o dădu la o parte şiarătă lui Genaios, bucată cu bucată, cupele la care ţinea mai mult ca la orice.

Subiectele desenelor erau toate din viaţa obişnuită şi dovedeau, prin felul în care erau înfăţişate, inteligenţa şi

arta lui Duris. Aici îl vedeai pe un fund de cupă, chel şi frânt, uscat şi răutăcios, pe un dascăl ameninţând pe elevi cu un deget osos, subţiat de bătrâneţe. Dincolo, şcoala întreagă, cu elevi în faţa profesorului de muzică şi iată, în sfârşit, şi interiorul propriului său atelier, pe care Duris se înveselise să-l povestească, pictându-l pe un fund de vas. Nu numai el şi tinerii lucrători, dar şi două lucrătoare, sclave, de bună seamă, erau înfăţişate lucrând de zor. Desenul delicat, culorile potrivite, totul lăsa impresia unei arte de o adâncă pătrundere, de echilibru şi mare eleganţă în compoziţie.

Genaios, care trecea la Atena drept unul din tinerii bogaţi, cu gusturi alese, priceput, bună reclamă deci pentru prietenul său Duris, privi şi preţui. Plutea o clipă moale şi plăcută peste amândoi, o clipă de tăcere, în care unul gusta bucuria izbânzii, iar celălalt al contemplării, când se ivi un flăcău, purtând pe umeri o scândură cu vase, pe care le aducea de la cuptor. În faţa stăpânului, el voi să se plece. Scândura îi alunecă însă de pe umăr şi vasele porniră. El însuşi se împiedică şi se prăbuşi peste dulapul cu perdea verde. Într-o clipă, toate frumoasele cupe admirate nu mai erau decât cioburi.

— Sabactes, Syntrips şi Azbestos, demoni spurcaţi, cât aveţi de gând să mă mai urmăriţi? urlă Duris, cu pumnii strânşi, răsuciţi în vârtelniţă, pentru concurarea duhurilor necurate, duşmanii olarilor. El nu credea în zei, dar credea, ca om simplu şi că toţi din tagma lui, în existenţa acestor demoni. Apoi, apropiindu-se de băiat, îşi lăsă pumnii să cadă pe ceafa lui, urlând:

— Piei din ochii mei, Thrax, şi să nu te mai văd I

Duris avea inimă bună, dar mânia repede şi aprinsă. Sclavul îl privi cu ochii lui albaştri, în care licăreau lacrimi, şi apoi se făcu nevăzut.

Dintre cei doi oameni, cel mai cutremurat de întâmplare a fost Genaios. Privea la maldărul de cioburi în tăcere şi aştepta parcă să treacă peste ei furtuna asta nevăzută a adversităţilor.

Duris, dimpotrivă, dădea cu piciorul şi strângea într-un colţ rămăşiţele vaselor despre care, cu o clipă mai înainte, spusese că sunt smulse chiar din inima lui. Blestemase demonii, bătuse sclavul, îşi descărcase mânia şi asta fusese de ajuns. Acum, liniştit, încrezător în meşteşugul său şi puterea lui de muncă, era iar Duris cel de toate zilele. Şi pentru ca să-şi mângâie prietenul nemângâiat, îl luă de umeri şi-i şopti atât de aproape, încât îl atinse pe obraz cu barba lui aspră, de culoarea morcovului:

— Să-ţi fac un vas după pofta inimii, Genaios I Nu vreau să pleci mâhntr la drum 1

Şi amândoi trecură în atelier.

Era o încăpere mare, un fel de magazie luminoasă, cu pânze portocalii, date în lături peste cele trei uşi deschise spre o grădină interioară, unde printre boschete de mirţ munmura un izvor prins într-un cap polihrom de meduză, care îl arunca în fire lungi, albe şi reci de apă. Patru roţi de olar erau aşezate de-a lungul unui morman de clisă udă şi fragedă la pipăit, de parcă ar fi fost un maldăr de carne proaspătă. Lucrau doi băieţi şi două fete, să desăvârşească ceea ce croise meşterul. Un miros dulceag şi reavăn plutea prin încăpere, miros de lut moale, de lacuri şi de uleiuri.

— Thrax, adu-mi pământ, porunci Duris şi se aşează în faţa unei roţi de olar, prinzându-i stâlpul între genunchi.

Thrax aduse o oală cu o clisă trandafirie, din care Duris aruncă doi pumni mari pe roată. Pământul plescăi ca o halcă de carne la măcelărie. Apoi, cu palmele ude, el strânse bulsul în pumni şi începu să mişte, încet, cu tălpile

lui late, roata de jos. Genaios privea curios şi atent cum din butucănosul buls se bombau şi se scobeau marginile unei cupe plate, scunde, subţiri, cu două toarte abia văzute, dar bine aşezate una în faţa celeilalte, aşa cum numai din mâna lui Duris răsăreau cupe.

Câteva învârtituri de roată încă şi minunatul vas era gata. Subţire ca o petală, întinsă şi adâncă, frumoasa cupă semăna cu un nufăr larg înflorit. Era o minune cum degetele groase şi murdare ale lui Duris nu sfărmau, ba dimpotrivă, acum, în pământul încă jilav, încercau să scrie podoaba figurilor.

Cu un ac lung din lemn de chiparos, pe care olarul îl ţinea în pumn, începu să deseneze. Croia, din gând, o horă de nereide pornite pe marginea dinafară a cupei spre Nereu, care, cu trident şi barbă, odihnea pe un scaun bogat împodobit în spaţiile libere dintre figuri săreau delfini graţioşi, întinşi ca nişte arcuri, cu înotătoarea dorsală în creastă şi cu râtul adus în sus. Liniile ieşeau sigure de sub mâna olarului, de parcă ar fi urmat cu vârful acului un desen care nu era.

Când a vrut să împodobească fundul cupei, Duris s-a oprit o clipă, a privit lung şi a zâmbh târziu, apoi l-a chemat din nou pe Thrax, de data asta să-i stea drept model.

— Vreau să-ţi dau chipul lui Thrax, să-l iei cu tine în patria lui, după cum tot pe el am să ţi-l dau pentru olăria pe care vrei s-o încerci la tine acasă. E cel mai priceput dintre ucenicii mei. Modelează ca mine, coace cu chibzuială şi cupe, şi vase mari, numai că nu desenează atât de subţire ca mine. Şi Duris respiră adânc şi mulţumit de laudă pe care singur şi-o aducea. Acum însă am să ţi-l îmbrac ca pe Ahile 1

Frumosul tânăr răsărea pe fundul cupei cu platoşă şi

scut. Deodată, Duris se opri şi, ştergându-şi acul de lemn de pletele blonde ale lui Thrax, îl întrebă pe amicul său:

— Crezi tu, Genaios, că sclavii au suflet şi ei, şi că-i doare dacă-i împungi?

Genaios, furat cu totul de visarea lui artistică, nu se aştepta la o astfel de întrebare. De aceea nu răspunse. Când se trezi, se gândi mai adânc şi dădu din umeri. Îi era indiferent lucrul acesta. Ştiind însă că Duris avea clipe de slăbiciune şi înduioşare, nu voi să-l supere şi tăcu. Olarul îl privi lung pe sclav, îşi înfipse acul într-o gogoloaşă de pământ, îşi încrucişă braţele şi şopti:

— Cântă-ne ceva, Thrax!

Glasul nu era încă bine aşezat, bărbăteşte, dar era melodios şi pătrunzător. Thrax cânta cu vorbe străine din oare, din când în când, Genaios prindea câte una auzită la băştinaşii pe care îi întâlnise la Histria, lucrători în atelierele de coarde şi pânze şi plase de pescuit ale tatălui său. Cântecul era trist şi melodios. Şi pe el îl mai auzise cândva. În încăpere, abia de mai ajungeau zgomotele de afară. Era un aer proaspăt, era linişte, lumina şi susurul fârrtânii se împleteau cu cântecul lui Thrax, care cânta privindu-şi stăpânul cu ochii lui frumoşi.

Genaios se simţi cuprins şi el de vraja glasului şi ascultă cu plăcere. Ascultă însă aşa cum ar fi privit un vas frumos sau o statuie, asculta ca şi cum cântecul n-ar fi fost rostit de o simţire omenească, ci ar fi fost desprins de ea.

Pentru sclavul său Thrax, Duris avea mânii şi înduioşeri ce nu cântăreau mai greu unele decât celelalte. Aceasta pentru că Thrax era frumos, blând şi îndemânatic. Dar împotrivirea dârza a firii sale, de care dăduse semne adeseori, Duris nu i-o putuse înfrânge niciodată. Era copil, cu ochi mari, albaştri, speriaţi, murdar, acoperit cu un şorţ şi legat cu o beteală subţire de in peste pumnii lui fragezi

când, cu mai bine de zece ani în urmă, Duris îl cumpărase, plimbându-se, fără gând de cumpărare, prin târgul de sclavi de la Pireu. Azvârlise câteva drahme pe el, neştiind bine ce are să facă din copilul acesta. Negustorul, un vechi cunoscut, era omul regelui Tanusa. De la el Duris se mai alesese cu câţiva sclavi de nădejde din neamul robust al geţilor băştinaşi dintre marele Histros şi Pont, unde regele scit, dând câte o raită, din când în când, pustia bordeiele de vechea populaţie, ducând-o în captivitate. Din acelaşi vechi neam get se trăgea şi Thrax. Cum îl va fi chemat înainte nu – se ştia. Numele i-l găsise Duris.

Încetul cu încetul, copilul a crescut şi a început să-i prindă mina la meşteşugul olăritului. Nimeni însă nu l-a văzut vreodată plângând. Când era mai mic şi Duris punea să-l bată cu vergi, nu ţipa, nu plângea. Ridică numai din umă T sau îndoia piciorul din genunchi. Pentru asta Duris nu-l iubea, în schimb însă îi plăcea pielea lui moale, părul mătăsos şi, mai ales, glasul blând cu cântece străine, nemaiauzite de atenieni. Când Genaios i-a mărturisit că ar vrea să încerce şi la Histria un atelier de olărit ca la Atena, Duris la Thrax s-a gândit. Să-l dea să ducă mai departe meşteşugul său, dar să-l împrumute numai, nu să-l dea de tot, pentru că la aşa ceva s-ar fi împotrivit şi interesul, şi inima, şi bucuria lui de meşteşugar.

Acum Thrax cânta încet, ca un suspin, privind când curios înspre Genaios, când, parcă mânios câteodată, dar cu o prefăcută supunere întotdeauna, către Duris.

Astfel ascultau cântecul umărului sclav, când desfătarea aceasta a fost întreruptă de intrarea unei neobişnuite perechi. Un lungan deşirat, cu faţa osoasă şi mâinile mari, chel, întovărăşit de un bondoc, rotund, căruia îi lumina parcă nasul gros, de lucios ce era. Cei doi oameni se opriră în prag cu boccelele lor.

— O, neasemuită şi nebunească pereche, izbucni Duris, râzând cu hohote şi bătându-şi coapsele cu palmele amândouă. Intraţi, intraţi, jerpeliţilor, prăpădiţilor, străluciţilor, şi întinse câte o mina fiecăruia din noii veniţi. Apoi, târându-i spre Genaios, îi prezentă: Lunganul ăsta cu ochi de broască e Philipos siracuzanul, iar gemenul său rotofei, de-a plesnit burta mă-sii când l-a scos, e Sofron, purtând, după cum vezi, un nume ilustru. Amândoi crapă de foame: se mulţumesc cu câte o rădăcină, iar când prind vreun copil care mulge caprele, fac rost şi de un căuş de lapte, mai mult căcăreze decât lapte. Da-ncolo, meşteri mari, iscusiţi, cu limba ascuţită. De când n-aţi mâncat, străluciţilor?

— De la Pireu I răspunse Philipos cu un glas de tunet, rotindu-şi ochii prin casă şi lingându-şi buzele.

— Nu te-ntreb de unde, ci de când? îl îndreptă Duris.

— Apoi tot ăia e, că la Pireu am fost acum trei zile, întregi cu pelticie Sofron.

— De-i aşa, adu-le ceva să îmbuce, Thrax I

«După ce au înghiţit o sedilă întreagă de brânză, doi pumni de măsline verzi, de au umplut casa cu sâmburii scuipaţi, şi un coş cu smochine, după ce au râgâit bine spre mulţumire, s-au aşezat pe jos, unul cu spatele la celălalt, şi au început să moţăie.

— O, ho, ho I urlă Duris. Nu merge aşa I Acum să vă plătiţi ce-aţi imâncat.

Sofron adormise aproape. Philipos se destinse alene, se deşiră, căscă şi-şi trezi omul cu picioare în şezut.

— Îţi plătim, n-avea frică, n-am rămas nimănui datori 1 Hai, drăgălaşule, mişcă I şi trăgându-l de urechi, îl aşează şi pe Sofron pe tălpile lui late.

Apoi începură să scotocească prin boccele. Philipos îşi atârnă doi saci de gât, care-i spânzurau ca doi sâni

monstruoşi şi umflaţi, îşi puse pe cap o perucă de cânepa şi-şi înnegri toţi dinţii, în afară de doi. Apoi se aşeză cu picioarele încrucişate şi zise cu glasul lui gros: – Eu sunt Sparta I Ăsta-i Ares, cruntul război 1 Bondocul de Sofron îşi lipi mustăţi şi barbă, îşi puse o cratiţă găurită drept chivără şi se întinse în poalele lui Philipos, începând să urle, în pelticia lui, că-i e foame. Atunci Sparta îşi găuri sânii şi începură să curgă din ei într-o căldare, ascunsă sub bărbia lui Sofron, linte dintr-unul, iar din altul sâmburi de măsline, şi Philipos, legănându-l ca o doică pe Sofron, începu un recitativ obscen, în care se pomenea de toate mărimile Atenei şi de toate întâmplările zilei. Din când în când, Ares se trezea, urla că-i e foame, clănţănea din dinţi şi sânii iar se goleau. Bondocul sforăia şi adormea. Atunci, cu glasul pe jumătate, Philipos începea să povestească despre necazurile celor mulţi şi mărunţi şi, luând un bolovan din traista recuzitelor, îi aşeză capul lui Ares pe el. Apoi sări în picioare. Cu lungi naraţiuni, schimbându-şi o haină, o barbă sau o perucă, schimonosindu-şi glasul, imitând, alergând, plângând întorchipă pe toţi cei oropsiţi şi obidiţi; pescari, brutari, moaşe, doftori şi atâţia alţi sclavi, prinşi în îndeletniciri umile. Ei se tânguiau de necazurile vieţii lor şi protestau în vastul şi pitorescul monolog al mimului.

Era toată viaţa clocotitoare a cetăţii, văzută nu din solemnitatea tragediei şi nici din satira politică a comediei, ci dinspre cei mărunţi, răboj viu al frământărilor celor neluaţi în seamă, care prin arta sicilianului Philipos îşi vărsau năduful.

Se strânseseră toţi lucrătorii în jurul mimului, oameni simpli şi ei, care se vedeau oglindiţi în această largă imitare, şi petreceau. Iar Duris râdea cu lacrimi.

Genaios auzise de felul acesta de spectacole

populare, dar nu văzuse niciodată şi, încetul cu încetul, deşi era admirator al tragediei, se lăsă biruit de adevărul, sprinteneala şi violenţa de grai a lui Philipos. Găsea că, într-adevăr, felul acesta de teatru, popular, ascundea o mare putere, care, desigur, îi mişca pe cei mulţi şi îi convingea, deoarece şi lui i-a putut câştiga atât de uşor interesul.

După o scenă lungă, Sofron – adică Ares, războiul – începu să se trezească din nou. Atunci Sparta nu mai încercă să-l hrănească. Şi Philipos, îmbrăcând tunică scurtă a unui sclav de la ţară, cu un sac de seminţe la brâu, un semănător, se ridică şi-l plesni pe Sofron în cap cu un imens falus făcut din cârpe şi piele de capră. Războiul ameţi, căzu şi îşi dădu sufletul. Peste leşul său, Philipos aruncă seminţe, care după primii pumni nu mai erau seminţe, ci flori albastre şi mărunte. Ele acoperiră aproape trupul lui Sofron…

Simbolul era limpede şi uşor de înţeles şi pentru cei mai neajutoraţi. După nenorocirile războiului revenea viaţa din strădania celor mulţi şi trudiţi, cei aproape de rădăcinile ei.

Mereu schimbată, viaţa mergea înainte. Era, într-un anumit fel, simplu şi popular exprimat, gândul despre lume al ucenicului lui Heraclit. Şi Genaios se simţi atras puternic de felul acesta de teatru şi de oamenii lui.

Succesul a fost mare. Duris îl sărută pe Philipos cu buzele lui groase şi răsfrânte şi-i puse în palmă câteva drahme de argint, întrebându-l încotro o să apuce.

— După nas 1 răspunse mimul, dând din umeri, înfundând în boccele bărbi şi costume.

— Dar după mine nu? interveni deodată Genaios.

Cel mai surprins de întrebarea tânărului histriot a fost Duris. Îl privea nedumerit, cu o flacără de bucurie în

ochi. Era surprins că rafinatul Genaios fusese câştigat deodată de arta mimilor populari. În realitate, ceea ce îl stârnise şi îl încălzise pe Genaios nu era glukna – grosolană pentru el – şi nici gestul obscen, ci putinţa uimitoare ca, din manifestările brutale, închipuirea şi talentul mimilor să scoată un simbol cuprinzător şi plin de poezie.

Descoperise în monologul lui Philipos privelişti mute din viaţa de toate zilele a Atenei, care lui îi scăpaseră; se lăsase uimit de tâlcuirea subţire, desprinsă de mim din apropierea mei multor fapte, şi preţuise mult sinceritatea şi adevărul. Toate acestea, şi nu glumă grasă, care îl făcuse pe Duris să petreacă, îl convinseseră pe Genaios. Şi odată cu un atelier de olărie, un joc de mimi, noutate tot atât de mare, n-ar fi stricat la Histria. Gândul acesta îl făcu să le ceară mimilor să-l întovărăşească. Fireşte că bieţii oameni n-au fost greu de hotărât. Aşa că, odată cu vasele lui Duris pentru regele Tamisa şi cu amforele cu untdelemn şi vin de Thasos, odată cu Thrax, cel cu greu desprins de obişnuinţele olarului, cea dintâi corabie ce pornea în primăvara aceasta spre Histria ducea cu ea şi o pereche de mimi, spre ţărmurile înde Dărtate ale Pontului Euxin.

16

De la atelierul lui Duris, Genaios, pregătindu-se pentru lunga sa călătorie spre Pont, s-a abătut pe la prietenul său, navarhul atenian Thrasybulos, pentru sfaturi, ba şi mai mult, pentru unele îndemnuri. În curtea interioară a locuinţei sale ateniene, navarhul construise o lume ciudată de încercări şi de planuri. Erau acolo mici canaluri cu ecluze trase din firul de apă al unui izvor apropiat. Erau modele minuscule de năvi, trirere şi năvi pântecoase de comerţ, erau cadrane solare cu ace lungi şi

umbre negre şi tot ceea ce născocirea unui spirit vioi şi asociativ putea să dea la iveală. Sub un adăpost, pe doi căpriori, era întinsă o masă lată pe care se desfăşurau planuri multe.

Când a intrat Genaios, Thrasybulos, mic, vânjos, cu o barbă inelată şi ochi pătrunzători, l-a primit cu bucurie şi cu o veste mare:

— Află, prietene, că am găsit semnele cele mai potrivite pentru transcrierea pe hărţi a lymii, cu ape şi munţi, pentru o mai lesnicioasă înţelegere! Şi apropiindu-l pe Genaios de masa planurilor sale, Thrasybulos îi arătă cu bucurie pe pergamente cercurile şi liniile (mărunte şi frânte în care urmărea coastele mărilor şi ridicăturile munţilor.

— Iată, din povestiri de piloţi, continuă el, am scris aci lumea drumului tău I şi navarhul urmări cu degetul pe pergamentul gălbui şi foşnitor viitoarea călătorie a lui Genaios. Trecea încet prin Propontida 1 şi urcă spre miazănoapte, intrând în Pontul Euxin2. Aici, la stânga, e drumul spre cetatea voastră, Histria. Urci, urci mereu de-a lungul întortocherilor astea spre ţara marilor fluvii, care începe cu Histrosul. Se spune că se varsă prin mai multe guri în Pont, deasupra cetăţii voastre, şi că acolo găseşti animale şi păsări nemaivăzute... Fericiţi cei ce ajung până acolo I şi turasybulos spuse ultimele cuvinte cu admiraţie şi melancolie.

Marinar, geograf, naturalist şi arhitect şi mai presus de toate luptător democrat, într-o Atenă ce se zbătea în greutăţile războiului peloponeziac, Thrasybulos nu despărţea curiozitatea spiritului său ştiinţific de visările artistice şi construcţiile fantastice care îl duceau pe ţărmurile miraculoase ale înde

Propontida – Marea de Marmara.

— Pontul Euxin – Marea Neagră.

Părtatului Pont. Generos, dar şi practic, devotat Atenei, el nu despărţea cu nimica dorinţa sa de a cunoaşte şi călători de interesele Atenei. De aceea, încă o dată el reluă o convorbire mai vecile şi o întrebare cu care stăruia la prietenul său Genaios.

— Crezi, aşadar, că nici în anul acesta Histria nu va intra în Ligă? Aţi avea mari interese. Barbarii vă sugrumă.

Şi apropiindu-se de planuri, cuprinse între degetul cel mare şi arătător locul dintre Histria şi Pont, pe care, rotund, ca un ochi roşu, Histria era însemnată”.

— Tot pământul acesta, până în fluviu, de ce să nu fie al vostru, în bună înţelegere cu Callatis care a şi intrat în Ligă? Mica Tomis2 facă ce-o vrea, ne putem lipsi de ea, căci Atena va veghea la propăşirea voastră.

Genaios asculta în tăcere. El ştia ce ar fi însemnat intrarea Histriei în Liga maritimă de sub conducerea Atenei. Ajutorul marii cetăţi, desigur, dar şi o supraveghere şi un îndemn politic înspre democraţie în acelaşi timp. Lui, ca unui tânăr de mult crescut la Atena, spiritul acesta nou şi larg nu putea decât să-i placă. Atena însemna progres, cultură, civilizaţie, însemna, desigur, papirusuri preţioase cu scrierile cele mai de seamă, teatru, tragedie, sculpturi şi olărit scump şi frumos din care el, Genaios, încerca acum să aducă preţiosul meşteşug în Histria pontică. Şi apoi, Atena însemna şi egalitatea cetăţenilor în faţa legilor şi libertatea lor de a vorbi în faţa judecătorilor şi adunării poporului. Dar îi era lui dat, fiul unui metec, al unui străin, să-şi spună cuvântul? Oricât ar fi fost de bogaţi şi el, dar mai ales tatăl său, Genaios cel bătrân, în Histria pontică, ei erau toleraţi numai, liberi, e adevărat, dar fără cetăţenie. Şi cetăţenia aceasta se drămuia cu picătuia şi se dădea cu greu sub stăpânirea

avară şi conservatoare a lui Theodotos, primul magistrat al cetăţii, spiţă ieşită – pe neamuri succesive – din unul din cele patru triburi miletane, care înainte cu câteva sute de ani ctitoriseră Histria, la Pont. De aceea, nevăzând nimic care să stea în puterile lui, Genaios îşi prelungi tăcerea, în vreme ce navarhul aştepta, privindu-l iscoditor. În cele din urmă, el încercă să judece şi să limpezească pentru Genaios.

— Să nu ne mai gândifr la ce poţi şi ce nu poţi, prietene (îi citise parcă gândul!), ce poţi cu fapta sau cu puterea de

1 Callatis – Mangalia de azi.

1 Tomis – Constantă de azi.

18

A convinge şi să cercetăm în afară de voi, de tine şi de tatăl tău, Histria însăşi ce-ar câştiga. Astăzi plătiţi un tribut, o chirie regelui scit, pentru că în ţara pe care o stăpâneşte din Histria şi până în Pont vă închiriază locul pe care stă cetatea şi moşiile ei. Mâine aţi plăti un foros, o cotizaţie Atenei, ca membru al Ligii. Cotizaţia asta nu va fi mai mare decât chiria pentru sciţi – zece talanţi, să zicem. În schimb, aţi avea sprijinul Atenei, flota ei şi armata, şi Atena vă va ajuta şi la războiul împotriva sciţilor, dacă se va ivi.

— Şi numai la atât? întrebă cu neîncredere Genaios.

— Ba şi la mai mult, răspunse navarhul, la orice mişcare de libertate mai largă, democratică, din sânul cetăţii. Gândeşte-te, Genaios, mâine-poimâine, s-ar putea să fii tu cel dintâi într-o cetate liberă.

Şi navarhul se ridică şi strânse la piept, cu urări de bună călătorie, pe tânărul histriot. În pragul uşii adause:

— S-ar putea peste câtva timp, în vară, să plutesc cu flota mea pe apele Pontului Euxin. Dacă cumva vei avea

nevoie de mine şi de braţul Atenei, trimite-mi o veste la Callatis. Dorienii au înţeles de mult interesele lor şi-şi plătesc forosul fără întâraieri… Poate ne vom vedea pe curând…

Şi se întoarse, călcând cu grijă printre canalele minuscule, privind la largul bazin unde pluteau modele noi ale unei flote în miniatură. Genaios rămase locului o clipă, în strada plină de lume, văzându-l după cuvintele lui Tucidide, dincolo de prietenul Thrasybulos, pe atenian: cutezător, plin de nădejde, poate o clipă înfrânt, dar apoi iar mângâiat de speranţe, pur – tind neîncetat planuri noi.

III

„Amaryllis”, corabia lui Genaios, cu punţi duble, acoperite de un strat gros de nisip, în care aveau să se înfigă amforele ascuţite, cu vin şi untdelemn de Thasos; cu lăzi în cala cea mai din afund, pentru olăria bine împachetată; ajutată la drum de o pânză mare, de culoarea drojdiei de vin, şi de câte patru perechi de vâsle lungi, în fiecare bord; cu o cârmă făcută din două lopeţi; îmbucată din lemne felurite, pin şi stejar mai ales, bătute în piroane cu capetele de plumb; cu o provă înaltă, albastră şi răsucită ca un vrej, era gata de plecare, când, pe creasta zidului lung, cineva începu să strige şi să facă semne cu mâna. Era Duris, agitând prin aer braţele lui scurte, încercând să oprească plecarea corăbiei.

Zidul cel lung, o adevărată fortăreaţă, mărginea pe amândouă laturile drumul de la Atena la Pireu, ocolea cheiurile şi închidea portul oricărui vrăjmaş. În timpul luptelor grele din vremea Războiului peloponeziac, întreaga populaţie a Aticei putea să se refugieze în corturi sau sub frunzare în această lungă cetate care nu era de fapt decât un drum.

De sub pânzele cabinei sale, Genaios auzi glasul

prietenului său.

Duris se apropia gâfâind, coborând o scară dreaptă, tăiată în zid şi, târându-l pe Thrax după el, zise:

— Uite, ţi l-am adus, după cum ţi-am făgăduit I Apoi, arătându-l pe flăcău, cu privirea în pământ, adăugă: Ţi-l dau, dar numai pentru o vară I Ţi-l împrumut i s-a mi-l aduci la toamnă, că atm nevoie şi nu mă pot despărţi de el. Şi au-l lăsa să rătăcească prin ţara aia unde am auzit că sunt oameni cu capul de câine!

Şi lui Duris începură să-i tremure colţurile buzelor, pe vorbele astea hazlii. Apoi îşi răsuci călcâiele şi plecă. Urcă iar scara dreaptă de-a buşilea şi, înfigându-se pe creasta zidului celui lung, aşteptă plecarea corăbiei.

„Amaryllis” îşi făcu încet drum, trăgând la lopeţi, printre corăbiile felurite strânse la Pireu. Erau mari vase de comerţ greceşti, erau corăbii feniciene şi egiptene şi, mai ales, era flota de război a Atenei, făcută din sprintene trireme cu prova alungită ca un pinten de bronz, care sclipea în lumina primăvăratică sub apele liniştite, adânci şi verzi. Larma portului murea încet în depărtare, topindu-se în tăcerea mării uleioase, peste care un vânt molcom umfla pânza. Corabia îşi luă drumul spre miazănoapte, unde avea să facă un popas la Thasos. De acolo, încărcând amforele pecetluite cu semnul lui Heracles trăgând cu arcul, obişnuit negustorilor de vinuri din acele ţinuturi, trecând prin Propontida şi Bosforul tracic, avea să ia – ca pe harta lui Thrasybulos, îşi reaminti Genaios – drumul Pontului Euxin, cel cu fundul mai înalt, sub ape înspre apus, din nisipurile cărate de fluviile Histros, Tyras, Hispanis şi Borysthenes. Jumătate de an, Pontul se frământă de furtuni stârnite din miazănoapte şi răsărit. Atunci, din toamnă până în primăvară, nu se putea pluti.

Se coclea şi îşi săpa la adânc apa cu şanţuri

înfricoşătoare. Valuri mari creşteau cu creste de spumă, care aminteau caii prin alergările lor iuţi şi prin rotundul coamei de apă. Iar prin bubuitul frunţilor puternice, ce se loveau de stânci şi năprasnica lor putere, te duceau cu gândul la o turmă de tauri, dezlănţuită.

Iama, Pontul acesta, străbătut cândva de argonauţi, îngheţa de la ţărm cât prindeai cu ochii.

Corabia venită din miazăzi urca marea îmblânzita de primăvară, fără să piardă malul din vedere. Câteodată călătorea şi noaptea, când vântul era prielnic şi cerul era senin. De cele mai multe ori, însă, trăgea la mal, în câte o căldare de apă adâncă, şi aştepta. Strângea pânzele, iar cei de pe punte – în întunecimi străine – ascultau zgomotul ce venea de pe uscat. Erau mugete de animale, nechezări de herghelii, lătrături şi urlete de câine. Glasurile omeneşti erau rare şi nedesluşite, rostind o limbă neînţeleasă. Unii dintre corăbieri, mai bătrâni, ştiau că acolo stăpâneau odrizii\până departe, în munţii dinspre apus, iar că mai sus de ei, de-a lungul coastei, spre gurile marelui Histros, se întindea un alt neam străvechi, geţii, tulburat de o vreme de sciţii ce coborau în cete numeroase de dincolo de ţinuturile olbiene. Odrizi, geţi sau sciţi nu văzuseră niciodată corăbierii greci mai tineri, porniţi pentru prima oară prin aceste ţinuturi. Ei şi-i închipuiau numaţ după zvonurile nopţilor de popas şi de groază. În dimineţile ceţoase, înainte de-a porni, zăreau departe tuime bogate mişcându-se prin ierburile înalte.

Drumul pe apă era încet şi anevoios. Se mai adăugau la atâtea greutăţi şi primejdia binecunoscutelor prădăciuni din Pontul Euxin. Piraţii se ţineau ascunşi în câte o scorbură a malurilor lutoase, în luntrele lor joase, lungi şi negre, ce păreau – pornite la atac – şopârle răufăcătoare. Piraţii împresurau cu repeziciune şi îndemânare corabia

grea şi înceată şi îi ţineau cu cângi lungi prova înaltă, ca pe un cal de căpăstru. Apoi aruncau punţi şi frânghii şi urcau pe bord. Erau mulţi, mărunţi, negricioşi, păroşi pe braţe şi pe piept, înarmaţi cu cuţite scurte şi securi. Prădau, nimiceau şi adeseori omorau.

1 Odrizii – populaţie de origini tracă, ce trăia cam pe teritoriul Bulgariei de astăzi.

O corabie oprită în drum părea, după plecarea lor, o navă pustie. De multe ori, ca să fie mai siguri de prădăciune, sfâşiau şi pânza. Nu izbuteau însă întotdeauna, căci piloţii corăbiilor greceşti, cei încercaţi şi purtaţi pe aceste drumuri de apă, de cum prindeau de veste, se ajutau refugiindu-se în schelele cetăţilor prietene. Erau Apollonia, Odessos, Callatis, Tamâş cea cu largul golf, apoi alba Histrie, iar mai sus Tyrasul şi puternica Olbie.

Şi se mai ştia de către corăbieri o insulă, Leuce, cu un templu străvechi al lui Ahile, aşezată în mare, la gurile Histrosului. Se povestea, în lungi zile de plutire, că acolo, în Leuce, templul lui Ahile, cu o statuie uriaşă ce prorocea, sta zi şi noapte cu porţile deschise. Şi că în zorii fiecărei zile păsările mării, înmuindu-şi aripile în valuri, măturau pardoseala şi dereticau templul în toate colţurile lui. Dar câte nu se povesteau pe corăbiile pornite pe ape nesigure spre străvechile ţărmuri de groază 1

De câţiva ani, primejdia pirateriei, fără şi se stârpească pe de-a-ntregul, se rărise. Aceasta se întâmplase după marea demonstraţie navală în Pont a lui Pericles, menită să înfricoşeze şi să facă mai bine cunoscută puterea Atenei, care, după marele război cu perşii, ar fi vrut să-şi atragă amiciţia cetăţilor greceşti, risipite pe coasta pontică. Acum însă, de când începuse iar lupta dintre Spartă şi Atena, frica de flota ateniană slăbise, aşa că o navă, pornită odată cu desprimăvărarea pe apele

Pontului, mai avea încă primejdii de înfruntat.

În ziua aceea de lungă plutire, cei de pe „Amaryllis” nădăjduiau să poposească înainte de nămiez la Tamâş.

Noaptea, la ultima oprire, fusese rece dar senină, cu vânt abia simţit. Aşa că, în ceţurile uşoare de după răsărit, pilotul tăcerekse să iasă în larg, să prindă în plin vântul de miazăzi. Vântul aşteptat se stârni, dar odată cu el şi marea se agită. Corabia aplecată pe o coastă sărea din val în val, culegând de multe ori spuma cu lotusul auriu din vârful înaltului vrej albastru din provă. Grija cea mare era pentru mărfuri. Ele stăteau însă bine prinse în cale, aşa că Genaios putea să-şi lase gândurile să cutreiere şi să le împletească felurit, neluând;

Seama la bieţii mimi, care, amarnic de bolnavi, se văitau într-un colţ al cabinei.

Thrax, răzimat de pălimarul corăbiei, aştepta cu nerăbdare să zărească roşietica limbă de pământ, când sări deodată, ţipând:

— Piraţii I Uite piraţii I Vin spre noi 1

Trebuia, într-adevăr, un ochi ager, ca să desluşească între prăpăstiile de apă luntrile lungi şi ascunse. Rotunzimea valurilor le ascundea şi nu apăreau decât când urcau pe creste, tăind coamele de spumă. Veneau din toate părţile, fără pânze, numai cu lopeţi, agitate ritmic de braţe puternice. Coasta începuse să se zărească şi, pe ea, alba Tomis. Era însă cale lungă de străbătut până acolo. Piraţii aveau tot timpul să atace corabia. Un sfat se strânse în grabă în cabina lui Genaios, în care pilotul, purtat de multe ori pe apele Pontului, arătă că lucrul cel mai de seamă era să nu se îngăduie ca „Amaryllis” să fie oprită din mers. Furtuna creştea din ce în ce. Atât timp cât corabia îşi va continua drumul, va fi cu neputinţă piraţilor să se urce pe bordul corăbiei. Jocul valurilor nu le va îngădui.

Încercările lor îngreunate de legănarea vaselor vor fi uşor respinse de cei câţiva marinari. Locul cel mai de răspundere însă, în aceste împrejurări, era cel din provă. Cine avea să apere vrejul înalt şi albastru, bătut în cuie de aramă, împiedicând cângile lungi ale piraţilor să oprească din mers corabia?

Slujba această grea şi primejdioasă-Thrax o ceru pentru el. Stătea înfipt pe picioarele desfăcute, plecându-se ca un marinar încercat după legănarea corăbiei, cu mâinile în şold şi capul ţinut cu mândrie în sus. Genaios şi pilotul cântăreau cu privirea pe flăcăul acesta bine legat şi se sfătuiau din ochi între ei dacă să-i îngăduie dorinţa. În cele din urmă îl încuviinţară. Thrax primi o secure puternică, arc şi săgeţi şi un scut care se îmbuca în pălimarul corăbiei. Nici nu mai era timp mult de pierdut, căci piraţii se apropiaseră într-atât, încât, cu toate gemetele şi şuierăturile furtunii, se auzeau strigătele lor sălbatice, cu care porneau la luptă. În lumina soarelui, securile scânteiau, ridicate în braţe puternice.

O luntre mai Iată şi mai înaltă căuta să taie drumul corăbiei. Se apropia încet, cu multă prudenţă, jucând printre valuri, fără a lăsa să se vadă vreun gând de luptă. Nici oamenii nu se desluşeau, acoperiţi de enorme scuturi, care, ca nişte solzi uriaşi, erau prinse pe copastii. Numai lopeţi lungi şi puternice loveau ritmic spuma valurilor. La postul său, Thrax simţi inima bătându-i cu putere, nu de frică, ci de clipele lungi ale aşteptării. Nu ştia în ce fel corabia va fi atacată şi nici din ce parte, căci piraţii, printr-o manevră iscusită, tăiau în zigzaguri drumul corăbiei, aşezându-i-se în cale. Tânărul, înfipt bine sub prova înaltă, cedând legănării şi revenind, îşi încleştase amândouă mâinile pe securea puternică.

Deodată, un fulger se ridică şi căzu peste corabie. A

fost o lucire năprasnică, din care o gheară puternică se înfipse în provă. Atunci Thrax îşi dădu seama de atac. Şi, ridicând cu amândouă braţele încordate securea, lovi cangea mai jos de vârful ei de bronz. Lemnul se rupse în ţăndări şi „Amaryllis”, oprită o clipă, îşi reluă drumul.

Nu trecu însă timp nici cât să respire uşurat şi o a doua cange se înfipse în prova corăbiei. Thrax o frânse şi pe aceasta. Atunci luntrea din faţă îşi schimbă felul de luptă. Se lăsă să ajungă până lângă corabie şi, cu iscusinţa unei pisici, un pirat mărunt şi hirsut, clătinat de mare şi orbit de spume, încercă să pună piciorul pe punte. Mai târziu, Thrax îşi amintea că i-a simţit răsuflarea scâfboasă în gură. Dar atunci, într-o deznădejde cumplită, ridică securea şi lovi. I-a ciuruit sânge cald pe mâini ţi l-a ars o groaznici usturime în umărul stâng. Apoi, rănit, s-a prăbuşit. Thrax apărase cu vrednicie corabia, căci piraţii, neizbutind s-o oprească şi biruiţi de furtună, se risipiseră.

Când au strâns pânză în largul golf de la Tomis, soarele cobora înspre apus. Genaios îşi lăsă corabia la adăpost în radă, cu toţi ai ei şi, sprijinindu-l pe Thrax, cu nevoie de o legătură bună la nană, urcă încet drumul până în cetate, alături de sclavul acesta tânăr şi curajos, pe care începuse să-l preţuiască.

Străzile înguste se căţărau spre miazănoapte până la zidul şi tumul de apărare. La mijlocul aşezării, în gâtuituxa dinspre apus şi răsărit, în piaţa cetăţii, mărfurile erau puţine, căci roadele pământului nu se iviseră încă. Mei, secară, păstramă veche, blănuri de lup şi de vulpe, câteva arcuri şi săgeţi şi scule de pescuit, cu pietre grele de năvoade, găurite iscusit – asta era tot. În schiknb, forfota neamurilor felurite împestriţa locurile. Băştinaşi geţi, cu cămăşi largi, sciţi cu căciuli ascuţite, greci, fenicieni, ba chiar şi câţiva egipteni se tocmeau între ei, înţelegându-se

mai mult pe degete decât prin cuvinte.

Genaios şi Thrax urcară încet până în templul Dioscurilor, Castor şi Pollux, ţinuţi în mare cinste de tomitani. Fii ai lui

Zevs, ei erau în acelaşi timp zei protectori ai marinarilor, ai ospeţiei şi zeităţii siderale. La Tomis, steaua Dioscurilor se găsea săpată pretutindeni, până şi pe greutăţile cu care se măsurau mărfurile în piaţă.

O statuie mare a celor doi gemeni se afla în spatele altarului de jertfă din faţa templului. Genaios se opri o clipă să o privească. Desigur, modelul era cel binecunoscut şi la Sparta, şi la Atena. Lucrătura însă era alta. Mai grosolană, mai puţin mlădioasă, fără deplina eleganţă a mişcărilor şi armonia volumelor. Pe cele două bonete ale zeilor, stelele poleite luceau prea tare. Chiar aurul acesta, pe palide culori, dovedea im gust provincial. Şi cunoscătorul Genaios zâmbi cu îngăduinţă. Thrax, dimpotrivă, după ce privi îndelung statuia, zise cu o anumită aprindere:

— E făcută aici, la noi I îmi place 1

Fără îndoială că tânărul admira cu mândrie meşteşugul sculptorilor de pe aceste meleaguri. Cuvintele sclavului îi dezvăluiră lui Genaios felul de-a simţi şi a înţelege al lui Thrax, atât de deosebit de al lui, şi-i aminti, de asemenea, de viaţa cetăţilor acestora, care sporea, se îmbogăţea, se împlinea, viaţa pe care el o uitase în strălucirea îndepărtatei Atene. Acum îşi reamintea deodată, cu un sentiment ciudat de negustor şi de preţuitor de opere frumoase, de întâmplările care zdruncinaseră în ultimul timp mersul aşezat al lucrurilor la Histria.

Şi acolo, desigur că şi aici, la Tomis, se iviseră meşteşugari de tot felul, tot mai pricepuţi, care cu munca

lor înlocuiau mărfurile aduse fie din depărtările Miletului, cetatea de obârşie, fie din Rhodos, fie din Atena. Stofe, mobile, unelte de tot felul – de meşteşugărie obişnuite şi până la arta aceasta se dăltuise statuia Dioscurilor, şi se voia tot mai subţire – începuseră să se înmulţească în cetăţile pontice. Şi, odată cu ele, cei ce le dădeau la iveală se înmulţeau şi ei şi căutau un drum mai bun spre viaţă.

Rămânea în Genaios, după ocolul gândurilor acestea, ca un gol şi o nelinişte, ca o umbră nelămurită pe înlănţuirile limpezi. Dintr-acolo simţea el o nesiguranţă şi, în grija negustorească, un prăpăd ce ar putea veni…

Negustoria de la Tomis a lui Genaios cel bătrân din Histria nu era departe de templul Dioscurilor. Avea două încăperi scunde, de piatră, din care una cu o tejghea deschisă la stradă, deasupra căreia se putea lăsa un oblon puternic. Împuternicitul lui Genaios era un anume Smikros. Corcitură cu vreun neam din cele multe de pe aici, Smikros era un fel de pitic agitat şi viclean, metec ca şi stăpânul său.

Când l-a primit pe fiul acestuia, s-a aplecat adânc, sărutându-i poalele hainei. În înserarea de primăvară timpurie, o răceală umedă te înfiora, şi umbrele amurgului începuseră să se strângă prin colţuri. Smikros trase oblonul, aprinse un foc bun pe un grătar aşezat sub o vatră într-un vas de bronz şi, înfigând o torţă de pin răşinos în gheara de fier din perete, întinse masa. Pâine de mei, brânză şi peşte uscat, iar la sfârşit un fagure de miere întreg a fost puterea ospătării lui Smikros.

Genaios privea împrejurul său în încăperea asta care semăna mai mult a magazie şi, în bătaia luminii jucătoare a torţei, el o văzu încărcată de mărfuri pe care, cu un an mai în urmă, chiar el le trimisese aici.

— Nici nu te-ai atins de ele? Aşa negustorie ştii tu să

faci? rosti şi se întoarse cu faţa aspră şi dojenitoare spre Smikros. Piticul se bâlbâi de câteva ori, fără să-şi găsească vorbe, apoi ocoli cu un pas mărunt masă scundă din mijloc şi, urcându-se pe un butuc de stejar, ca să pară mai înalt, stropşi o iertăciune:!

— Nu-s eu de vină 1 Meşteşugarii de aici fac şi ieftine, şi bune. Pe astea nu le mai cumpără nimeni. Şi arătă, sus pe laviţă, un şir întreg de vase ateniene.

Apoi coborî şi se aşeză liniştit, aşteptând hotărârea lui Genaios. Acesta nici nu bănuise că se va întâlni atât de curând cu faptele pe care le întrezărise cu câteva clipe înainte în gândurile lui neliniştite. Aşadar, lucrurile se schimbaseră şi vremuri noi se arătau. Pe alte rosturi aveau să se aşeze de acum întreprinderile tatălui său. Dar care vor fi acelea şi la ce aveau să se aştepte, căci, de bună seamă, dacă în mica Tomis lucrurile se petreceau astfel, cu atât mai mult aveau să se fi schimbat în puternica Histrie 1

Un miros pătrunzător de oţet amestecat cu o buruiană amară venea din încăperea de alături, unde un bătrân priceput, chemat în grabă de Smikros, lega rana lui Thrax. În vremea aceasta, piticul nici nu clipea. Stă cu privirea aţintită, aşteptând ca gândurile lui Genaios să se preschimbe în vorbe. Când, după o lungă meditaţie, în care intra şi spaimă, şi regret, şi nesiguranţă, tânărul negustor se hotărî să vorbească, întrebând, cuvintele lui Smikros porniră fără să se mai oprească, ca o fântână. Căută mai întâi fapte cu care să se dezvinovăţească; povesti apoi despre iarna grea pe ţărmurile pontice lipsite de hrană, de atacul piraţilor şi, în cele din urmă, de neajunsurile pe care cetatea le făcea tot mai mult străinilor.

Erau şi lucruri deosebit de însemnate, pe care Smikros, ca să le rostească, se apropie de Genaios şi, cu ochii închişi şi cu gura lângă ureche, le mărturisi. Se

zvonea – spunea el – că cei din Tomis au greutăţi tot mai mari cu noii stăpânitori ai pământurilor de dincolo de ziduri, până în Histros; se spunea că le-au urcat mult preţul arenzii şi că cetatea, care de sute de ani stă pe locul acesta, dar tot mai trebuia să plătească tribut celor ce stăpâneau coasta, nu-şi avea întreaga siguranţă.

Pe măsură ce piticul vorbea, creştea şi îngrijorarea lui Genaios, pentru care frumoasele zile de la Atena păreau lăsate în urmă nu de săptămâni, ci de ani. Un fior îl cuprinse şi, în întunericul neprietenos al încăperii, ceru să se aţâţe jeraticul de pe grătarul de bronz, când în liniştea uliţii puştii se auzi deodată un tropot de cal în goană. Apoi copitele bătură tot mai mărunt şi, frânata, fuga se opri în faţa casei.

Când, după multe precauţii şi tot atât de multe întrebări, Smikros lăsă oblonul să cadă şi deschise uşa, Genaios recunoscu pe Zoltes, sclavul lui Theodotos, marele stăpân din Histria. Zoltes era get de origine. La Histria, statura lui înaltă» bine legată, faţa lui puternică, cu ochii limpezi şi buni, umbrită de gluga pe care o purtau băştinaşii, cu un fir roşu, tors în tighelul marginilor, pentru a arăta în slujba cui era, o ştiau toţi. Acolo unde apărea Zoltes, din culmea puterii sale poruncea Theodotos.

Noul venit păru uimit de întâlnire. Punând însă un genunchi la pământ şi făcând să-i sune la şold sabia scurtă, rosti:

— Fericire şi prosperitate, ţie, Qenaios, fiul lui Genaios 1

— De ce mă saluţi, îi răspunse acesta, ca pe un cetăţean? Nici tatăl meu, nici eu, în Histria pontică, deşi o îndestulăm cu bogăţii, nu suntem decât nişte străini cărora nu li se cuvine să fie salutaţi în felul acesta.

— Te înşeli, Genaios, fiul lui Genaios, sau atunci nu

vei fi aflat că puternicul Theodotos i-a dat cetăţenia deplină tatălui tău, răspunse Zoltes, ridicându-se.

Genaios, amintindu-şi de vorbele de îndemn ale prietenului său Thrasybulos, simţi o mare bucurie la vestea aceasta.

Prinzând privirea întrebătoare a tânărului, solul continuă:

— Află că vremuri crunte s-au abătut peste cetatea noastră. Iarna a fost grea. Abia de câteva zile gheaţa a crăpat şi s-a desprins de la ţărmurile noastre. Marea, mai mult ca oricând, ne e duşmană. Nici jertfele aduse Afroditei, nici lui Apollon, tămăduitorul, n-au izbutit s-o îmbuneze. Templele, cele două, sunt pustii. Oamenii nu mai cred, şi cei mari spun că altul ar fi zeul căruia ar trebui să i se aducă jertfă... Aşa se aude 1

Ascultând povestea lui Zoltes, Smikros, piticul, holbă ochii dând din cap, ca şi cum toate acestea le-ar fi recunoscut acum, când celălalt le înşira.

Genaios, în schimb, se ridicase şi făcea câţiva paşi între pereţii încăperii scunde, aşteptând cu nerăbdare să treacă introducerea asta a lui Zoltes, cu zei neînduplecaţi şi zei necunoscuţi.

Simţea că în altă parte stă racila adevărată a vremurilor tulburi ce se abătuseră asupra Histriei. De aceea el zori vestea, întrebând despre ai lui, despre sora lui, Crisis, despre tatăl său, despre treburile negustoriei lor.

— Sunt răvăşite toate, răspunse Zoltes, de răscoalele care au fost şi care nu s-au potolit încă. În atelierele voastre de pânze şi de plase, în depozitele de mărfuri străine, în schelele de călăfătuire, peste tot a pătruns răzmeriţa. De la boi au plecat sclavii urlând, cu pumnii ridicaţi, pe străzile cetăţii. Apoi, coborând glasul, sever şi

aproape tăios: Şi se şopteşte că tatăl tău n-ar fi fost străin de începutul răscoalei.

Genaios se opri din mers sH privi aspru, aproape cu ură, pe sol. Smikros începu să râdă, cu un râs ascuţit de fiinţă mică, bătându-şi coapsele.

— Da, da, adause Zoltes, aşa ar fi început. De îndată ce însă Theodotos i-a dat cetăţenia tatălui tău, el s-a întors împotriva sclavilor. I-a sugrumat fără milă, a potolit puţin furtuna şi astăzi este sfetnicul cel mai apropiat al lui Theodotos. El a sfătuit să se bată monedă, ca să fie pe placul meşteşugarilor, care nu vor mai schimba în natură. Şi Genaios bătrânul mai aţe un gând, pentru a cărui înfăptuire mă vezi aici. Mâine dimineaţă pornesc spre Callatis. Theodotos pofteşte pe conducătorii cetăţilor la un sfat, al cărui înţeles însă îmi scapă. Aceasta este taina tatălui tău şi a lui Theodotos. Va mai curge încă sânge în Histria noastră, dar familia voastră va urca spre strălucire, Genaios, fiul lui Genaios I

Solul se lăsă apoi obosit într-un colţ şi, scoţând dintr-o desagă de-ale gurii, începu să îmbuce.

Smikros trase oblonul şi casa se linişti pentru noapte, cu un singur opaiţ de veghe, aşezat pe o laviţă de piatră.

Genaios nu putea dormi. Urmărea cu gândul cele petrecute la Histria şi, mai ales, purtarea tatălui său. Îl recunoştea în felul acesta de a se schimba de la o clipă la alta, fără remuşcare, uimind numai chivernisirea treburilor sale, cu lăcomia şi viclenia nu îndeajuns de domolite. Astfel a ştiut să-şi creasdi averea. Pe sclavi, mai hotărât decât alţii, nu-i preţuia mai mult decât pe lucruri. Nici măcar umbră de înclinare, în răstimpuri cu totul rare, ca pentru fiinţe vii, care vorbesc, plâng sau râd, bătrânul Genaios nu o avea. Chipul său cu barba ascuţită, inelată şi căruntă, cu sprâncenele ridicate peste ochii vineţi, îi dădea vicleanului

negustor o înfăţişare de satir. Era lung, deşirat, de o slăbiciune cumplită şi se frângea parcă în mişcări făptura lui osoasă, cu mâini pe care, că albaştri circei de viţă, se întindeau vinele printre oase şi tendoane. Întreaga lui fiinţă, înfăşurată în stofe scumpe, te îngrozea.

Fiul său îl vedea aievea şi îl aşeza lângă icoana rotofeie şi plină de bunătate a lui Duris.

Simţămintele sale treceau de la ruşinea omenească la recunoaştere şi aprobare aspră, negustorească. Simţea trădarea sclavilor de către Genaios cel bătrân şi momirea binevoitoare a meşteşugarilor, după cum întrevedea trădarea de mânie a acestora de către acelaşi. Şi Genaios tânărul zâmbea îngăduitor şi aproape admirativ. Ridicat în alcătuirea fiinţei sale morale ou mult mai sus decât tatăl său, tânărul se află totuşi neînchegat, lunecând între gânduri şi sentimente potrivnice, peste a căror ascuţime, totuşi, amintirea unui vas frumos sau a unei statui admirate la Atena şi recenta mândrie a unei libere cetăţenii punea o preţioasă alinare. Necumpănit în adâncul fiinţei sale, Genaios al lui Genaios nu putea să facă să biruie în el bunătatea pe care o întâlnise la Duris. Ea trecea din când în când prin el, dar numai cu răbufniri, iute înecate în nepăsarea amatorului de frumos sau interesul negustorului şi stăpânului de sclavi. Şi zorile l-au prins obosit şi oelmiştit, nici alături, nici împotriva tatălui său.

Călătoria de a doua zi până la Histria a fost uşoară. Plecaţi dis-de-dimineaţă, cu un vânt bun, puţin după miezul zilei au văzut răsărind din apele albastre ale Pontului Histria, falnic ridicată pe peninsula ei. Pe măsură ce se apropiau, se desluşea tot mai bine mulţimea strânsă pe diguri şi pe creasta zidului celui mare, deasupra căruia se ridicau albe, strălucitoare, cele două temple: al Afroditei şi

al lui Apollon tămăduitorul. În anul acela, Theoxenos era arhontele eponim, preotul zeului ocrotitor al cetăţii. Cobora şi el din acelaşi neam vechi al lui Theodotos, din unul din cele patru triburi miletane, de început. Rudenia nu-l făcuse însă câtuşi de puţin îngăduitor cu Theodotos, primul magistrat de acum al cetăţii. Mai aprig chiar decât el în a păstra totul, putere şi avuţie pentru neamul lor, al celor câtorva stăpânitori descendenţi din întemeietori, bătrânul preot se împotrivise când de curând, cu un gând de mlădiere politică în vederea unei meşteşugite uneltiri, Theodotos dăduse cetăţenia fenicianului Genaios cel bătrân şi neamului său. Faptul acesta apropiase prea mult de ei şi mai ales de cultul cetăţii închinat lui Apollon pe un străin, care, orice ar fi făcut, trecea ca necurat în ochii lui Theoxenos.

Răzimaţi de vrejul înalt şi albastru al provei, în vârful căruia strălucea lotusul aurit, Genaios şi Thrax priveau ţărmul ce se apropia, ţinta lungii lor călătorii. Auzeau foşnetul apei de-a lungul corăbiei şi întorceau din când în când privirea spre pânza de culoarea drojdiei de vin, rotunjită de puterea vântului. Genaios îşi dădea seama că – scânteietoare de culori şi uşoară în lunecarea ei printre valuri – corabia lor era frumoasă şi stârnea admiraţia mulţimii adunate. Şi tânărul armator era mândru de aceasta. De bună seamă, fuseseră văzuţi şi recunoscuţi din depărtare şi pornise zvonul prin cetate de venirea lor.

Căci nu era îndoială că ei erau prima corabie care sosea la Histria după iarna îngheţurilor abia desfăcute şi a cumplitelor furtuni. Într-un anumit fel, deci, erau şi soli buni de vreme frumoasă. Ţărmul se apropia tot mai mult, încât se puteau desluşi costumele, ba – cu fiecare val lăsat în urmă – şi chipurile. Erau şiruri întregi de oameni neliniştiţi, care-şi vorbeau între ei, gesticulau şi făceau

semne din depărtare. Pe Genaios cel tânăr priveliştea aceasta, în mândria lui neţărmurită, îl fericea. Se simţea într-un fel aşezat în admiraţia mulţimii, oare abia îl aştepta să-l laude şi să-l preamărească. Zâmbi acestui gând şi-şi încordă aceeaşi fiinţă pentru ca, la rândul său, să se înfăţişeze mândru şi puternic mulţimii.

Pilotul strânsese pânza şi lăsase numai lopeţile lungi să bată ritmic în amândouă bordurile corăbiei. Erau atât de aproape, încât se auzeau glasurile şi larma cetăţii, strigătele de pe uliţi şi urletele groase ale gloatelor (nu se ştia de ce), când „Amaryllis", mândra corabie, primi o lovitură de moarte. Un piept puternic de la fund îi lovi şi îi îngropă adânc în nisip prova sub apă. Nava se clătină, ruptă din plutire, şi sub greutatea încărcăturii se plecă pe o coastă, astfel că numai câteva palme mai despărţeau apa de copastie. Cu un sunet sec de lăstăriş ce se doboară, toate vâslele de stejar din bordul aplecat se prefăcuseră în ţăndări. Marfa se răsturnă într-o parte, iar oamenii alunecară pe puntea înclinată.

De pe zidurile Histriei s-au ridicat atunci urlete ale mulţimii, care, agitată, se rupse în pâlcuri, ca un şirag. Apoi se opri o clipă şi pomi iar în grupuri de câţiva inşi la lotci şi la bărci.

Cei de pe punte, şi în primul rând Genaios, tălmăciră mulţimea aceasta ca pe un ajutor. Curând însă, spre marea lor surprindere, aveau să-şi dea seama că se înşelaseră. Un înotător, apărut lângă bordul înclinat al corăbiei, le strigă puternic:

— Fugiţi, sunteţi în primejdie I

Genaios n-a înţeles prea bine de ce, dar a ascultat. Cu o luntre mică pe care o avea la bord, el cu Thrax şi cei doi mimi, fără niciun vas de preţ sau vreun alt lucru la care ţineau, s-au strecurat, fără să fie recunoscuţi, prin

mulţimea de bărci ce se îndreptau spre corabie. Şi, ieşind dincolo de Ţarul cel mare, au ajuns până în afară de zidurile cetăţii, la un mic golf cunoscut de Genaios, nu departe de un sat de pescari, unde au aşteptat să treacă noaptea.

După înăbuşirea sclavilor, Genaios cel bătrân, apărându-şi interesele negustoreşti şi că recunoştinţă pentru cetăţenia dobândită de la Theodotos, încercase să-i sugrume şi pe meşteşugari. Fuseseră lungi tratative între cele două părţi, în care meşteşugarii de tot soiul – pietrari, olari, curelari, armurieri, ţesători, dulgheri, împletitori de plase, croitori, cizmari – ceruseră lui Genaios, pentru asigurarea muncii lor, să scadă preţurile sub ale lor, la toate mărfurile străine din depozitele sale, sau cel mult să le vândă cu preţul mărfurilor băştinaşe şi, mai ales, să nu mai aducă nimic dinafară.

Genaios cel bătrân făgăduise cu un zâmbet şiret şi cu un clipit al ochilor săi vineţi. Dar chiar în noaptea ce a urmat a premers sosirii corăbiei „Amaryllis” a adus sclavii din crescătoriile de animale şi cherhanalele de pescuit, străini de cetate, neştiutori şi sălbăticiţi şi, sub biciul vechilor săi vătafi, i-a pus să nimicească şi să sfarme, să rupă şi să ardă toate mărfurile meşteşugăreşti. Când s-au ivit zorile, în

Histria, singurele mărfuri care mai puteau fi scoase în piaţă erau ale lui, iar preţurile ale poftei sale.

În dimineaţa aceea, cetatea începuse să geamă şi să scrâşnească din toate colţurile ei. Orice viaţă se oprise. Mărfurile lui Genaios fuseseră la rândul lor sfărâmate şi nimicite. Pe uliţe începuseră să alerge alaiurile răzvrătite, bogaţii se închiseseră în case, iar Theodotos, el însuşi, cu ai lui, întovărăşit de Genaios, se refugiase în templul lui Apollon tămăduitorul. Un armurier vestit, Homerieus, se

aşezase în fruntea răscoalei meşteşugăreşti. Îşi golise atelierul, dând fiecăruia fie o suliţă, fie o secure, fie o sabie. Purtând un ciocan enorm de câteva puduri, Homerieus pornise în fruntea mulţimii.

Atunci a apărut „Amaryllis” pe zare. Corabia a fost recunoscută de îndată. Homerieus a numit-o şi a urlat că e plină cu marfă străină. În tumultul acesta, Histria întreagă ieşise pe ziduri să o primească cu ură şi cu revoltă. Refugiaţii din templu urmăreau înspăimântaţi apropierea.

În clipa în care mulţimea nu ajunsese în port, iar Homerieus, ajutat acum de Hermaphilus, curelarul, îmbrânceau paznicii şi suliţaşii, urlând şi chemând poporul de meşteşugari şi negustori după ei, cei din templul lui Apollon tămăduitorul s-au privit lung unul pe celălalt. Theodotos a întrebat din ochi pe Genaios cel bătrân, mai mult decât pe un sfetnic, ca pe un dascăl înţelept, iar acesta a încuviinţat dând din cap, arătând astfel că sosise clipa hotărâtoare. De aceea, urcând pe coasta digului celui mare, care în faţa templului domina portul, locul cel mai înalt al acropolei histriene, şi rezemându-se pe uriaşul basorelief de bronz, purtând pe el un vultur cu un delfin în gheare, strana Histriei, Theodotos ridică braţelg, cerând tăcere. Din loc în loc, de-a lungul scărilor până la cheiuri, slujitorii, aşezaţi la câte cincizeci de paşi, imitară gestul primului magistrat.

Mulţimea se opri o clipă, aşteptând să vadă ce are să se întâmple. Atunci Theodotos, cu o vădită stângăcie şi încetineală, vorbi:

— Să fie, histrioţi, corabia aceasta încărcată cu marfă străină, ultima 1 Homerieus râse şi huidui. V-o făgăduim 1 Aşa să fie I reluă Theodotos. Bunii noştri meşteşugari să ne îndestuleze şi să trăiască din munca lor. Şi ăsta să fie I Dar nu uitaţi, dragii mei, că nenorocirea celei dintâi corăbii de

primăvară, ca şi altele dinaintea îngheţurilor din ăst an, ne-a vestit o voinţă năprasnică: moare portul nostru cu în

32

Cetul I Faptul acesta trebuie să-l primim ca pe o pedeapsă.

O mână puternică se lasă asupra noastră şi ne desparte de marea liberă, drumul larg al bogăţiei noastre…

Şi Theodotos tăcu. Pe faţa lui palidă şi până în inelele bărbii argintii picurară broboane de sudoare. Chitonul său bogat, brodat cu himere în chenare de aur, nu izbutea să ascundă în faldurile largi stângăcia fricoasă a bătrânului. Arhontele acesta de vremuri liniştite nu era făcut, din vârful bogăţiilor sale, să dea piept cu mulţimile. Se vedea desluşit că nu mai ştia ce să spună. Născocise câteva cuvinte pe idei «are nu erau ale lui, şi din golul ce i se făcuse în minte nu mai putea culege nimic. S-a simţit o clipă, în primejdioasa tăcere ce se făcuse, că mulţimea le scapă din mâna celor ce voiau s-o stăpânească. Şi, neputincios, Theodotos ridică braţele încă o dată, mai mult de deznădejde decât a poruncă.

Atunci Genaios cel bătrân urcă, sigur de el, până lângă stema cetăţii. A fost primit cu huiduieli, cu strigăte de tot Irlul, de mânie sau de batjocură. Câteva pietre loviră chiar în zidul de dedesubt, iar altele îi căzură la picioare. Neiulburat, el a azvârlit cu vârful piciorului pietrele înapoi. Dt-irat cum era, strâns în mantia lui de culoare închisă, părea un vultur ce aştepta clipă să-şi lovească prada. Intru cişase braţele şi se uita peste mulţime până la corabia

1 as turnată, căreia îi căzuse pânză ruptă. S-a dat atunci o luptă de întrecere în răbdare şi curaj între Genaios şi mulţime. Aşteptau să se înfrângă unul pe celălalt. Şi omul a înfrânt. Impunea prin semeţia lui, iar

mulţimea, şi chiar llomericus au tăcut. Voiau parcă să vadă până unde are să ajungă îndrăzneala bătrânului. Şi când în cele din urmă murmurele se pierdură şi nu mai rămăseseră decât ici, colo, câte un chihot, Genaios, puternic şi răsunător, vorbi:

— Oameni buni I 1 Omorâţi-mă, dacă vreţi, dar nu ne împiedicaţi să scăpăm cetatea I Cetatea nu e numai a voastră I Vieţi să prădaţi corabia ce stă colo răsturnată, ca un semn al unei mari nenorociri spre care ne stăruie şi gândul, şi puterile? Luaţi-o 1 E a mea! Daţi-i foc, sărăciţi-mă, ardeţi-mi rasa, hambarele, mărfurile, faceţi-vă poftele cu mine şi aveie a mea, dar nu fiţi surzi, nu fiţi orbi, nu fiţi nebuni şi ticăloşi cu voi înşivă şi cu urmaşii voştri. Aţi auzit şi o ştiţi cu loţii: portul nostru moare. Corăbiile se răstoarnă. E o primejdie ce-l pândeşte din fund. Creşte mâlul, şi nisipul, neîncetat. Într-o zi, cetatea va muri înăbuşită… albă şi mândră Histria, ruptă de valurile mării, va fi o ruină poate pe margi

— Taurul Mării nea unui lac. Şi cui i se va datora această tristă şi neîndurată minune? Şi de ce să n-o spunem, această pedeapsă?…

Şi Genaios lasă să-i cadă vorba pe întrebare, cu gând chibzuit, pentru ca tăcerea să mişte şi să frământe cugetele. Atunci se ridică din mulţime un glas:

— Histrosului, marelui fluviu i-o datorăm. Dar ce-oţi fi vrând? Să ne mutăm cetatea? Prostii 1

Murmure se născură din nou, cu râsete în ele. Genaios însă nu se lăsă descumpănit. El le acoperi cu glasul său puternic:

— E adevărat, marele fluviu e de vină! Dar marele fluviu, şi el, de cine ar putea asculta să se abată şi să-şi risipească nisipurile în adânc? De cine ascultă izvorul abia născut şi oceanul ce-ncinge pământul? De cine ascultă şi

lacul, şi gârla, şi cutremurele de pământ? Cine e înfricoşător şi puternic ca Zevs în carul său de aur cu cai cu copitele de bronz? Cine trimite în furtună tauri şi monştri? Cine zguduie lumea şi o mângâie şi o îmbogăţeşte apoi cu zămislirile din buruieni până în dobitoace? Cine e sălbatic şi bun, întunecat şi luminos? Zeul părinţilor noştri, Poseidon, Taurul Mării. Voi l-aţi uitat, histrioţi I Cei din Corint şi Rhodos – nu! Ei îi cunosc puterea şi i-o cinstesc. Şi iată-ne ajunşi astăzi să ne plecăm şi să ne reîntoarcem spre cel părăsit pe nedrept, care cu mult în urmă spre ţărmurile astea pustii a ajutat în îndrăzneţele lor călătorii pe străbunii voştri. Greşeala voastră o simţiţi şi o vedeţi în portul acesta, care din mânia lui are să ajungă o băltoacă. Întoarceţi-vă spre Poseidon, histrioţi! Trebuie să vă duc eu spre zeul vostru adevărat, eu, un străin?

Şi Genaios, ridicând braţele cu mânecile sale largi şi întunecate, era, într-adevăr, ca un vultur care sta să-şi ia zborul. „Cuvintele sale au răscolit şi au amuţit mulţimea. Părea că, în sfârşit, o stăpâneşte, când de pe digul ce cobora spre templu, un glas ascuţit, zgâriat, se făcu auzit:

— Nu vă lăsaţi rătăciţi, histrioţi I Temeţi-vă de Apollon tămăduitorul. El v-a ocrotit cetatea până acum şi tot el vă va arăta calea ce aveţi de urmat.

Era glasul lui Theoxenos, preotul cel mare. Frânt şi ghebos, bătrânul se cocoşase pe toiagul său, cu care bătea mânios în piatră.

— Sunt arhontele eponim şi marele preot I Eu dau numele anului acesta şi nu vreau să rămână blestemat. Sunt preotul lui Apollon 1

34

— Şi mâine vom avea încă un preot, al lui Poseidon, alături de tine şi de cel al Afroditei, răspunse tunător Genaios. Poseidon e zeu mare, cu două luni închinate în

an, una de putere, în inima iernii şi alta de blândeţe, în vara înflorită. Ca şi Poseidon Heliconios, Taurul Mării va fi cinstit şi de voi, cum a fost cinstit de părinţii şi strămoşii voştri. Şi Apollon, şi Poseidon s-au înţeles bine întotdeauna. N-au zidit oi meterezele Ilionului? De ce să nu ne scape şi cetatea noastră? Bătrânul fenician îl cunoştea bine pe Homer şi mulţimea a fost impresionată de atâta ştiinţă a poeziei şi a icligiei.

Atunci răsună un glas ca o goarnă: al treilea şi cel mai puternic. El venea de lângă far, stăpânind întreaga întindere de apă şi piatră.

— Priviţi-mă, histrioţi, strigă el, sunt Zoltes cel cunoscut de toţi I

— Slugă! îi răspunse deodată Homerieus, ca o palmă să-i închidă gura.

— Da, slugă din nevoie până ieri, armurierule, stărui Zoltes. Astăzi însă, alături de voi şi duşmanul celor de sus. Nu vă lăsaţi înşelaţi I şi braţele lui puternice se ridicară ameninţătoare împotriva celor de pe creasta zidurilor.

A fost o uimire în întreaga mulţime de schimbarea aceasta. Dar cel mai mirat de neaşteptata intervenţie a lui Zoltes a fost Theodotos.

Mulţimea, interesată de cearta asta ce venea din trei părţi, întorcea ca Un singur om capetele când spre Genaios, când spre Theoxenos, când spre Zoltes. Cel ce o stăpânea acum era Zoltes. Acuzările lui făţişe şi revolta trebuiau să aibă necunoscute, dar tari şi adevărate temeiuri. Ele convinseră şi îl apropiară deodată de simpatia celor mulţi. Nu putea să nu vorbească adevărat când strigă fără nicio teamă:

— Totul e o înşelăciune, histrioţi I şi în zeii lor vechi, ca şi în cei noi, nu se ascund pentru noi decât aceleaşi lucruri: jujăul, biciul, lanţurile şi moartea. Astea le-am

văzut de curând I şi dacă nu aveţi încredere în mine, atunci aveţi în Homerieus.

Zadarnic, mai ales Genaios, a căutat să-l înfrunte, Zoltes îl biruia. Mulţimea începuse să freamăte la glasul lui puternic:

— Corabia din faţă nu e mişelia lor cea mare. Despre altele veţi afla!

3*

Homerieus, mirat foarte, a strigat:

— Aşa e! Azvârliţi-vă asupra ei, histrioţi I Mulţimea s-a aruncat asupra corăbiei cu tot ce a putut să ajungă până la ea şi a sfărâmat, şi a rupt, şi a nimicit. Au căzut pradă furiei sale frumoasele vase ale lui Duris pentru Tanusa şi statuile de lut şi marmură, şi stofele lui Genaios cel tânăr, şi a ispăşit şi pilotul. În amurg şi în noaptea întreagă, în faţa cetăţii, unde din când în când se mai auzea murmurul mulţimii, „Amaryllis” a ars cu flăcări înalte, ca o torţă înfiptă în mare.

IV

Neaşteptată fusese primirea. Tulburarea tânărului Genaios îl cuprinsese şi din fapte, dar mai ales de neînţeleasa purtare a lui Zoltes. Pe drumul ocolit, ales a doua zi de tânărul călător ca să intre în cetate, el se opri din când în când pentru a privi cu bucurie aşezarea copilăriei şi tinereţii sale. Căci pentru Genaios întâmplările, oricât ar fi fost de cutremurătoare, nu împiedicau legătura cu făgaşul tuturor lucrurilor, cu lumea înconjurătoare prin care trecea. De aceea el cuprinse cu desfătare priveliştea din jurul Histriei. Erau ierburi proaspete ce creşteau de la subsuoara istmului spre întinsul pământurilor şi pădurilor de stejar, ierburi ce se schimba într-un mohor sângeriu, peste care. Pulberea de sare şi subţi-jrile văluri ale ceţii matinale puneau ireale

ape argintii. Din când în când, peisajul se rupea în ochiuri de apă, un fel da Jacuri sărate şi translucide, în care Genaios reînchipuia joaca primei sale adolescenţe. Într-acolo treceau în dimineaţa aceasta de primăvară cârdurile de raţe, de lebede şi de pelij cani, care poposeau sau zburau mai sus, spre delta marelui Histros. Se vedea de departe cum coborau călifarii arămii sau albi, cu un pieptar de purpură şi cu zborul greoi. În fund, pădurea începea să se lege, deasă şi întunecoasă, trăj gând o perdea, dincolo de care erau lanurile moşiilon histriene, cu bordeie în pământ, cu câteva fumuri sărace iarnaJ şi cu sclavi. Aceştia, amestecaţi cu ţarina, se năşteau, trăiau şi mureau acolo, dacă nu erau vânduţi, când se înmulţeau prea mult sau când regele Tanusa nu mai purta războaie cu vechii geţi, sau nu mai vrea să dea din prizonierii pe care îi făcuse:

Popasurile drumului de reîntoarcere îl bucurau pe Genaios, pentru că amânau clipa lămuritoare a tuturor întâmplărilor, < lipa aspră şi hotărâtoare. Thrax şi el încerca aceeaşi dulceaţă îi reîntâlnirii cu locurile natale, numai că pe el îl furau gândurile mai departe, spre munţii şi pădurile din cotul de miazănoapte al Histrosului, unde nădăjduia că mama să mai trăieşte. De acolo se vedea ca altă dată urcând şi coborând pe ape până în inima Daciei, întovărăşindu-şi de atâtea ori fraţii mai mari, când aceştia purtau negoţ cu ţesături şi podoabe greceşti, schimbate în târgul Histriei pentru vânat, miere şi Iructe. Singuri cei doi mimi, Philipos şi Sofron, rămâneau străini de toate, copleşiţi de un simţământ de îngrijorare şi de frică. Se strângeau unul lângă celălalt, nu scoteau nicio vorbă şi-şi ţineau aproape boccelele cu sculele meseriei. Şi după dese popasuri, călătorii îşi văzură de drum mai departe.

Astfel trecură cu grijă printre aşezările mărunte de

din«olo de zidul de apus al cetăţii. După ce „Amaryllis” fusese dată furiei poporului şi după ce Zoltes dispăruse fără urme, din câte putuse afla Genaios prin cârciumi şi prin negustori, după noaptea aceasta cetatea se potolise oarecum din clocotul «i. Homericus se întorsese la ilăul său şi, în lipsă de un gând ţi o voinţă puternică, mulţimile păreau că se domoliseră, lut r-o aşteptare despre care nimeni nu ştia însă ce avea să mlucă. Un singur lucru rămăsese stăruitor: un blestem sau «i înjurătură după firea fiecăruia împotriva noului cetăţean Cenaios cel bătrân, sudalme pe care fiul său le culegea de

I

E toate buzele.

Din ascunzişurile lor, meşteşugarii scoseseră o marfă nouă, a care înviooraseră târgul. Şi tot cartierul acesta mărginaş de egustorie locală prinsese iar viaţă. Se vindeau de toate: i! Ide şi candele de lut; cizme înalte, rău tăbăcite, pentru proaiele de dincolo de zidurile cetăţii; stofe de lină bună, sute aici, dar pătate de culori îndoielnice; cuţite, săbii şi n-uri cu buza albă de ascuţişul subţire ca un fir de păr; icuri de alun şi de corn cu coardă tare şi zbârnâitoare, din îi aţe de peşte, şi leacuri de la venin de viperă, până ia lioarea amară şi adormitoare de mac. Uliţele înguste erau gomotoase şi plutea deasupra lor un miros greţos de prărală de peşte, de ulei ars şi de vin acru şi ieftin, stors din iteva viţe plăpânde şi rău îngrijite, de prin partea looului.

Amestecaţi şi pierduţi în mulţime, întârziind prin răscruci ţi venind iarăşi la ai lor, Philipos şi Sofron păreau renăscuţi.

Târgoveţi înrăiţi, viaţa aceasta a cetăţii – multiplă, haotică şi puternică – avea o mare înrâurire asupra lor. Prindeau cu o ureche dibace orice zvon de cântecel

popular şi se opreau să-l asculte, deşi desluşeau mai greu dialectul din partea locului. În toate era însă vorba de acelaşi Genaios, şi nu în felul cel mai ademenitor. Îi simţeai pe mimi cum erau înclinaţi să fure cântecele astea şi să facă din ele cine ştie ce poznă. Dar se opreau deodată, priveau unul la altul şi amândoi la Genaios cel tânăr. Un fel de ruşine şi recunoştinţă pentru binefăcătorul lor îi cuprindea. Acesta, prinzându-le cuviinţa, ca să le arate că nu se mânie şi că, dimpotrivă, îi îndeamnă, se apropia şi asculta şi el cântecul purtat din gură în gură împotriva tatălui său.

Şi aşa, zbuciumaţi şi clătinaţi de mulţime, nerecunoscuţi de nimeni, au pătruns în cetatea propriu-zisă. O lespede înaltă stătea de-a curmezişul, ca un prag în poarta cetăţii. Două şanţuri o tăiau pentru roţile căruţelor care să pătrundă pe stradă largă, pietruită cu lespezi de marmură, ce ducea înspre acropolă şi înspre temple. Strada cobora până în port, după ce mai înainte se lărgea într-o piaţă, o agoră. Acolo, deoparte, spre maâe, era casa bogată a lui Genaios cel bătrân, iar pe partea cealaltă, împrejmuită de grădini, palatul regelui Tanusa.

Ca orice casă elină, casa bătrânului armator părea mai degrabă o mică cetate închisă spre stradă cu ziduri înalte, cu o poartă numai spre o grădină interioară, cu un peristil ocolind toate laturile. Camerele ce dădeau spre colonada aceasta aveau grele perdele de purpură şi mătase, bătute pe poale cu tablă de aur. Erau adause obloane groase de stejar, ce se puteau strânge pentru asprimele vremurilor de pe ţărmul Pontului Euxin.

La această arhitectură tradiţională, elină, gustul oriental al lui Genaios cel bătrân adăugase culoare multă şi materiale felurite şi străine. O faianţă luminoasă, polihromă, închipuia podoabe bogate în pragurile

camerelor, pe cornişe şi mai ales în bazinul din mijlocul grădinii, în jurul căruia totul se acoperea cu mozaic. Plantele ornamentale, plăpânde erau scoase din pivniţe calde, luminate pieziş, pentru a nu-şi pierde încropeala aerului, şi aşezate în dimineaţa de primăvară în jurul peristilului.

La această îndeletnicire gingaşă, liniştit, l-a găsit tânăru călător pe tatăl său. Urmărea atent cum sclavii cărau hârdaiele grele cu arbuşti învolţi, cu flori albe şi parfumate. A

Făcut numai un semn de recunoaştere uşor, ca pentru un străin, şi apoi l-a lăsat pe fiul său să aştepte.

În mijlocul curţii, lângă bazin, zăcea un bătrân cu picioarele strânse de un butuc. După obiceiul oriental, în casa lui Genaios, pedepsele se ispăşeau în aer liber, într-un colţ de curte sau la o margine de drum, dacă era la ţară. Carcere nu erau. Sclavii cu fapte grave, osândiţi la moarte, se otrăveau sub ochii stăpânului şi ai celorlalţi sclavi ai casei, spre adeverire şi înfricoşare.

Pe bătrânul acesta cu plete lungi şi barba căruntă Genaios cel tânăr îl cunoştea foarte bine. Era Actas, sclavul cinstit, pe care stăpânul îl pusese vătaf peste cherhanalele şi uscătoriile sale de peşte de pe malul Histrosului. Vina lui fusese că sclavii aduşi de acolo de Genaios cel bătrân, să fărâme mărfurile meşteşugarilor histrioţi, odată întorşi la treburile lor, se răsculaseră. Rupseseră plasele, sfărâmaseră grătarele, răsturnaseră în apă butoaiele cu sare, luaseră în stăpânire lotcile şi porniseră unde or vedea cu ochii.

Acum, bătrânul armator era mulţumit de aşezarea hârdaielor sale. Se înduioşa de frumuseţea florilor pe care le aspira cu nesaţ, şi în trecerea de la un arbust la altul se oprea o clipă, privea spre Actas, îl călca pe degetele

mâinilor sau îi clădea cu piciorul în umăr şi trecea mai departe, închizând ochii şi aspirând florile cu îmbătare.

Să fi simţit el privirea grea a fiului său, care fără nicio vorbă îl urmărea? Căci, oprindu-se deodată din delectările sale şi apropiindu-se cu un pas liniştit, rosti cu putere tânăr ului în faţă, arătându-l pe Actas:

— Şi tu, şi el aţi greşit I şi începu să-l dojenească aspru de călătoria aceasta rău pregătită, de alegerea nepricepută a piloţilor, care n-au măsurat la vreme adâncimea, şi de plata pe care Tanusa, regele neiertător, aflase că i-o cere pentru marfa pierdută.

Tânărul presimţise clipa aceasta, dar nu chiar atât de aspră şi respingătoare. El stătu să cântărească dacă trecerea de la duioşia pentru flori la cruzimea pentru oameni face parte sinceră din firea tatălui său, sau e numai un joc în care-l ştia atât de priceput şi îndemânatic. Dar la ce i-ar mai fi folosit să ştie I Faptele rămâneau aceleaşi, şi Genaios cel tânăr, jignit şi mâhnit, căuta în el ceva cu care ar fi putut răspunde. Atunci îi răsunară în urechi cântecele de bat-jocură împotriva tatălui său de-a lungul cetăţii. Nu ştia bine, cânta în el sau cântă aievea, cântecul acesta venind ca un răspuns potrivit mâniei sale. Îşi dădu seama în cele din urmă că îngăimarea era, într-adevăr, deoarece bătrânul însuşi se opri să o asculte. Tânărul recunoscu glasul gros a lui Philipos şi glasul subţire şi împleticit al lui Sofron. Mimii, sfioşi, răknăseseră lângă poarta de la intrare şi încercau faţă în faţă, cu jocul mâinilor şi al privirilor, să închege o poznă de-a lor, jucată de cântecul popular. Thrax, aşezat lângă prag, cu picioarele încrucişate, îi urmărea desfătându-se.

De bună seamă, bătrânul Genaios bănui cântecul că vine de dincolo de ziduri. Îl auzise de atâtea ori şi se silise să-l lase să treacă pe lângă el fără să-l tulbure. Dar nu

izbutise. Acum, răsunând într-o nouă împrejurare, bătrânul îi simţi greutatea sporită şi privi lung şi cercetător înspre fiul său. Voia să ştie ce se petrecuse în celălalt. Îl auzise şi el? Şi dacă îl auzise, ce credea? Dar tulburarea aceasta la o fire tare că a lui n-a ţinut decât o clipă, în care se hotărî să tragă un semn de putere şi din întunplarea aceasta nesigură. De aceea, cu glasul cel mai liniştit, zise:

— Mă urăsc, ştiu, şi oarecare dreptate au şi ei! Se sili apoi să râdă zgomotos şi să acopere cântecul.

Vorba aceasta ciudată, în care era şi fală, şi videşug, se cerea lămurită. Şi bătrânul simţi lucrul de îndată. De aceea, el povesti toată întâmplarea trecută pusă la cale şi, în cele din urmă, stăpânită de el.

— I-am frământat, zise el şi-şi deschise şi închise pumnii de câteva ori, de la ticăloşii de sclavi până la cei mai mari. Crezi că altfel aş fi dobândit ceva P şi pe zei, şi pe oameni trebuie să-i sileşti… şi se opri o clipă. Scutură uşor de pe poalele hainei sale, de culoarea stânjenelului, ţarina căzută din hârdaiele mutate, se uită lung la fiul său şi adause: Te miri? Află că-i pomenesc şi eu câteodată pe zei, când am nevoie nu de ei, ci de prostia celor care cred în ei.

Şi povesti amănunţit cum al lui fusese gândul să se reînvie şi să se statornicească cultul lui Poseidon, vechea divinitate miletană, a întemeietorului cetăţii. Era un lucru nou, spunea el, care îi va depărta pe toţi de cele vechi. Planul său era mare şi însemnat; el avea să dea de lucru la toată lumea. Un templu închinat lui Poseidon trebuia să se ridice. De două ori pe an aveau să fie sărbători, căci lui Poseidon îi erau închinate două luni de cinstire: una de iarnă şi alta. de vară. Alaiuri aveau să se alcătuiască, curse şi întreceri-Zidari, lemnari, dulgheri, cizmari, ţesători, croitori, olari, fie-rari, toţi aveau să lucreze, să câştige, să

uite şi să tacă.

— Numai doi îmi scapă şi mi se vor ridica împotrivă, adause bătrânul. Unul e Tlieoxenos, cu interesele lui de neam veohi şi bogat, care va încerca să mişte mulţimile pentru Apollon tămăduitorul, pe care-l slujeşte. Pe preotul ăsta voi şti însă să-l cuminţesc. Celălalt, mult mai primejdios, e Zoltes I

Cenaios cel tânăr deschise ochii mari, nerăbdător să afle, în sfârşit, taina solului pe care-l întâlnise la Tomis.

— L-am trimis, continuă bătrânul, cu porunca lui Theodotos, pentru că voiam să dau mai multă greutate gândului cel nou, cultului lui Poseidon. L-am trimis, aşadar, să cheme lângă noi şi pe cei din Tomis, şi pe cei din Callatis. Ce vor fi răspuns nu ştiu, căci Zoltes s-a întors ca duşman, a asmuţit mulţimea împotriva noastră şi s-a făcut nevăzut. Apoi, după o pauză, bătrânul reluă: Dacă Smikros n-ar fi sosit acum câteva clipe în circa unui călăreţ scit, am fi orbecăit încă în întuneric. Se pare, ne-a povestit piticul, că Zoltes ar fi întâlnit pe drum înspre Callatis, într-un convoi de sclavi trimişi pe jos, spre vânzare, pe doi dintre fraţii lui mai mici. Tanusa dă raită din când în când cu oamenii lui prin satele şi bordeiele băştinaşilor din pădurile de la miazănoapte şi culege flăcăi din ăştia. Şi întâlnirea cu fraţii săi, trimişi la vânzare, a schimbat în Zoltes supunerea în mânie I Zoltes, ştiindu-i pe Theodotos şi Tanusa legaţi între ei cu multe interese, şi-a dat seama că nu se putea ca cel dintii să nu fi ştiut de fapta celui din urmă. Astfel, aprins de ură, s-a întors împotriva noastră… 01 spurcată lăcomie a lui Theodotos I

Întâmplarea aceasta îi deschise tânărului Genaios priveliştea sălbatică a răpirilor şi înrobirilor băştinaşilor de noii cotropitori, greci sau sciţi, sau amândoi la un loc. El îşi reaminti de povestea lui Thrax, furat cu ani în urmă din

bordeiul mamei sale, din care tatăl lipsea de mult, iar fraţii mai mari erau plecaţi. Faptele tari erau aproape de el. Şi, deşi prin tăcerea să îl lăsa să creadă pe tatăl său că a prins împrejurarea în înţelesul ei de luptă cu ticăloşii ridicaţi împotriva intereselor lor, Genaios cel tânăr simţi în el întârzierile care în faţa faptelor nedrepte stăruiau mai mult în simţ decât în minte. Depărtat de lumea tatălui său prin gust şi învăţătura la Atena, Genaios cel tânăr simţea că se depărtează acum de ea, aici, printr-o înclinare nouă, pe care o întrezărise cumva, dar nu o simţise încă. De aceea, întlia lui pornire şi rugăminte a fost pentru liberarea lui Actas. A ştiut să îmbrace cererea în cuvinte ce se legau de interesele negustoriei lor. I-a arătat tatălui său că nu e bine să lase bogăţiile de pe malurile Histrosului lipsite de priceperea şi devotamentul bătrânului Actas şi că acesta, din acelaşi neam cu Zoltes, cunoscând bine locurile, ar putea să dea ascunzişurile primejdiosului fugar.

Bătrânul negustor se înduplecă şi porunci să i se dea drumul lui Actas din butuc.

După ce le orândui un culcuş celor doi mimi, lăsându-i liberi să umble prin cetate, dar oprindu-i de a mai cânta cântecele împotriva tatălui său, Genaios cel tânăr, amânând să vorbească bătrânului despre olăritul cel nou ce-l pusese la cale, îl dădu pe Thrax în seama bătrânului Actas să-l întovărăşească spre miazănoapte, spre colţul Histrosului şi spre munţii, unde în pădurile de stejar se ascundeau, oropsite, bordeiele băştinaşilor.

V

Drumuri croite nu erau. Un şleau doar, pe pământ negru, care se pierdea fie pe nisipul umed al plajelor, când dădea spre mare sau spre lacuri, fie sub înăbuşeală verde, crescută nebuneşte, din ferigi şi lipan, când dădea spre geana pădurilor şi urcă la munte. Mergeau tăcuţi, unul

după celălalt, Actas şi Thrax, trezind şopârlele şi înspăimântând aricii.

Thrax se oprea din când în când să asculte cântecul păsărilor. Atunci, bătrânul, fără să rostească un cuvânt, începea să fluiere la fel cu pasărea ascunsă în copaci. Pasărea tăcea, minunată şi ea, ca şi Thrax, de soaţa aceasta venită la timp să-i răspundă cine ştie ce pe limba ei păsărească. Soarele începuse să crească şi cădea greu şi cald pe cefele călătorilor.

Au pierdut marea şi au făcut un cot larg la stânga. Intraseră acum pe cline de munte, unde făgetul gălbui, crud şi proaspăt se amestecă în r>ete cu stejarii viguroşi, care urcau deşi ca o coamă. Şi abia aici n-au mai găsit nici drum, nici potecă. Au mers aşa până într-un luminiş, de unde, printre stâlpi albi de trunchiuri de mesteacăn, se zărea puţin mai la vale limpezimea unui lac neted şi plin de soarele slab şi roşietic, începând să coboare înspre apus. Şi acolo au hotărât să poposească.

Thrax căuta vreascuri pentru un foc de pus sub ulcelele lor, când, ascuns într-un aluniş, găsi un vas mare, adânc, cu trei picioare, un fel de ceaun, negru încă pe fund de un fum proaspăt. Şi nu departe de el, aruncături de oase de peşteunele mai vechi şi albite, altele mai de curând, cu fâşii de carne neroasă bine pe ele. Se vedea lămurit că pe acolo fusese un ospăţ, şi nu al unuia singur, şi nu de mult.

Actas privi lung la vas şi zâmbi, fără să scoată o vorbă. Apoi hotărî să-l folosească. Aruncară în el grăunţe uscate de sare şi câteva verdeţuri şi aşteptară să pregătească fiertura. Bătrânul se întinse obosit, frecându-şi cu podul palmelor picioarele, care în umflăturile lor mai păstrau încă două zgărzi tăiate în carne de pe urma butucului. Apoi, ca şi cum ar fi vorbit de unul singur, rosti

cu jumătate de glas:

— Şi-ncotro o fi urma lui Zoltes?

Thrax, cu ochii ţintă la fiertură, dădu din umeri, făcând semn că nu ştie.

Trecu aşa timp până să clocotească verdeţurile, când deodată, grăbit, ridicându-se în şezut, Actas rosti iute, ca şi cum ar fi întrebat cineva:

— Ştiu eu cine trebuie să-i cunoască urma I Crisis I

Şi pentru că Thrax făcu ochii mari şi miraţi, el adăugă:

— Da, da I Faţa stăpânului trebuie să ştie de el I Dar să taci, că e primejdie de moarte 1

Era linişte. Nu se auzea trosnind decât vreascurile în flăcări şi Thrax se gândea uimit la neînţelesele şi – neaşteptatele lucruri pe care le aflase, când foşni frunzişul în jurul lor. La început au mişcat frunzele din faţă. Apoi, şi la dreapta, şi la stânga, pretutindeni în jur, şi au licărit ochii ce-i priveau. Cel dintâi şi-a făcut loc un cap neţesălat şi miţos, căruia viţioanele năclăite de păr se amestecau cu câlţii bărbii decolorate. Actas, punându-şi streaşină palma împotriva soarelui arămiu, strigă deodată:

— Lăţosule, cum de te-ai pripăşit pe-aici?

Când i-au recunoscut glasul care le-a poruncit odinioară, toate perechile de ochi s-au făcut capete, şi după capete, trupuri, care se apropiau frânte încet, prudent, de bătrân şi flăcău. Semănau unul cu altul oamenii aceştia ciudaţi, mai ales la zdrenţe şi la un semn brun, pe care-l purtau toţi la gât, sub urechea stângă. Era o floare cu cinci frunze, semnul unei arsuri adânci, implântată în came cu fierul roşu. Erau toţi din sclavii fugiţi după răscoală, de la cherhanalele lui Genaios cel bătrân. Stăpânul plin de duioşie pentru flori alesese la înfierare floarea aceasta pentru sclavii săi.

Actas le făcu semn prietenos să se apropie, iar Thrax îi privea cu o curiozitate crescândă. Încolo nu semănau unul cu altul nici la trup, nici la chip. Se vedea că fuseseră strânşi după întâmplări felurite, din neamuri felurite. Erau negricioşi, pistruiaţi, albi, roşcovani sau vineţi la piele. Erau unii mai bine legaţi, cu muşchii umflaţi ca nişte bolovani la fiecare mişcare, după cum erau alţii prăpădiţi, cu coşul pieptului scofâlcit şi scobit, cu fălcile tăioase de slăbiciune şi un omuşor care juca de jos în sus, ca şi cum ar fi fost gata să crape pielea gâtiţei. Din toţi, când s-au apropiat, s-a răspândit o duhoare grea, amestecată din miros de sudoare de om şi de peşte.

Acum se gudurau în jurul lui Actas. Unii din ei abia o rupeau greceşte. Alţii vorbeau mai bine, stropşind însă cuvintele şi literele şuierătoare printre gingii, din care dinţii zburaseră de mult, sub pumnii vătafilor. Nume vor fi avut la ei, acolo, de unde erau. Dar cine se mai ţinuse să-i întrebe şi să le ştie I Căpătaseră fiecare câte o poreclă, după înfăţişare sau înclinare: Viermele, Gaiţa, Păduchele sau Porcul erau poreclele date fie între ei, fie de vătafi. Era o lume în care o îndrăzneală sălbatică se amesteca ciudat cu frică.

Fără să însemneze prea mult pentru lumea aceasta frământată de un duh de răzvrătire, Lăţosul se pricepea totuşi să vorbească mai bine decât ceilalţi. El le lămuri lui Actas şi lui Thrax că unii dintre ei, după fugă, o luaseră mai spre miazănoapte, la gurile Histrosului, şi că ei se hotărâseră să rămână aici, având din lacurile apropiate hrană din belşug. Apot, fărându-le semn celor doi călători să-i urmeze, îi urcă pe o movilă, de unde, peste văi şi ape, se vedea departe, în vioriul amurgului, nălbind Histria, într-o ceaţă uşoară, în care zvâcnea din când în când flacăra portocalie, hrănită cu turbă, a farului. Atunci, Actas

l-a întrebat dacă n-ar fi totuşi mai cuminte să se întoarcă iarăşi la munca lor părăsită, care, de bine, de rău, le asigura hrana.

La început, Lăţosul n-a înţeles bine. Se lămureau unul pe altul, vorbind şi cu mâinile, şi explicând cuvintele bătrânului viclean, care îi ispitise numai cu propunerea lui. Când au înţeles însă, a fost un urlet ca de haită de lupi. Au ridicat pumnii înspre cetate, au frământat pământul într-un fel de pas mărunt bătut cu putere, şi unul, apoi altul, şi încă altul, şi până la urmă toţi au dus mina crăpată şi murdară la floarea brună cu cinci frunze, arsă sub urechea fiecăruia. Unii strângeau pielea, alţii o râoaiau cu unghiile, alţii i-o arătau lui Actas, ca şi cum acesta n-ar fi ştiut-o… Dorul de libertate zguduia ciudat, feroce, fiinţele acestea. Floarea şi Histria erau pentru ei ura şi răzbunarea.

Luna apăruse roşie şi enormă pe orizont. Începuse să licăre, ici-colo, câte o stea. Actas se întoarse zâmbind, ca atunci când le-a bănuit urma după ceaun, cu un pas liniştit, în mijlocul poienii. Măsurase cu bună chibzuială şi ura, şi pofta de răzbunare şi libertate a sclavilor. Şi se gândea că, pentru orice s-ar mai fi întâmplat, era bună cunoaşterea aceasta. În mijlocul poienii se aprinsese un foc mare, şi în bătaia luminii luceau solzii arămii ai crapilor, măruntul zimţat al ştiucilor şi verdele bălos, bătând în negru, de pe spinările somnilor mustăcioşi, cu falca de jos ieşită în afară. Era un maldăr de peşte care lucea şi încă mişca, adus de sclavi. Iar peste toate luminile astea apoase, cu mers stângaci bâjbâiau racii.

S-au făcut roată sclavii şi călătorii în jurul focului şi au început să ospăteze. Ceaunul era prea mic pentru peştele adunat, aşa că mulţi dintre ei nu mai aşteptau rând la fiert şi îl mâncau crud. Aruncau dintr-o desagă luată de la stăpân şi pusă la mijloc câte un pumn de grăunţe în gură

şi apoi, din peştii spintecaţi, muşcau pe dinăuntru din carne, aşa că, golite, rămâneau până la sfârşit numai nişte zale de peşte, nişte coji metalice de solzi, îngrămădite unele peste altele. Se auzea un sunet surd de desfătare şi singurul care vorbea, răspunzând mai mult la întrebările lui Actas, era Lăţosul. El i-a povestit, cum a putut, că bântuiseră prin multe părţi, până să se oprească aici, că trecuseră mai afund înspre codri şi fugiseră şi se feriseră văzând toate aşezările de bordeie ale geţilor de prin partea locului sparte, băjenite şi golite de oameni.

Lăţosul vorbea greu în grecească lui stropşită şi Actas îl lăsă să se chinuiască. Pe Thrax însă, a cărui atenţie se încorda tot mai mult, îl supăra rostirea asta frântă şi nelămurită, căci Lăţosul povestea tocmai de ceea ce pe tânăr îl înflăcăra mai mult, de locurile unde nădăjduia să-şi găsească pe mama sa. De aceea; încercând să răscolească tot mai mult şi să afle amănunte, el începu să-i vorbească Lăţosului în dialectul pe care-l mai ştiau numai băştinaşii fugăriţi.

După primele cuvinte, ochii sclavului se luminară şi un zâmbet de mulţumire se aşeză pe aţa lui lată şi roşcovană. Apoi, găsindu-şi cu repeziciune vorba, el începu să-l lămurească pe Thrax că, într-adevăr, nu mai era niciun picior de om în vechile bordeie, că toţi băştinaşii – bătrân, copii, femei, bărbaţi – fuseseră culeşi de călăreţii lui Tanusa şi duşi undeva, la îngrăşare, în vederea îndepărtatelor târguri de sclavi, ce se deschideau vara şi despre care blestemata Histrie avea cunoştinţă. Până departe, ţara era pustie de oamenii ei vechi. Şi de la Histros, unde îşi avea corturile de pâslă aşezarea scitică a lui Tanusa, şi până la Histria foiau călăreţii sciţi.

Vestea aceasta deznădăjduită, pe Thrax, cu toată vârsta lui tânără, nu-l făcu să-şi piardă cumpătul şi să

arate în vorbe şi gesturi dezordonate ce simţea. Îndurase prea multe de când, în anii fragezi, el însuşi fusese furat de acasă, îşi oţelise răbdarea, aşa că a stat şi a ascultat liniştit. A tăcut, s-a ridicat de la locul lui şi singur s-a pierdut printre copacii poienii. Când s-a reîntors, luna era sus, mai mică, mai albă, poleind roata asta de oameni adormită. Mulţi nici nu-şi dăduseră osteneala să se mişte de la locul lor. Cu ultima îmbucătură mestecată se lăsaseră într-o parte şi adormiseră. Un sforăit când rupt, când îndesat de icneli răspundea de pe pământul umezit de o ceaţă subţire privighetorilor agăţate de crengi sub cerul ce se boltea limpede şi înalt.

Thrax a stat îndelung cu braţele încrucişate, privind grămada asta de oameni fără călăuză, care reprezenta, totuşi, o putere. Spre puterea aceasta din oameni, care era, dar care stătea tulbure, în trupurile chinuite şi batjocorite, mergeau acum toate gândurile tânărului sclav şi călător, care îşi pierduse ţinta călătoriei sale şi, odată cu ea, şi toată bucuria reSatoarcerii pe aceste meleaguri. Simţea cum sub liniştea lui creştea clocotul şi setea de răzbunare şi cum între mânia lui şi oamenii aceştia adormiţi se făcea o tainică legătură. Era însă şi în el numai o chemare şi o ispită, care nu-i arăta nici drum, nici plan. Atunci se auzi strigat pe nume. Era bătrânul Actas. Stătea rezemat pe un trunchi, nu dormea şi-şi dezmorţea picioarele, zvârlind cu ele în gol, ca şi cum s-ar fi ferit de cine ştie ce dihănii. Când se apropie de el, bătrânul îi spuse cu glasul lui gros, neferindu-se să trezească pe careva:

— Hai să plecăm. E mai uşor de călătorit pe răcoare 1 Şi greoi, ajutându-se cu braţele, el se ridică.

— Unde să plecăm? răspunse Thrax, care se simţea atârnat ca în gol şi se gândea la plecare mai puţin ca la

orice.

— Spre octate I făcu liniştit bătrânul, luându-şi creanga de corn ce-i Slujea drept toiag.

— La Histria? răspunse Thrax. Şi după ce rosti, îşi dădu seama că au fost ca un răcnet cuvintele lui.

Bătrânul îl privi mirat. Vedea că se schimbase ceva, adânc, în tânărul său tovarăş, dar ce, în simplitatea minţii sale, nu-şi putea lămuri.

— Acum i-am găsit pe fugari, adăugă el, măcar pe o parte din ei. Să dăm de veste 1 E de datoria noastră, şi-or veni să-i prindă. Hai, că noaptea e frumoasă şi dinspre ziuă sosim. Şi făcu un pas larg, primul dintr-un drum hotărât.

Thrax se agăţă de braţul său şi se încordă ca pentru o luptă în care să-l oprească. Bătrânul însă nu se împotrivi şi aşteptă… Apoi întrebă liniştit:

— Ce am putea face P şi se desfăcu încet de încleştarea lui Thrax.

— Să rămânem aici, să ne răzbunăm, răspunse aprins celălalt.

— Împotriva cui? şopti Actas.

— Împotriva celor care ne-au schingiuit pe noi şi pe ai noştri. Să ne facem arme şi să pomim spre cetate 1

Tânărul se înflăcărase, dogorea în pornirea sa. Pe câmpul albit de lună, ochii săi păstrau văpăi vii.

Actas rămăsese nemişcat. A stat aşa până dinspre ziuă. Şi nu se luminase bine, când frământarea gândurilor noi i-a arătat o altă cale, la care nu se gândise niciodată. Dintr-o veche urgisire şi din mintea lui slabă, în el niciodată nu se urziseră astfel de gânduri, căci prea puternic simţea pe grumazul său genunchiul stăpânului. Şi iată că, deodată, tânărul acesta, de un neam cu el, a spart ca o poartă în bezna din jurul minţii sale şi că prin spărtura asta năvălea lumina. Îmbătrânise fără să se

gândească vreodată că s-ar putea şi aşa ceva. Şi cu fiecare clipă ce trecea, acum, în neclintirea lui, gândul cel nou îşi făcea loc şa prindea putere. Era ca şi cum atunci când le-a primit, de-a lungul unei vieţi întregi, bătăile şi schingiuirile nu le simţise, dar le simţea pe toate acum, deodată. Şi încet, aproape fără să se gândească, îşi ridică mâna şi îşi duse şi el degetele lui groase şi butucănoase la floarea brună de sub urechea stângă. Erau mai bine de treizeci de ani de când i-o împlântase şi lui în came, sclav din turma lui Genaios, şi se mai simţea şi acum blestemata ei săpătură în came.

Thrax, cu ochii larg deschişi, aştepta hotărârea bătrânului. Actas îşi aruncă toiagul de.com şi privi o clipă mulţimea aceea informă, adormită printre ferigi. Îşi aminti de ura şi strigătele ei de pe colină la priveliştea îndepărtată a cetăţii şi, tăcut, zâmbi iarăşi. Apoi, deschizând larg gura, tăvăducându-şi limba între degete, şuieră. A fost un şuier nemaiauzit, puternic, ca de şarpe şi cu triluri de pasăre. Şi a şuierat îndelung, până ce i-a trezit pe toţi. Rând pe rând, sclavii îşi ridicau capetele, priveau, se rezemau pe coate, se ridicau încet, se propteau pe picioarele lor late şi aşteptau ca Actas să le vorbească.

Răscoala, cu căpeteniile ei în frunte, se trezise.

VI

Ca de obicei, regele Tanusa ’l-a primit pe tânărul Genaios cu o prefăcută bucurie. Deşi mărturisea în astfel, est nu putuse uita că-i fusese înşelată aşteptarea de o iarnă întreagă.

— Păstrasem şi locurile, zise el cu un glas fără nicio prietenie. Şi aici, şi aici aveau să fie aşezate vasele lui Duris dacă mi le-ai fi adus! A rămas numai pagubă şi cheltuiala I

Cenaios nu răspunse, lăsând să se risipească această

primă clipă a izbucnirii. Regele ştia doar tot ce se întâmplase şi dacă vorbea astfel însemna că nu toată bunăvoinţa lui era gata să-l întâmpine pe Genaios. Iar acesta – faţă de însărcinarea grea pe care tatăl său şi Theodotos i-o dăduseră pe lângă regele scit şi pe lângă cercetarea personală, pentru a se vedea ce se poate schimba din vechea rânduiala – se ferea să-i zgândăre nemulţumirea cu lucruri mărunte.

De statură mijlocie, cu pletele şti barba aspră bătând în arămiu, elegant în tunica lui de culoarea şofranului, bine legat, dar puhav, cu prea multe brăţări pe braţele acoperite de peri roşietici, Tanusa ascundea cu greu, sub o moliciune şi un rafinament voit, trecutul său de bun călăreţ şi vânător. Fusese crescut în palatul acesta, pe care însă gustul său îl desăvârşise şi îl împodobise. Pe lângă modestele case greceşti, chiar ale celor avuţi, palatul avea proporţii uriaşe. Tanusa de mic învăţase să recite din Homer, ceea ce, când era bine dispus, îi plăcea întotdeauna să retnoeapă la vizitele lui Genaâos cel tânăr, pe care-l preţuia, în faţa căruia însă simţea un fel de sfială, ca pentru un mare cunoscător în artă şi versuri, venit de la Atena. El nu văzuse niciodată Atena asta strălucitoare şi tânjea după minunata cetate. Ai lui, care fuseseră un trib înaintaş din marea populaţie scită din septentrion, coborâseră la Histria numai cu o generaţie mai înainte, înfrângând şi supunând pe băştinaşii geţi. Erau o populaţie dârză. Aceştia, care se risipea ca o apă şi răsărea unde nici nu gândeai, şi în cetate stătea de ajutor neamurilor celor mai umile, meseriaşi, meteci şi sclavi.

De altfel, nici acum nu se sfârşiseră luptele cu populaţia Krtă, când din Histros şi până în Pont se aşezase, tot mai puternică, stăpânirea scită, moştenită de Tanusa. Şi ceea ce înţeleseseră arhonţii Histriei, pleava băştinaşă

nu voise să înţeleagă – şi anume că o împăcare cu noii stăpânitori era de nevoie. Pricepuse arhontele Theodotos şi cei care înaintea lui, din tată în fiu, stăpâniseră Histria, de la Theodotos cel ilintâi întemeietorul din vechi trib miletan, că cetatea şi moliile ei stăteau pe o ţară cane până în fluviul cel mare n-a fost niciodată în puterea lor. Ei aveau însă nevoie de linişte pentru creşterea cetăţii şi pentru negoţul ei. Trebuia cineva să le asigure drumurile de uscat şi de apă, cherhanalele şi uscăt oriile de peşte, semănăturile şi, mai ales, să le vină în ajutor înd sclavii se răsculau. De aceea, ei înţelegeau şi plăteau stăpânitorilor ţării acesteia. Ieri au fost alţii; azi era el, Tanusa. În negustorie, mai ales, era aprig. Puneau la mijloc, spre vânzare bună la sud, în târgurile mari ale Heladei, el sclavii prinşi din ciocnirile cu băştinaşii, iar Histria, adică irhontele Theodotos şi ai lui, sclavii înmulţiţi prin naşteri în cetate şi în toate întreprinderile ei. Câştigurile se împărţeau pe capete vândute, supravegheate de un scit şi de un p-ec deopotrivă. În mijlocul verii, mai ales în Histria, se Ilcătuiau marile alaiuri de sclavi, care trebuiau să plece. Se nbişnuise de câtva timp să se înjghebe o adevărată sărbătoare, la care spre piiduire să petreacă stăpânii cu prilejul încărcării pe corăbii a mărfii vii, dar aceasta nu împiedica să se trimită şi mai devreme grupuri mai mărunte de sclavi şi pe drumuri de uscat.

Tanusa îşi conducea întreaga aşezare din palatul de la Histria. Din când în când încăleca pe unul din caii vânjoşi, corciţi în stepă, cu greabănul puternic şi crupa îngustă, cu coame şi cozi lungi, cu copitele late $ solide, răbdând la drumurile anevoioase, urcând câinele la trap şi obosind greu, pentru ca să străbată întregul ţinut dintre Pont şi Histros până la adevărata sa capitală, mai mult tabără de care şi corturi rotunde decât oraş. Atunci îşi

schimba întreaga înfăţişare, pentru ca să semene cât mai mult cu un adevărat rege scit. Îşi aşeza pe coama bogată, aspră şi arămie coiful de argint, ascuţit, cu figuri de aur pe tâmple; îmbrăca o haină largă, cu cioareci lungi, încheiaţi pe dungă, iar în picioare îşi lua încălţări ce semănau a înalte opinci. Tolba, arcul, sabia scurtă, şi regele era gata să ajungă la ai săi, care, bănuitori şi nemulţumiţi de vremea prea lungă petrecută de Tanusa la Histria, între greci, aveau să cerceteze cu de-amănuntul întreaga lui înfăţişare. Şi pentru că nimic să nu lipsească nici la cal, nici la călăreţ, el agăţa sub căpăstru mică statuie de bronz a zeiţei Anaitis, zeiţa călare pe un leu, întovărăşită de doi slujitori. Din statuetă, puterea magică şi protectoare a tuturor germinaţiilor şi a tuturor belşugurilor de recolte, de pescuit şi de vânătoare venea în felul acesta purtată de rege în aşezările scite, şi venirea şi priveliştea ei era o veste bună, care îi împăca pe supuşii săi.

Prevăzătorul Tanusa se voia întovărăşit pe aceste drumuri de carele scite cu coviltire şi corturi înalte. Se aduceau pentru cei mai devotaţi oameni ai lui stofe, arme şi aur. Şi toate carele acestea aveau în vârful baldachinului lor o mică şi aeriană colivie de bronz, în care tremura un grăunte de fier, iar deasupra – un cerb sau un vultur, tot de bronz. Glasurile clopotelor acestora ciudate se auzeau de departe în mersul carelor, amestecându-se cu tropotul cailor. «În felul acesta, cu străvechi datini şi înfăţişare războinică, se apropia – prefăcut – Tanusa de aşezarea de corturi de pe malul înalt al marelui fluviu. Unii dintre supuşii lui îl priveau atunci cu bucurie, gândind că regele nu se înstrăinase cu totul.

Canites, fratele său, îi ieşea întotdeauna înainte cu chipul împietrit. Privea şi el rânduiala asta după obiceiurile neamului lor, dar credea mai puţin decât ceilalţi în ea.

Canites era un duşman neîmpăoat al grecilor, mai precis al conducătorilor Histriei, în frunte cu Theodotos, şi astăzi şi cu bătrânul Genaios. Aceştia, pe de o parte, îl momeau şi linguşeau pe uşuraticul Tanusa până la a-l face omul lor, iar pe de altă.

F parte îi lipseau pe ei, cei din preajma regelui, de adevăratele roade ale luptelor cu geţii. Printre altele, Canites se simţea furat din socoteala sclavilor vânduţi.

Tanusa cunoştea de mult ura această, ceea ce făcuse să-l pună pe Canites sub aspra veghe a câtorva devotaţi şi, mai ales, străduindu-se să nu greşească, în toată înfăţişarea şi

Urtarea lui de rege scit, între ai săi. Ştia că cea mai mică ănuială ar fi plătit-o scump, cu toate darurile şi libertăţile către unii din supuşii săi, pentru că un zvon se urzise împo – Triva lui, în care credea şi pe care-l răspândea mai ales interesatul şi ambiţiosul Canites: că din Histria, cu prea mulţi prieteni, Tanusa nu aducea în Sciţia atât cât ar fi putut şi trebuit să ia. Iar Canites, lipsit astfel de un venit, se străduia să îndrepte împotriva lui Tanusa întreg valul nemulţumirilor supuşilor acestuia.

Şi tocmai despre tributul acesta Genaios ced tânăr fusese trimis să-i vorbească lui Tanusa.

După întunecarea de la început, regele întoarse cu vorba pe noul său oaspe spre poemele homerice. Îi plăcea îndeosebi, din Iliada, cântul cu care poetul povestet se despre făurirea armelor lui Ahile de către zeiescul faur Hefaistos. Recită, scandând hexametrii, legănându-şi braţul în bătaia ritmică a versului. Brăţările lui multe alunecau şi se strângeau iarăşi, întovărăşind cu un clinchet de aur ceea ce o limbă nemlădiată bine aducea oaun iz străin pentru o ureche învăţată în cântecul homeric.

Genaios asculta cu o crescută luare-aminte, înţelegând că astfel, făcându-i plăcere regelui, încerca să se facă iertat şi mai ales încerca să-l pregătească pentru ceed ce avea să vină. În răstimpuri, în care regele îşi pregătea răsuflarea u ochii închişi, îmbătat de muzica versului, Genaios a voit; a începă:

— Mărite rege, şopti el, cetatea noastră se află în mare Impas…

Tanusa se făcu a nu desluşi gândul. El răspunse cu un anumit înţeles, desigur, cu pasajul din poem în care Hefaistos făureşte pe scut o vie. E vorba acolo numai de metale, începând cu cele mai preţioase: butucii de aur, haracii de îngint, un şanţ de oţel, iar gardul de cositor.

— Răscoalele nepotolite încă ne-au silit, adause încet, dar u limpezime Genaios.

Regele, oprit, reluă recitarea despre lumea de aur de pe icutul lui Ahile. Vădit, aurul acesta homeric era pomenit cu tâlc viclean şi era un răspuns la tânguirile lui Genaios… Tânărul negustor dibui videşugul regelui şi, dând altă fatai gândului său, adause:

— Marele zeu al mării va trebui îmbunat…

Tanusa, simţind stăruinţa, cu aceeaşi şiretenie închise şi calea aceasta. El recită versurile în care Homer arătă că în chip de chenar Hefaistos încinsese toate săvârşirile de pe scut cu Okeanos, noianul de apă care ocoleşte pământul. Aici toate îşi aveau hotarul

Cenaios cel tânăr înţelese, în sfârşit. Cetatea n-avea să se aştepte la nimic bun din partea străinului acesta, care se purta ca un aprig negustor de seflavi, iar nu ca un rege. Fără să fi pomenit de birul cetăţii, de scăderea sau de păsuirea lui, în care purtarea scitului arăta că ar fi fost învins, Genaios îşi pregăti plecarea, gândind că poate forosul de plătit Atenei ar fi fost mai uşor. Celălalt îl opri. O

sclavă, scită de bună seamă, dar şi cu ceva sânge elin, zveltă, cu ochii alungiţi, verzi, cu buzele umede şi arcuite şi cozi blonde şi groase, împletite pe frunte, se ivi cu un crater de aur şi cupe. Când a vrut să toarne lui Genaios dintr-un vin vâscos şi roşu, câteva picături îi scăpară pe podelele albe de marmură şi pe picioarele musafirului. Atunci faţa moale şi grasă a lui Tanusa se înăspri. El sări de la locul său şi, apucând o fişcă lungă, elastică şi aproape tăioasă, fluieră cu ea prin aer şi o lovi pe sclavă pe umeri. Femeia închise ochii de durere, strânse colţurile gurii, dar nu scoase niciun geamăt. Pe carnea albă parcă s-ar fi lăsat creanga unui pom roşu ce înflorea cu flori mărunte, purpurii. Erau picături de sânge ce răzbăteau, creşteau şi se închegau prin pielea tăiată.

Genaios privi cu oarecare emoţie umerii aceştia albi, scrişi cu purpură. El se ridică şi acoperi cu poalele mantalei sale de lină fină şi albă rana lungă, subţire şi dureroasă... Tanusa îl privi, tăcu şi zâmbi...

Puţin după ce s-a întors acasă şi i-a povestit tatălui său de înfrângerea sa, la poarta dinspre stradă a bătut cineva. Era Kita, sclava scită întâlnită la Tanusa. Ea se prăbuşi la Picioarele lui Genaios cel tânăr, le îmbrăţişă udându-le cu.: lacrimi şi şopti:

— Mă închin ţie, stăpâne I Regele m-a dăruit bunătăţiu; tale I Iată-mă, sunt a ta 1!

Îfluna se înnoise de două ori. Pe apele Pontului plutea o lumină tot mai puternică, topind negurile, în albastrul unei primăveri târzii. De pe poarta cea mare a cetăţii se vedeau departe lanurile crescute unduindu-se în vânt. Erau moşiile histriote, care, în realitate, cu ogoarele, cu prisăcile bogate şi acareturile lor numeroase aparţineau lui Theodotos şi neamurilor sale.

O mândrie deosebită a marelui arhonte erau

hergheliile, în care o rasă puternică de cai înalţi, aduşi din Dacia îndepărtată, crescuse în rezistenţă din corcirea cu caii de stepă. Tanusa însuşi, cu grajduri mari, gelozea averea de cai a lui Theodotos.

L-ai anotimpul acesta blând, cu răsărituri violente şi înserări liniştite, în care parfumul salcâmdlor în floare se îmbina cu gustul sărat al aerului şi mirosul aspru de alge, Histria aştepta. Linişte era, dar o linişte în oare se simţea parcă o primejdie. Câteva fapte care să potolească minţile şi pornirile se întâmplaseră, e adevărat. Între altele, împărţirea monedei celei noi, a drahmelor de argint, pe care pentru prima dată cetatea le pusese la îndemâna schimburilor şi negoţului. Ele purtau pe o faţă vulturul sfâşiind un delfin, stema cetăţii, iar pe cealaltă, două capete de tineri, inversate. Erau Diosourii – Castor şi Polux – veneraţi şi aici. Împreună cu Apollon Delphinios şi cu Ahile, Dioscurii alcătuiau pe ţărmul Pontului îndepărtat o familie de zeităţi tutelare ale marinarilor şi călătorilor. Marea şi zeii ei, cu atribute directe sau împrumutate, mai vechi sau mai târzii, stăteau în preocupările şi pietatea locuitorilor cetăţii eline de pe coasta de apus. De aceea, reîntoarcerea la cel mai mare zeu al apelor, la Poseidon, venerat încă de mult fără altare în Histria pontică, părea firească şi lesnicioasă. Drahmele de argint, cu o valoare proprie, înlocuiau pe piaţa de mărfuri a locului, tot mai vie, vechile semne de schimb, fie vârfurile de săgeţi scite, fie peştişorii de tablă aduşi din ţinuturile Olbiei puternice, spre care erau aţintiţi ochii conducătorilor din Histria.

Totuşi, anotimpul înfloririlor şi înviorarea monedei nu spulberaseră marile îngrijorări resimţite la Histria de toţi locuitorii, de la cei mai înalţi magistraţi până la ultimul meşteşugar. Portul cetăţii murea. Nu se simţea şi nu se vedea nimic în frumuseţea aşezării digurilor sale din

piatră, trandafirie, cu scări multe şi inele de bronz pentru parâme. Farul ce se împlântă în mare ca un trunchi de piramidă crescut mai sus, cu un foişor în care din turbă sau din lemne de pin, renumit pentru torţe, se aprindea seara o flacără roşietică, era tot atât de frumos, vestea tot atât de bine coasta. Dar la intrarea portului nu putea să ferească navele de primejdiile care le pândea dând se apropiau de ţărm, când să se lege cu uscatul şi să descarce. Corăbiile sosite pe ape liniştite, ca şi corabia lui Genaios, fiul lui Genaios, se zguduiau deodată, îşi rupeau vâslele şi se aplecau pe un bord. Mărfurile se risipeau, iar oamenii, speriaţi, fugeau în ambarcaţiuni mai mici sau se aruncau în mare. Histria, cu toate bogăţiile ei de cereale, de peşte, de miere şi de piei, de lemne şi de sclavi, Histria hrănită şi crescută dintr-un negoţ îndepărtat murea fără drumul de ape, înăbuşită.

Şi se auzea tot mai stăruitor, zvârlit de cei de sus din om în om, şi făcea frică sau numai îngrijora pe cei tari, că Poseidon se răzbună şi se cere venerat. Era un gând care încolţea şi prindea. Fusese aruncat de o minte ageră. Theodotos, înclinat spre bogăţiile pământului şi creând numai în ele, deşi st» în fruntea unei cetăţi cu viaţă de mare, nu simţise că trebuia să schimbe ceva din adânc în aşezările omeneşti şi în suflete. Noutatea neîncetată pe care o aducea deschisă mare nu îi atinsese. Nu vedea mai departe de grajdurile sale şi de sclavW legaţi de pământurile moşiilor, lăsaţi să se înmulţească r mereu şi cât mai mult, pentru un bun negoţ de oameni. În schimb, mintea ageră a lui Genaios cel bătrân, fenicianul, vechi negustor de peşte şi armator de corăbii, lovit de portul care murea în însăşi viaţa bogăţiei sale şi prins în vârtejul răscoalelor, simţise marea schimbare adiind. Ce avea să se întâmple până la sfârşit din neaşteptatele lovituri ale

naturii şi oamenilor el nu ştia, dar ştia atât Cât trebuia să câştige timp. Până la prefacerea oamenilor, şi reînnoirea zeilor nu era un lucru rău. Fireşte că bătrânul Genaios nu credea că lucrul acesta avea să-i despotmolească portul, dar alţii aveau să-l creadă. Şi deocamdată, pentru a-i ţine pe cei mulţi în frâu, frica era lucrul cel mai bun. Frica şi o oale de scăpare d «frică deschideau drumurile spre altarele zeului celui nou. L-ai pentru despotmolirea portului poate se va găsi ceva până la sfârşit.

Aşa judecase Genaios cel bătrân, când în timpul primelor răscoale ale sclavilor dobândise cetăţenia deplină. Văzuse pentru câtva timp ce avea să se întâmple şi purtase mâna lui „Theodotos, ca pe a unui orb, pe cotiturile planului lor până la vestirea publică a cultului noului zeu. Moartea înceată a portului îi ajutase, întărind în cugetul hdstrioţilor nevoia de a se întoarce spre Poseidon, Taurul Mării, ca şi fugă fără urme a lui Zoltes.

Theodotos, bătrânil, veghea însă la paza cultului lui Apollon tămăduitorul. Şi oamenii nu îndrăzneau să-l părăsească făţiş. Se vorbea chiar de un templu al treilea, cu al Afroditei 31 ai lui Apollon, pe care Theodotos ar fi vrut să-l ridice lui Poseidon pe creasta Acropolei, deasupra portului. Dar magistraţii nici nu îndrăzniseră să-i măsoare locul. Linişte era la Histria, o linişte însă care mocnea. Dinăuntru şi dinafară nu se ştia când şi în ce fel avea să izbucnească iar lupta. Despre „Zoltes nu se aflase nimic. Primejdia lui se simţea, însă nu era bine pentru nimeni să-i rostească numele. De la fuga lui şi de la eliberarea lui Actas, bătrânul Genaios nu mai avusese nicio veste de la cherhanalele şi uscătoriile sale, iar Tanusa refuza să micşoreze birul cetăţii. La Histria era linişte deocamdată, e adevărat, dar nicăieri nu se întrevedea nici co speranţă de mai bine pentru viitor.

Pentru Crisis, fiica bătrânului armator, zilele de după fuga lui Zoltes fuseseră zile de tristeţe şi singurătate. Abia după ce Kita i-a fost dăruită fratelui său, prietenia dintre cele două femei a adus o uşurare pentru fiica lui Genaios. Mărturisirile n-au venit de la început. Se cercetau una pe cealaltă, Kita ou născociri şi jocuri căutând să-şi capete încrederea; Crisis măsurând cu prudenţă dacă e bine să-i dea încrederea ei sclavei de neam străin. La înfăţişare semănau mult. Amândouă subţiri, înalte, rumene în prospeţimea tinereţii lor, cu gene lungi, aurii, una pe ochi albaştri adânci, iar altă pe ochi verzi; cu plete bogate, una bălaie, alta roşcată, şi cu o taină a inimii fiecare, taină ce se voia mărturisită şi nu îndrăznea.

De mult, Genaios cel tânăr dăniise surorii un joc preţios adus din călătoriile sale. Era ca o tablă împărţită în triunghiuri şi pătrate din cristale de munte şi onix, îmbucate unele în celelalte. Pe desenurile acestea trebuiau mişcate, după anumite reguli, discuri de aur şi de argint, pentru că jocul să învie şi jucătorii să cunoască desfătarea. Era un obiect de preţ, de foarte veche lucrătură cretană, pe care Genaios în găsise în prăvăliile bogate ale Atenei. Dar niciodată nu-şi dăduse silinţa să înveţe pe Crisis regulile jocului. Tabla a zăcut astfel părăsită multă vreme, discurile preţioase au stat risipite, până ce le-a găsit Kita şi le-a recunoscut. Un joc la fel, poate mai bogat, tânărul negustor adusese şi regelui Tanusa. Şi regulile, pe care nu le lămurise lui Crisis, le dăduse regelui scit. Iar acesta, bucuros că are cu ce să-şi petreacă timpul, o învăţase pe Kita.

Aşadar, cele două femei şedeau în dimineţile proaspete ale primăverii şi jucau, uitând din când în când câte una din ele, furată de gânduri, să joace. Era o îndeletnicire dinafară. Fiinţei şi sufletului lor jocul acesta,

cu care fiecare minţea şi se apăra de cealaltă, Zâmbind numai, apropiindu-se totuşi sufleteşte una de cealaltă, când se surprindeau cu gândurile aiurea.

Cea dantâi care şi-a prins prietenă a fost Crisis. O văzuse în dimineaţa aceleiaşi zile pe Kita în camera fratelui său – bogat împodobită cu lăzi şi scrinuri aşezate de-a lungul pereţilor şi acoperite cu plăci de bronz şi de mozaic şi unici statui de marmură colorată – cum se aplecase pe patul lui Genaios, cum alipise obrazul de preţioasa pernă de mătase» cum o mângâiase, ţinând ochii închişi. Patul acesta era o minune de lucrătură egipteană. Era croit ca un leu scund, pe picioare solide şi late, cu locul de odihnă făcut din împletituri fine şi rezistenţe şi cu capul puternic sculptat în lemn de abanos, în a cărui coamă, într-o adâncitură, era locul perinii. Două smaralde dădeau o privire aproape vie acestei minunate sculpturi.

Kita nu se aplecase asupra preţiosului pat pentru frumuse – Ţea lui – palatul lui Tanusa era plin de lucruri frumoase, cu! Care ochii ei se deprinseseră – ci pentru că pe perina purpurie regăsise parfumul dulce, care, din ameţitoare arome, întovărăşea fiinţa tânărului Genaios. Kita, fără să şi-o mărturisească nici sieşi, iubea. Şi lucrul acesta i l-a dezvăluit Crisis; la joc. Sclavă a roşit, a căutat să se apere, dar Crisis i-a prins –, mâna tocmai când muta un disc, i-a păstrat-o în a ei şi, pentru>; ca s-o liniştească şi să-i arate toată prietenia, i-a mărturisit la rându-i, dragostea pentru Zoltes. Din ziua aceea, femeile) s-au ştiut legate una de cealaltă.

Ou măsură şi discreţie, Kita se mulţumea să trăiască în jurul iubitului ei, care nici nu bănuia dragostea sclavei. Mult mai mari îngrijorări purta Crisis. Veştile de la Zoltes, şi numai pentru ea, veneau rar. Câte un călător fără urmă bătea la poartă şi lăsa tăcut în poala femeii ouă verzui

stropite parcă de rugină, sau altele mai mici, de culoarea frunzelor de toamnă, sau altele lunguleţe şi albăstrii, iar pe deasupra acestui dar neobişnuit – două, trei flori de nufăr, cu picături de apă tremurate în inima lor galbenă şi cu cozi lungi şi puternice, ca şerpii.

Crisis lua darul şi încerca să-l răsplătească pe aducător, mereu altul. Niciunul n-a primit vreodată plata. Înclina: numai fruntea, săruta poalele hainei şi se făcea nevăzut. Crisis, cu darurile ei modeste în braţe, primea în felul acesta o singură veste, simplă şi mângâietoare. Zokes trăia şi era tot acolo, unde cuibăresc păsările acestea cu ouă frumoase şi unde cresc nenumăraţi puternici nuferi, prinşi de adâncuri miloase, acolo unde auzise că sunt o puzderie de păsări şi uliţe de apă, unde loveşti cu lopata în cuiburi rând vrei să-ţi faci drum cu luntrea, unde zboară din clocit raţele şi cormoranii, care te ocărăsc pe limba lor şi se întorc iarăşi pe cuibare. Crisis auzise numai de locurile acestea şi visa la ele ca la o ţară fermecată şi foarte, foarte îndepărtată. Ceea ceştia însă sigur şi se bucura încă o dată când aşeza într-un coş uşor de trestie piramida de ouă era că Zoltes i-a trimis iarăşi veste, şi numai ei.

A trecut mult până ce Crisis i-a împărtăşit Kitei taina darurilor ciudate şi ascunzătoarea iubitului ei. Şi amândouă, copilăreşte, şi-au pus atunci câte un deget pe buze, au zâmbit, s-au privit adânc în ochi şi s-au îmbrăţişat. Jurau în felul acesta să păstreze taină pentru totdeauna.

VIII

Mai puternică decât apărarea arhontelui eponim a fost molima stârnita ca din senin. Ea a readus pentru un timp credinţa cetăţii spre zeul ei venerat, Apollon tămăduitorul.

Soarele începuse în miezul verii aceleia să cadă neîndurat, alb şi dogoritor, fierbând smârcurile, mustind putreziciunile. Prin cârciumi şi cazărmile de sclavi, unde nu puteau pătrunde razele, şi prin bordeiele meşteşugarilor, străinilor şi săracilor, soarele încălzea aerul şi umezelile se făceau slinoase, lipicioase şi creşteau duhorile. Oamenii mişunau murdari şi obosiţi, istoviţi de muncă, urmăriţi de duşmanul de flăcări, împotriva căruia nu se puteau apăra.

Preoţii lui Apollon tălmăceau în felul lor mânia aceasta a zeului a cărui venerare slăbise, căci tot el, care putea fi tămăduitorul, spuneau ei, era zeul luminii, al căldurii măsurate şi al tuturor binefacerilor vieţii. Preoţii chemau înspre el spre domolirea vipiilor îngrozitoare, dar oamenii pregetau, din oboseală sau delăsare.

Acestea au fost până într-o zi când dintr-o mahala de bordeie aciuită sub zidurile cele mai îndepărtate de la apus s-a ivit molimă. A murit ced dintii un solav, flăcău puternic, cu umerii laţi şi cu braţe robuste. A murit ca şi cum ar fi fost otrăvit sau blestemat de cine ştie ce putere, spuneau unii, cu fierbinţeală şi cu sleire, cu ochii mari deschişi, sticloşi, fără să mai înţeleagă vorba, uscat ca o piele pusă la tăbăcit şi cu uime roşii şi tari la subsuori şi vintrele. L-au doftoricit unii bătrâni, dar n-au izbutit. Puţin înainte de moarte, urmele au spart. Doftorii improvizaţi au luat puroi şi au aruncat pe câini, pe care i-au bătut şi i-au gonit din cetate, că boala să fugă odată cu ei. Dar a doua zi s-au îmbolnăvit şi au murit bătrânii doctori şi încă trei sclavi cu care îşi împărţise bordeiul cel dintâi bolnav. Apoi au început oamenii să cadă prin cârciumi, pe la colţuri de stradă, prin curţile bogaţilor, şi au început să moară şi din fruntaşii cetăţii. Atunci a pornit năvala spre templul lui Apollon tămăduitorul.

Frumoasă statuie a zeului cu palide culori, adusă până în faţa altarului, cu ochii vii şi albaştri şi coama de aur în jurul tâmplelor, primea lumina miezului de vară, în care părea şi mai înaltă, ca pe un element firesc, şi se înfăşură în ea. Apollon avea la picioare un şarpe de bronz ce se încolăcea pe un toiag şi ridica ascultător capul.

Treptele de marmură ale templului, în faţa cărora era altarul de jertfe, abia de mai puteau fi călcate de bolnavii noi ce se îngrămădeau unii peste alţii. Zăceau acolo cei veniţi mai înainte, dintre care unii muriseră. Când boala era la început şi oamenii înfricoşaţi mai aveau putere, pentru un loc lângă altar îşi rupeau hainele şi-şi învineţeau ochii cu pumnii. Se muşcau între ei sau trăgeau de picioare morţii şi-i aruncau. Cadavrele se rostogoleau până la marginile zidului şi de acolo cădeau pe treptele de piatră ale portului, se rupeau hidos şi unele dintre ele ajungeau până în mare.

Plutea prin aerul greu un miros dulceag de hoit, amestecat cu mirt şi miros de carne arsă de pe altarul ce nu se stingea nici zi, nici noapte din jertfele aduse.

În jurul statuii, pe piedestalul ei înalt, ofrandele gingaşe păreau ciudate şi nepotrivite în priveliştea aceasta de groază şi de moarte. Dintre arborii şi florile închinate zeului, rar se vedea o creangă de mirt sau o ramură de măslin. Enau darurile celor bogaţi. Săracii aduceau iasomia şi floarea-soarelui, ca nişte talgere de aur, aşezate la picioarele lui Apollon. Printre frunzele de toate culorile, care schimbaseră socflul într-un adevărat boschet, erau puse nenumăratele, minusculele colivii, cât degetul de mici, împletite din pai de secară, în care se ascundea câte un greier cântăreţ – tot ofrandele săracilor.

Greierul era şi el închinat lui Apollon, şi nu era scump. Spre seară, din mulţimea aceasta de colivii, unele

spânzurate cu un fir chiar de mâna întinsă a statuii, printre gemetele bolnavilor şi sughiţurile morţii, cântau veseli greierii în noaptea de vară ce se lăsa.

Până târziu, în întunericul abia luminat de altar se auzeau murmurele rugăciunilor: „O, tu, luminosule, tu, puternice, fiul lui Zevs şi al Latoniei, mare tămăduitor, iartă-ne şi ne curăţeşte. Arde cu focul tău alb putreziciunile noastre, ne reînnoieşte, ne vindecă tu, stăpânul prorocirii, al cântecului, păzitor al tainelor neştiute de nimeni I Trimite pe fiul tău, care pe ţărmurile noastre i-au întovărăşit pe argonauţi, trimite-l pe Asklepios să ne vindece rănile! Arcaş neîntrecut, omorâtor al Pythonului, tu care i-ai ajutat pe cei din Ilion, îndură-te şi ne ajută şi pe noi!”

Şi zorii se deschideau iar pe aceleaşi îngânări şi pe toţi cei care, livizi, se târau şi viermuiau în jurul statuii lui Apollon. Cu primele raze ale zeului, ale soarelui ce răsărea la orizont sângerat şi urca apoi pe arcul albastru al cerului până ce ajungea iarăşi incandescent şi neîndurător, bătrânul Theoxenos îşi lua locul în faţa altarului. Jertfea cu un cuţit scurt şi curb, murmuxând o rugăciune, cu o lovitură încă sigură în mâna lui tremurătoare, animalele pe care preoţii tineri i le ţineau pe altar. Erau cocoşi, goarnele dimineţii şi ai soarelui, plăcuţi lui Apollon, albi sau roşii, cu secerile cozilor verzi, aduşi de credincioşi fără dare de mână, după cum erau şoimi aduşi de cei de dincolo de ziduri, sau lebede albe şi puternice, ofranda bogaţilor.

În această dimineaţă tragică, în care un călător oprit să admire de departe cetatea nici n-ar fi bănuit ce se petrecea în albă şi vestită Histrie, deasupra căreia căldura curgea uleioasă şi grea, Genaios tânărul se hotărâse să întovărăşească pe sora sa Crisis şi pe Kita până la templul lui Apollon. Femeile voiau să jertfească nuferi albi pe

altarul marelui zeu, mulţumire pentru că le apărase de urgia bolii.

Priveliştea mormanului de oameni amestecaţi ca un pumn de viermi, din care urnii abia mai mişcau, era dezgustătoare şi groaznică. Trebuia să calci pe morţi şi să te atingi de bolnavi pentru ca să ajungi până la altar.

Genaios le-a oprit pe femei, luându-le coşuleţul cu flori. Ar fi trebuit el însuşi să-l ducă, dar nu îndrăznea. O scârbă firească îl ţintuia pe loc, amestecată cu dispreţ pentru marele preot, care în grabă şi lăcomia lui de a strânge cât mai multe jertfe, în iuţeala mâinii cu oare tăia gâturile păsărilor, semăna mai mult cu un bucătar grăbit decât cu un sacrificator. Îl supăra pe Genaios şi brutalitatea scenei, şi tăgăduirea adevăratului cult al lui Apollon. Unde erau frumuseţea şi poezia mai ales, pe care, în ciuda necredinţei sale, le cunoscuse la Atena în închinare la marele zeu? Pe ţărmul acesta pontic, îndepărtat, se spulberase tocmai ceea ce peşte scepticismul lui Genaios aşezase un văl şi un imbold de visare din cultul otimpienilor. Nu mai rămânea decât o frică mare şi o ahtdere de putere şi de stăpânire, şi lucrul acesta îl dezgustă.

Sila fizică se unea cu cea morală, pentru ca să-l ţină pe loc în faţa tristului spectacol. Simţea însă cum cele două femei, străine de toate ce se petreceau în el, aşteptau un gest de al lui. Îi dăduseră coşul cu nuferi şi, ascultătoare, priveau. Se îmbulzea alături de Genaios un sclav, dar nu îndrăznea să-şi facă drum. Cu ochii în fundul capului, învineţiţi, arşi de dogoarea bolii, privea cu lăcomie statuia zeului şi altarul, ca şi cum n afară de ele nimic n-ar mai fi fost pe lume. Toată dorinţa lui îl împingea într-acolo, unde alţii tu drepturi mai mari ajunseseră înaintea lui. Era pe jumătate gol şi purta pe umărul stâng, săpată adânc în

carne cu fierul roşu, două aripi ca de pasăre în zbor, ca de pescăruş, semn că aparţinea însăşi cetăţii Histria.

Pe el l-a ales Genaios să-i ducă florile până la picioarele zeului. La început n-a înţeles ce a se cere. Apoi s-a bucurat. A luat coşul, l-a strâns la piept şi a început să dea cu coatele în îmbulzeala bolnavilor. Se târa puţin şi privea înapoi, ca şi cum n-ar fi vrut să piardă legătura cu Genaios. Era justificarea lui de a se trudi până la altar.

Cu câteva zvârcoliri a şi ajuns şi a pus nuferii între două. Talgere de floarea-soarelui. De acolo, fericit, a privit înapoi şi a zâmbit larg şi urât, ca şi cum i s-ar fi sfâşiat pielea uscată de pe faţă până la urechi. Crisis şi Kita au răspuns cu un zâmbet, iar Genaios i-a făcut un semn de mulţumire.

În clipa aceea, marele preot ridică securea curbă pe gâtul întins al unei lebede. După o lovitură, sângele a ţâşnit puternic, iar sclavul, strângându-şi ultimele puteri, s-a prăvălit într-acolo. Încerca să-şi aşeze trupul sub izvorul oald şi tămăduitor al jertfei. Marele preot, nemişcat, i-a simţit apropierea. Aruncându-i printre pleoapele lăsate o privire piezişă, văzu aripile negre arse de pe umărul lui. La un semn al lui Theoxenos, un slujitor al altarului îl împinse pe bolnav cu piciorul, strigând:

— Sclavii în lături I şi bolnavul se rostogoli pe scări.

Genaios, păşind peste trupuri, din recunoştinţă pentru cel care-i dusese ofranda, ajunse până lângă sacrificator şi cu un glas în care mânia punea o neobişnuită putere îi strigă bătrî? ului în ureche:

— Nu vezi că şi el e bolnav?

Theoxenos îşi ridică încet pleoapele de pe ochii pe jumătate închişi şi privind înainte nemişcat, ca şi cum ar fi răspunsunei voci îndrăzneţe şi tulburătoare, rosti:

— Nu poate să fie bolnav I Un sclav nu e om I Deci nu

poate să fie bolnav I

Şi-şi lăsă iar pleoapele şi se închise în el ca într-un mormânt. Era galben, gârbov, cu mâinile pline de sânge. Aştepta împietrit o altă victimă pe altar.

Într-un gest de mânie nestăpânita, Genaios ridică pumnii ameninţători spre bătrân. Au fost atunci strigăte din toate părţile, mai mult de frică decât din respect, care i-au apărat pe preot. Theoxenos rămăsese nemişcat. Numai într-un târziu, când celălalt n-a îndrăznit să lovească, el a deschis încet ochii lui aproape albi şi privirile celor doi oameni s-au întâlnit. Şi, în tumultul care creştea, Genaios se îndepărtă.

Genaios regăsi pe sora sa şi pe sclavă, şi toţi trei, părăsind larma din faţa altarului lui Apollon, se apropiară de albul templu al dragostei, al Afroditei. Era pustiu. Pe altarul din faţă, un pumn de cenuşă rece, risipită de vânt, dovedea că Nu se mai sacrificase de mult acolo. Groaza şi frica alungaseră dragostea. Oamenii înfricoşaţi de moarte uitaseră izvorul vieţii. O singură fată îngenunchea în faţa statuii zeiţei.

— Aşezându-şi ofrandă la picioarele ei. Era un coşuleţ cu trandafiri şi mere, deasupra cărora se zbăteau câteva vrăbii şi un porumbel alb. Cu greu mâinile fetei acopereau aripile, în timp ce ochii ridicaţi spre Afrodita cereau dragoste şi izbăvirea ei.

Atrase ca de o chemare puternică, Crisis şi Kita se apropiară de fată şi îngenuncheară alături de ea. Amândouă aveau de cerut ajutorul Afroditei.

Când tânăra ce se ruga îşi ridică mâinile, porumbelul alb zbură şi se aşeză pe umărul drept al zeiţei. Semn bun, la care femeia zâmbi. Vrăbiile ahtiate se făcură nevăzute, căutând de mâncare.

Privind cu duioşie la scena aceasta, Genaios auzi pe

aproape două glasuri cunoscute. Unul se îngâna pe celălalt. Şi într-adevăr, nu departe, în spatele său, pe ultimele trepte ale templului lui Apollon îi fu dat să vadă o scenă la care nu s-ar fi aşteptat.

O femeie, tânără încă, istovită de boală, se sfârşea. Ochii în cercuri vinete, mari deschişi, sticloşi, erau prinşi de groaza ultimelor clipe. Cu fărâma de putere ce-i mai rămăsese, ea strângea la piept, cu deznădejde, un copil, ce abia învăţase să gângurească. Copilul era sănătos şi zburdalnic şi râdea arătând spre spectacolul care îl înveselea. Şi spectacolul acesta îl dădeau Philipos şi Sofron, porniţi de acasă să aducă o mângâiere sufletelor, în felul lor. Sofron se improviză în arcaş, iar Philipos în raţă. Îşi pusese pe cap o chivără de era galbene şi cu două lemne făcuse un cioc, din care lămpănea. Sofron, drept închipuite săgeţi, zvârlea surcele, pe care Philipos le prindea şi le rupea cu ciocul. Urma apoi de bucurie un măcăit şi, în cerc, în jurul lui Sofron, câţiva & şi legănaţi, ca de raţă… Copilul bătea din palme şi se cerea în braţele mimilor.

Scena s-a repetat de câteva ori, până ce femeia n-a mai dat niciun semn de viaţă. Murise privind la farsa copilărească a mimilor. Atunci Philipos i-a descleştat încet braţele, i-a luat copilul vesel şi fericit şi, înfăşurat în mantie, i l-a dus lui Genaios. Împreună cu Crisis şi Kita au hotărât s-o ia la ei pe fetiţa aceasta, trimisă de Afrodita, după cum spuneau femeile, dezmierdând-o.

Erau gata să urce spre Agora, când tumultul de la templul lui Apollon crescu şi apoi se mistui într-o tăcere din care se ridică un glas puternic:

— Moare Theoxenos, moare marele preot I Când după câteva clipe Genaios a alergat până în faţa altarului lui Apollon, bătrânul se sfârşise. Se prăbuşise cu barba în

piept, cu ochii pe jumătate deschişi, ţinând strâns în mina securea curbă, înroşită de sânge. Bolnavii şi muribunzii mişcau încă în jurul lui cu un foşnet ca de şerpi printre frunzele căzute toamna. Şi nu departe de mortul acesta, încremenit în încăpăţânare şi ură, Genaios zări cadavrul desfigurat aii sclavului care îi dusese nuferii la picioarele lui Apollon.

IX

Smikros venise la Histria cu vestea revoltei lui Zoltes şi tot el, din nenumăratele lui drumuri, întorsese la Tomis ştirea despre portul care murea şi despre molima din cetatea vecină. Din aceste împrejurări Smikros se gândise să tragă foloase pentru el. Era lacom de bunuri şi plăceri şi jinduia, de mult la averea lui Genaios, pe care îl înşela, cu măsură însă, temându-se de ochiul ascuţit al bătrânului şi de biciul său neiertător. Rău plămădit de natură, abia trecând cu creştetul de brâul unei femei – Narbă, aciuită la el în casă – pe care o chinuia cu poftele lui nesăbuite, Smikros visa la sclave frumoase, la avere şi la deplina cetăţenie… De aceea, ştiindu-se părăsit de veghea stăpânului, el vânduse a mare parte din marfa străină, adusă de corăbiile lui Genaios, pe un preţ mai mic decât marfa băştinaşilor. Strânsese în felul acesta o sumă rotundă, cu care gândea nu numai să petreacă, dar să-şi ticluiască şi apărarea. Cu bani şi cu vorbe şirete şi bine întocmite, el îşi atrăsese bunăvoinţa cetăţii Tomis, a conducătorilor ei, aruncând o umbră şi o neînţelegere chiar între Tomis şi Histria. După îndemnul lui Smikros, cetatea Tomis, la invitaţia Histriei să se asocieze la noul cult al lui Poseidon, răspunsese că, deşi îl venerează pe zeu, ea nu înţelege să intre într-o confederaţie de cetăţi, pe temeiuri religioase şi, dacă străbunii miletani au făcut-o cândva, pe e» astăzi schimbările astea nu-i mai privesc. De

altfel, tomitanii, într-o limbă destul de hotărâtă, arătaseră în refuzul lor că se gândeau foarte puţin la vechea origine comună, miletană.

Isteţ, purtând veşnic cu el o provizie de tot soiul de veşti, Smikros îşi câştigase de mult simpatia şi oarecum încrederea bătrânului Genaios. Bătrânul însă, preţuindu-l, nu-l scăpa din vedere. Piticul aflase din vorbele mai slobode ale stăpânului său de lupta ce se dădea la Histria între Theodotos şi Genaios cu privire la intrarea cetăţii în Liga maritimă a Atenei. Atena cerea mereu bani, din ce în ce mai mulţi, de la cetăţile ce făceau parte din Ligă, ţinându-le totodată într-o stăpânire şi supraveghere strânsă în ceea ce privea viaţa economică şi mai ales politică. Pilda democratică a cetăţii Palas Atenei era impusă cetăţilor membre ale Ligii, după cum Thrasybulos nu ascunsese, lucru deosebit de primejdios în ochii lui Theodotos şi ai celorlalţi conducători histrioţi şi nedorit de ei. Zadarnic Genaios cel bătrân, călcându-şi pe inimă, e adevărat, şi pe interesele lui, căuta să-l convingă pe Theodotos că intrarea în Ligă, pentru ochii mulţimii cel puţin, ar fi dat un iz de libertate, în afară de alte binefaceri, cum ar fi fost, de pildă, o alianţă puternică în zilele în care Tanusa nu s-ar mai fi arătat binevoitor cu privire la arenda cetăţii şi mai cu seamă în ziflele în care portul Histriei murea, ameninţându-i cu prăbuşirea întreaga viaţă.

Din destăinuirea bătrânului, Smikros îi cunoştea bine şi gândul acestuia. Dar Theodotos, în mintea lui simplă şi îndărătnică, avea câteva idei numai, de care nu se despărţea. De aceea nu se putea hotărî la acest important act politic. Făgăduia, pentru că a doua zi să se răzgândească, tărăgăna şi, de frica Atenei şi a duhului de viaţă nouă pe care-l aducea, nu se hotăra. Histria rămânea

izolată şi îndemânaticul Smikros căuta s-o izoleze din ce în ce, ştiind că în felul acesta îndepărta tot mai mult putinţa lui Genaios de a-l trage la răspundere şi căpătând o deplină libertate în toate faptele. Împinsese într-atât planul său de luptă împotriva lui Genaios, pe care totuşi îl informă de cele ce se petreceau în tabăra cealaltă, încât îşi aşezase în portul larg şi. Bine deschis de la Tomis oameni de-ai săi, care să supravegheze toate corăbiile ce veneau din sud şi se îndreptau spre cetatea vecină. Emisarii aceştia ai lui Smikros aveau sarcina să strângă legături cu noii sosiţi şi să le vestească fără gravitate, dar cu convingere, cum stă viaţa portului în cetatea de la miazănoapte. Fireşte că, faţă de împrejurările neaşteptate, armatorii înclinau să-şi desfacă pe loc marfa, chiar cu un preţ mai mic, ceea ce a făcut să sporească mult viaţa negustorească în mica cetate Tomis. Aceasta, împreună cu un zvon abil, zvârlit tot din videşugul lui Smikros, cum că cetatea, spre deosebire de Histria, se hotărâse şi pe curând avea să intre, cu o considerabilă contribuţie, în Liga maritimă ateniană, făcuseră ca pentru un timp, cel puţin, Tomis să stea, dacă nu mai sus, dar cel puţin în aceeaşi importanţă ca cetatea învecinată de la miazănoapte şi atrăgea asupra lui Smikros bunăvoinţa arhonţilor tomitani.

Histria trecea printr-o vreme de grele încercări. Smikros o ura, dar nu rupsese niciodată pe faţă legăturile cu stăpânul său. Cumpănind bine starea de lucruri, şi mai ales după moartea neaşteptată a arhontelui eponim şi mare preot al lui Apollon tămăduitorul, Genaios cel bătrân înţelesese că acum era de grăbit planul de aşezare a noului cult al lui Poseidon, care trebuia adus şi împlinit cu toată maiestatea lui. De aceea, după sfatul lui, Theodotos, arhonte el însuşi, a jertfit cu mare pompă la Histria pe o

piatră închipuită ca altar, pe locul unde avea să se ridice templul închinat stăpânului mărilor, cel dintâi taur negru. Apoi i-a smuls fierea şi a împrăştiat-o pe pământul cetăţii, ca pe o sfântă putere a mării, cu apa căreia fierea animalului se asemăna prin gustul ei amar.

Trebuia săvârşit cât mai grabnic acest act de pietate faţă de noul zeu tutelar al cetăţii. Molima începea să scadă şi era bine să se lase înţeles că nu Apollon, al cărui preot murise în faţa altarului său, ci Poseidon aducea izbăvirea cetăţii de cumplita urgie, îndată după cel dintâi sacrificiu ce i se închinase.

Şi mai era un fapt, care nu-i scăpase bătrânului Genaios. Îl ştia pe Tanusa lacom de bani, dar mai ales de vază şi de cinstire în cetatea în care îşi avea palatul în mijlocul lumii eline. De aceea se gândisesă-l asocieze şi să-i ofere un rol important în ceremoniile ce aveau să urmeze în cinstea lui Poseidon. Şi nu se înşelase: regele fusese foarte măgulit. Deşi în faţa palatului el păstra, pentru liniştirea şi recunoaşterea neamului său scit, trei prăjini cu ţeste de cai albite şi uscate de soare, deşi în pofta lui de a se bucura de toate bunătăţile vieţii nu încercase şi nici nu se apropiase vreodată de pietatea elină, nu dispreţuia marile sărbători religioase ale cetăţii şi lua parte la alaiurile lor. Era prilej pentru Tanusa de lux şi de podoabe. El singur şi cu Theodotos, care totuşi făcea parte dintr-o altă generaţie, mai purtau la Histria grele mantale de purpură cu ţesături de fir de aur pe poale. E adevărat că, atent cum era la cel mai mic gest al tânărului Genaios, om de nouă purtare atenianã, regele văzuse că îmbrăcămintea acestuia era simplă şi că eleganţa lui, ca şi a celor din Atena, era numai în felul de a-şi aşeza cutele himationului, ale largului veşmânt ce-l acoperea, ţesut din cea mai fină lână albă. Totuşi, Tanusa nu se mulţumea numai cu atât.

Nu se putea despărţi de brăţări şi de inele, de încărcături şi de culori. De aceea a primit bucuros să fie un martor de deosebită importanţă la marile serbări ce se pregăteau în cinstea lui Poseidon.

Când abilul Smikros, care cunoştea gândurile lui Canites. I-a dat de veste toate întâmplările, ponegrind, fireşte, pe cei din Histria şi nefiind iertat nici Tanusa, Canites s-a bucurat cu acea tăcută stăpânire de sine, care era o trăsătură a firii sale. Şi când s-a hotărât să treacă la fapte, împotriva fratelui său, n-a rostit nicio vorbă şi n-a făcut niciun gest arcaşul acesta uriaş şi dibaci, care îşi petrecuse aproape toată viaţa la vânătoare. Şi-a deschis numai cortul înalt şi peste cămaşa lui simplă din ţesătură aspră de cânepa şi-a încins platoşa şi paftalele de aur, pe care erau bătute cu ciocanul scene din viaţa îmblânzitorilor de cai. „Dacă trebuie să-l folosesc pe Zoltes ca să-mi ajung ţelul, gândi Canites, să o fac cu înfăţişarea puterii mele de spiţă regească”.

Astfel se pregăti la vestea întâlnirii adusă de Smikros, când după un cot al Histrosului, într-o dimineaţă scânteietoare de rouă de vară, la schela şubredă de lemn s-a oprit o luntre lată şi joasă de pescari, numai cu câţiva vâslaşi, din care sprinten a sărit Zoltes. Răzvrătitul împotriva Histriei, a cărui urmă fusese pierdută, s-a oprit orbit de soare sub malul înalt de lut şi a pus mâna streaşină.

După ce a recunoscut sus carele şi corturile, a sunat îndelung din goarna de corn. I-a răspuns o trâmbiţă metalică şi pe înălţime, pe muchia dealului, a apărut statura înaltă, cu umerii laţi şi drepţi, a lui Canites. Scitul a întins braţele amândouă în lături, apoi le-a încrucişat pe piept, semn că-l primeşte pe Zoltes şi că e binevenit. Aplecat sub povara trupului său mare, acesta urca poteca

lunecoasă printre buruieni. Nimeni nu-l întovărăşea la întâlnirea aceasta, care trebuia să rămână tăinuită atât spionilor lui Tanusa, cât şi celor din Histria.

Cortul în care Canites l-a primit era rotund şi bogat în arme şi blănuri. În spatele cortului, sub un obroc, stăteau doi cai pregătiţi pentru a fi încălecaţi, dintre cei mai buni ai hergheliilor regale. Era un murg şi un roib, înalţi, cu picioarele subţiri şi nervoase, purtând la gât, împotriva deochiului, şiraguri de mărgele albastre.

Numai după ce au căzut perdelele grele de pâslă şi cortul s-a închis, în amurgul ce se făcuse, slab luminat de un opaiţ, a apărut, de după un maldăr de blănuri, statura măruntă a lui Smikros, care îşi freca mâinile cu satisfacţie, jucând ochii negri, mici şi saşii, cu priviri iscoditoare, între cei doi oameni. El pusese la cale întâlnirea aceasta, el adusese temeiurile pentru care ceilalţi încuviinţaseră să se vadă: Zoltes pentru răzbunarea neamului săfl oropsit, Canites pentru socoteli mai grase şi pentru bani. Smikros urmărea cu încăpăţânare şi patimă să dobândească la Tomis ceea ce fostul său stăpân dobândise la Histria. Prin servicii de tot felul, el ţinea să ajungă să dobândească cetăţenia. Şi pentru lucrul acesta nu cruţa nicio osteneală şi nu se dădea înapoi de la nicio faptă. Căuta prin toate mijloacele să scadă Histria, stimând totul împotriva ei. El, prin oamenii lui, descoperise locul de refugiu din delta fluviului al lui Zoltes. El îl convinsese că aveau toţi aceleaşi interese; el îl hotărâse să urce pe fluviu până la Canites.

Acesta îl primi pe getul răsculat nu fără vădită mândrie. Avea să pornească la lupta împotriva fratelui său şi a Histriei, avea să-l folosească pe războinicul acesta hotărât, dar mândria neamului său regesc nu o uita nicio clipă.

Când păşi între cei doi urmaşi, Smikros păru un duh

al pământului, agitat, legând cu vrăji ciudate un jurământ căruia aveau să se supună puterile celor de care se folosea.

— Castor şi Polux să vă ajute şi să vă unească, rosti el, pentru fapta însemnată la care sunteţi chemaţi I

Apoi spărgând un ou în două, risipi miezul între cei doi bait>aţi, dând câte o jumătate de coajă fiecăruia.

— După cum jumătăţile astea una au fost, aşa să se strângă şi să se topească puterile voastre!

Mulţumit, îi puse pe războinici să-şi dea mâna şi iarăşi râse cu râsul său de fiinţă mică şi zbuciumată. Apoi, întorcându-se către Canites, piticul vorbi iute, cu coatele lipite de trup şi cu braţele agitate, de parcă ar fi fost rupte:

5*

— Am aflat, stăpâne, prin iscoadele mele – şi îndoială nu poate fi – că măritul rege a primit să facă parte din alaiul lui Poseidon. Împreună cu Theodotos va împodobi cu flori coamele aurite ale unui taur negru ce se va arunca în mare. Şi asta pe curând. Şi am mai aflat că, pentru a dovedi bună înţelegere între el şi stăpânitorii cetăţii, a primit să-şi ia asupră-şi, în bună parte, cheltuiala templului ce se va ridica în

67

Cinstea noului zeu. Nu scade arenda cetăţii, în schimb ajută pe altă cale cetatea. E şi asta o socoteală.

— Vom vedea I răspunse Canites în felul său, cu vorbă puţină şi aspră.

— Apoi, tocmai asta am aflat, continuă Smikros, că nu are de gând să dea nicio socoteală neamului scit de pe urma vânzării prizonierilor făcuţi în toamna trecută de-a lungul Histrosului. Geţii culeşi, cu femei şi copii, ai lui sunt – aşa a spus – ai lui au să fie şi banii luaţi pentru ei. Căci aşa s-au înţeles, şi acum vicleanul pitic se întoarce spre

Zoltes, legând într-o singură povestire tot ce avea să mişte şi să-i îndemne pe cei doi, pe care împreună îi voia porniţi, s-au înţeles ca fără deosebire de capete, de sclavi din Histria ai lui Theodotos sau prizonieri din raite ai lui Tanusa, să alcătuiască marele convoi de sclavi care va porni spre târgurile din miazăzi, pe curând. Nici grâu curat, nici mei curat, ci grâu amestecat cu mei 1

Spre deosebire de liniştitul Canites, Zoltes tresări şi fruntea i se întunecă. Deşi nu avea încredere în cel cu care trebuia să se lege în luptă, Zoltes îl privi pe Canites ca pe o unealtă necesară.

— Se apropie ziua pe care am ayteptat-o cu toţii, adause Zoltes cu glasul său de tunet, gândindu-se la robia fraţilor săi, pe care voia să-i răzbune; se apropie ziua cea mare I

— Şi se nimereşte, se auzi vocea piţigăiată a lui Smikros, din câte ştiu, să fie aceeaşi cu sărbătoarea cea nouă a lui Poseidon. Atunci de i-am lovi, am răsturna planurile lui Genaios, şi Histria ar scădea… şuieră piticul, gândindu-se la victoria sa.

— Asta ar fi pe placul meu 1 şi Canites, zâmbind, îşi arătă colţii lui albi.

e hotărârâ, astfel, să pornească de îndată spre moşiile histriene. Eliberând pe prizonieri şi pe sclavi făceau un început, dând o lovitură şi Histriei, şi lui Tanusa.

Când au încălecat, Canites şi-a luat neliniştitul roib. Murgul i l-a dat lui Zoltes.

— Şi eu? ţipă Smikros, agitându-se printre picioarele cailor.

Canites îi întinse o mână. Câteva clipe piticul pluti spânzurat în aer. Apoi călăreţul, întorcându-şi braţul, îl aşează în faţa lui pe şa. Acolo Smikros s-a răsucit de câteva ori, cuibărindu-se. S-a agăţat zdravăn de coamă şi de

oblânc, ca şi cum el ar fi încălecat calul acesta puternic, a plescăit din limbă şi l-a îndemnat. Ochii îi scânteiau şi era fericit, căci era aproape să se îndeplinească tot ce pusese la cale.

Drumul se depărta de fluviu, coborând pieziş înspre mare. Unduia larg pe coline şi văi, numai ca două linii subţiri şi albe trase de roţile carelor peste ierburi şi ciulini. Canites, călărind în frunte, îl cunoştea bine. Au răzbit în pădurile dese de stejar, în care copitele cailor ţinuţi la pas nu se mai auzeau, îngropându-se într-un muşchi moale şi mătăsos, mustind de apă. Din când în când trosneau crengile rupte de cine ştie ce sălbăticiune speriată. Dincolo de pădurile acestea, coborând spre sud, călăreţii voiau să ajungă la moşiile cetăţii, unde prin vechile bordeie, alături de sclavii Histriei păziţi de câţiva suliţaşi, aşteptau prinşii regelui Tanusa. Din când în când, trunchiurile se răreau, locul se limpezea şi se zărea în depărtare, prin spărtura frunzişurilor, albăstrind – liniştit – un lac.

Au mers aşa o zi întreagă, schimbând drumul de pădure cu drumul întins de câmpie, până ce au întâlnit cirezile şi turmele Histriei. Cutreierau pe un imaş abia păzit de câţiva sclavi, împiedicaţi cu lanţuri la picioare, ca nişte dobitoace nărăvaşe. Când se mişcau, săreau, căci cu pasul îngăduit de legături, departe nu puteau ajunge. Doi paznici liberi vegheau, cu o sporită luare-aminte, într-un loc mai îndepărtat al imaşului, câţiva tauri negri, cu gâturi groase, coarnele drepte şi ascuţite şi ochii plutind în sânge. Erau cei aleşi din tamazlâcurile cetăţii sau dăruiţi de Tanusa şi păstraţi pentru sărbătorile ce se pregăteau, taurii închinaţi lui Poseidon.

Până la aşezările bordeielor, lanurile coapte erau sărace. Se vedea bine că fuseseră neîngrijite. Încă din primăvară, o mina delăsătoare abia de semănase rar

bucate, care acum creşteau fără spor. Histria nu avea să se aştepte la recoltă bogată, nici măcar îndestulătoare. Poate carne de turme şi sclavi, crescuţi până la vârsta de scos la târg, să fi fost singurele bogăţii pe care cetatea încercată putea să se bizuie în anul acesta.

E adevărat că mai era o bogăţie. Mai mult fără muncă, ea putea să aducă un câştig: prisăcile mari, cu roiuri multe de albine, care făceau o miere parfumată, culeasă din ciorchinii de floare ai salcâmilor şi din pajiştile dumbrăvilor smălţuite cu aglică şi romaniţă. De altfel, anul acesta se dovedea a fi un an cumplit pentru cetate. Nici bogăţiile mării nu puteau fi trecute în socoteală de câştig. Pe cherhanalele deltei puseseră mina sclavii răzvrătiţi, spre care Genaios cel bătrân cugeta acum, când molima scăzuse, să trimită pe cineva să-i aducă veşti sigure. De aceea, când cei doi călăreţi s-au apropiat de aşezările gospodăriei de ţară a cetăţii, puţină lume le-a ieşit înainte. Erau numai prizonierii geţi culeşi de Tanusa şi vechii sclavi ai gospodăriei.

Rarii prizonieri iviţi în pragul bordeielor, când au văzut mantaua cu tighel roşu a lui Zoltes şi coiful ascuţit al lui Canites, i-au luat drept oameni vrăjmaşi, oamenii stăpânilor lor. Au trebuit să dea de veste din om în om că au venit cu alte gânduri, pentru ca în mijlocul aşezării, lângă o fântână, să strângă populaţia amestecată abordeielor, alcătuită din ţăranii localnici, sclavi ai muncilor agricole şi prizonieri culeşi din întregul ţinut.

Au aşteptat în înserare ca toţi cei risipiţi pe la munci să se întoarcă şi ei. Purtau unelte rupte sau vechi, cârpite, de lemn, şi rareori de fier, pentru că cetatea, neavând încredere în ei, nu le dădea unelte bune de hidru. Se întorceau de la câmp, sub biciul cu trei limbi de curea legat cu plumbi al vătafilor, obosiţi şi prostiţi, neaşteptând

nimic nici de la clipa de acum, nici de la cea care avea să vină. Îşi târau cu greutate picioarele obosite, ridicând nori de praf în care razele soarelui amestecau aburi roşietici şi aurii. Se auzea în tăcere, din când în când, câte un glas chemându-i şi răsuflarea grea din zeci de piepturi ostenite şi bolnave. Se apropiau cu nepăsare de fântâna, căci la nimic bun nu se aşteptau. Unii priveau curioşi spre călătorii neaşteptaţi, apoi întorceau capetele indiferenţi, îngenuncheau sau se sprijineau unii pe alţii şi picoteau de-a-n picioarele.

Vătafii, înşelaţi ei înşişi de înfăţişarea noilor veniţi, stingeau cu zel mulţimile, crezând că au să primească porunci din cetate, care trebuiau ştiute de toţi. „Când oamenii s-au adunat roată şi în umbrele amurgului tot mai dese păreau o negură învârtoşată, Zoltes a cerut o faclă, s-a urcat pe ghizdurile fântânii, a ridicat flacăra bătută de vântul ce se stârnise şi a rostit cu putere:

— V-am adus libertatea, oameni buni! Sunteţi liberi cu toţii!

Neaşteptată, după vorbele astea, s-a lăsat o tăcere. N-a mişcat nimeni, nimeni n-a vorbit. Canites, în felul său tăcut, cântarea clipa. Zoltes aplecase facla şi stă cu braţele încrucişate. Singur Smileros se agită, frământat de înciudare şi surprindere. Se zbătea în cerc în jurul fântânii şi guiţa ca un şobolan prins.

Au trecut aşa câteva clipe. Vătafii nici ei n-au ştiut ce să creadă. Doar unul, ca să dea un semn că mai are putere, a plesnit din bici. A fost singurul zgomot care s-a auzit. Atunci Zoltes, ridicându-şi uriaşa lui statură, a mai înălţat o dată facla şi apoi a strigat:

— N-aţi auzit? V-am adus libertatea! Sunteţi liberi cu toţii. Puteţi pleca, dacă vreţi I

Acum abia a început o mişcare. Unii parcă abia acum

se trezeau; alţii se scuturau ca după ploaie; alţii făceau câte un pas, ca şi cum ar fi voit să fugă; alţii nu credeau şi ridicau sau dădeau câte un pumn în pântecele vecinului. Din nesfârşite şi felurite mişcări, legate unele de celelalte, se închegă până la sfârşit o singură mişcare. Mulţimea inertă, amorfă începea să fie roasă de dorinţe, care, nelămurit, neprecizat, dădeau o mişcare masei acesteia. Începuseră marginile mulţimii să se desprindă într-unul, doi sau mai mulţi oameni, cum se rup plaurii pe bălţi când bate vântul. Cuvintele lui Zoltes începuseră să se schimbe, pentru prizonieri şi sclavi, în fapte, în gesturi, în pornite drumuri ale tuturor sau ale fiecăruia. Şi era cât pe aci să fărâmiţească mulţimea în oameni cuminţi, fără niciun gând şi fără primejdioase nădejdi, când dintr-un bordei din faţă apăru o femeie. Era înaltă, puternică, aspră la vorbă, severă la înfăţişare. Purta şi ea o faclă ce apărea ca o răsfrângere într-o apă a faclei lui Zoltes. La lumină roşietică ce se încolăcea, chipul femeii era tăiat ca din piatră. Sub sprâncenele drepte şi împreunate, avea ochii ficşi şi reci ca două găuri ce se săpau spre o lumină albă, pe obrazul brăzdat. Cozi groase şi grele din plete bălaie, împletite cu argint, se ridicau ca un coif pe fruntea bombată. Pasul era sigur şi bărbătesc, vocea puternică, umerii largi şi braţele tari.

— Opriţi-vă! strigă ea, punându-se stavilă fugarilor.

Mulţimea încremeni din nou. De data asta, însă, cu un nume rostit, ce trecea ca un murmur printre oameni: Gema I şi toţi îşi ridicară privirile spre ea, ca şi cum ar fi aşteptat o poruncă. Mulţimea se regăsea. O uitase pe femeia aprigă care de câteva luni stăpânea cu voinţa şi puterea ei amestecul acesta ciudat de oameni, de chipuri, de limbi şi de obiceiuri.

Din vechiul neam al geţilor băştinaşi, Gema văzuse

trecând peste ea şi ai săi toate urgiile vremii. Soţul îi pierise în lupte; doi fii mai mari se pierduseră cu corăbiile greceşti prin ţesătura de ape ale Daciei îndepărtate, pornite după negoţ. Cel mai mic dintre fii îi fusese răpit de o raită de sciţi, dus departe la un târg, botezat cu nume de tracic şi vândut, iar ea însăşi, la ultimul iureş al tâlharilor lui Tanusa, fusese smulsă din bordeiul ei de la poalele munţilor roşi şi vechi din cotul de miazănoapte al Histrosului. Acolo, ea se străduise a păstra datinile neamului ei get, una cu pământul acesta bătut de furtuni şi de spiţe felurite şi ale cărui neîntinate virtuţi erau jertfă şi vitejia în lupta pentru libertate. Nu se omorâse după pierderea soţului ei. Rămăsese mai dârza să-şi crească nu numai fiii, ci, sub gluga muntelui comat, din strânsoarea celor câteva bordeie să îngrijească de un neam pe care voia să-l ţină în vechea lege a strămoşilor ei.

Când a fost târâtă în braţe de doi jefuitori sciţi şi aruncată în carul bejeniei, când a fost scoasă din bordeiul ei dereticat, unde mirosea a pelin şi a mere şi era curat pe laviţe şi în vatra ceaunurilor de lut, Gema n-a izbutit să-şi ia decât buturugă de.com abia săpat cu chipul lui Zamolxe şi vechea brăţară de bronz făcută din trei jumătăţi de sfere de metal, legate una lângă cealaltă, pe care o avea din strămoşi. Iar aici unde fusese adusă printre robi şi înrobiţi de tot soiul şi câţiva ţărani băştinaşi din neamul ei, Gema îşi câştigase curând putere şi ascultare. A smuls nu o dată blidul lăcomiei şi a abătut pumnii mâniei. A scăpat tinerele sclave şi fecioria lor de sub strânsorile suliţaşilor sciţi, bărboşi, duhnind a usturoi şi vin acru, răsfiert în gura lor coclită. Beţi, i-a dărâmat cu umărul şi apoi i-a tăvălit cu piciorul, dispreţuindu-i. A ajutat lăhuzele să nască prin bozi şi cucută, ca vacile, şi a. crescut copiii. Iar în serile în care oamenii se întorceau de la muncă i-a strâns şi le-a

vorbit. Le-a vorbit de o lumină a voinţei de oim, luptătoare, ce nu trebuie lăsată să se întunece şwde o nădejde că într-o zi vor scăpa de blestemul vieţii lor, că-şi vor recâştiga libertatea.

Vorba ei ajunsese pentru toţi nefericiţii bordeielor mai preţioasă ca pâinea şi ca îmbucătura cerută cu ahtiere de foamea lor veşnică. De aceea, acum când cuvântul de libertate a fost în sfârşit înţeles şi imboldul său puternic a pornit oamenii, ei totuşi s-au oprit la porunca Gemei.

— Cine sunteţi voi, a continuat cu glasul ei răsunător femeia, zvârlind vorba spre noii sosiţi, care veniţi să-i smintiţi şi să-i batjocoriţi pe nişte bieţi oameni? Ce le aduceţi? Libertatea? Care libertate? Liberi şi trimişi în voia lor, risipiţi, ce vreţi să facă toţi neajutoraţii aceştia?

Apoi, ţinând facla înaltă în braţul ei puternic, se opri şi lumină faţa neagră şi încruntată a celui mai apropiat dintre oameni. Apucându-l de piept, ea îl scuturâ cu putere:

— Eşti liber I Ai auzit? Încotro o apuci? întrebă ea. Sclavul dădu din umeri a neştiinţă. Femeia îl lăsă şi se aplecă spre vecinul său. Era un biet şchiop, cu un picior frânt din şold, ajutându-se cu o cârjă scundă să se târască.

— Dar cu ăsta ce faci? îl iei sau îl laşi, că e liber şi el? Ticăloşilor, şi vreţi să plecaţi?

Mulţimea, oprită, încremeni. Pentru Zoltes şi Canites însă începuse să răsară o lumină printre cuvintele femeii. Înţelegeau cu încetul, din purtarea ei, ce părea numai pe deasupra ciudată, că ea vrea mai mult şi mai bine decât o libertate vlăguită, semănând a risipă şi a faptă fără de folos. Cei doi oameni au înţeles că ea vrea mai degrabă fapta libertăţii decât vorba ei.

Singurul care, cu toată ascuţimea lui de minte, n-a prins adevăratul tâlc din purtarea Gemei a fost Smikros.

Orbit de îndeplinirea planurilor sale împotriva lui Genaios cel bătrân şi mai ales grăbit, nu lua seama la nimic din ceea ce s-ar fi ivit pe drum. Întâmplarea aceasta îl întârzia, cel puţin, dacă nu-l zădărnicea, credea el. De aceea, agitat şi pripit, el a căutat să stârnească pe păzitorii greoi la minte şi încă neluminaţi pe deplin, trezindu-se abia ca din somn. Aceştia, văzând pe Zoltes şi Canites purtând semnele stăpânilor, erau nedumeriţi de vorbele lor. Singurul lucru pe care l-au priceput era că Gema – vechea răzvrătită şi neîmpăcata lor duşmană – stăpânea iarăşi mulţimea. Iar Smikros, pentru care intervenţia Gemei era o surprinzătoare şi nedorită întâmplare, asmuţea pe păzitori împotriva ei.

Aşa s-au încurcat lucrurile, când deodată, la marginile mulţimii strânse, au început să pocnească şi să lovească bicele. Strigă Zoltes să se oprească, striga Smikros să continue. Mulţimea se frământă pe loc, murmură, tălăzuia, nimeni nu se mai înţelegea. Atunci un vătaf de păstori, înalt, pietros, cu zăbun şi glugă de lână, a crezut că el poate linişti furtuna aceasta. A rupt mulţimea cu coatele, şi-a făcut loc, s-a smucit şi a ajuns până în faţa Gemei. Aceasta stătea liniştită, cu facla aprinsă, aşteptând. Vătaful s-a apropiat de ea şi a încercat să o prindă de braţe. Femeia s-a apărat, trăgându-se cu câţiva paşi înapoi. Omul a încercat din nou, femeia iarăşi a dat înapoi. Atunci vătaful şi-a desfăcut de pe umeri o funie lungă, a făcut-o laţ şi a aruncat cu el, încercând să-şi prindă vrăjmaşa, ca pe vitele din cireadă. Mlădioasă şi pricepută, Gema, cu toată statura ei puternică, a ferit prinsoarea cu o mişcare din şold şi o pitulare. Toţi priveau tăcuţi la lupta aceasta ce se dădea între vătaf şi prizonieră. Încercarea s-a urmat de câteva ori fără izbândă. Mânios, omul, văzându-se aproape înfrânt, s-a repezit cu toată puterea înspre femeie. Aceasta

l-a aşteptat. Şi când a fost la o lungime de braţ, a împlântat flacăra făcliei în gluga zăbunului de lână. A răsucit şi apoi l-a uns de-a lungul zăbunului până la picioare cu foc. Deodată, în noaptea ce se lăsase de-a binelea, vătaful aprins a luminat în jurul său până la o bătaie de piatră. Urla cu un urlet de fiară, încercând să-şi smulgă hainele, se răsucea, se tăvălea, sărea iar în picioare şi ardea mai departe. Înnebunit, s-a repezit spre mulţimea care se deschidea în faţa lui, dându-i drum. Ţipa:

— Loviţi-mă! Stingeţi-mă I

Ţipa şi alerga. Nimeni îns-a n-a pus mâna. A alergat aşa câteva zeci de paşi. Era ca un snop aprins, în picioare. În întuneric se vedea bine sulul de flăcări. Deodată s-a oprit. Urletele au încetat. S-a strâns, a îngenuncheat şi s-a făcut tot mai mic. Ajunsese un morman de gunoi aprins. A mai bătut vântul de câteva ori peste mormanul acesta roşu şi au mai stăruit câteva flăcări. Venea dintr-acolo un miros înţepător de lină arsă şi de came friptă.

Când a murit cu totul focul îndepărtat, în noaptea liniştită şi plină de stele, doar cele două facle – a lui Zoltes şi a Gemei – mai ardeau. Ele s-au apropiat una de alta, ca o faclă adevărată, de răsfrângerea ei. În jurul lor, mulţimea se învârtoşa în întuneric, densă şi neagră, iar vătafii se topiseră în ea, dându-şi în sfârşit seama de ce vor oamenii strânşi şi că ei aveau să biruiască. Gema săvârşise prima faptă pentru libfrtate.

XI

La Histria, bolnavii fiind izgoniţi, iar morţii arşi, molima se stinsese. Prindea însă tot mai puternic zvonul că jertfă adusă de Theodotos lui Poseidon făcuse minunea aceasta. Se apropia astfel nu numai în pregătiri materiale, dar şi în cugete, ziua sărbătoririi marelui zeu. În mijlocul iernii, în luna ce-i poartă numele, Poseidon era sărbătorit

ca un zeu al puterilor dezlănţuite, al furtunilor din largul mării. În mijlocul verii, el era venerat ca un zeu al gârlelor şi izvoarelor, al rodirii, al pârgului şi al cutremurelor de pământ. Spre această nouă sărbătoare a cetăţii se osteneau conducătorii, în frunte cu Theodotos, să îndrepte toate gândurile histrioţilor. Încercau să acopere, în felul acesta, o pornire năprasnică ce creştea mereu. Smikros, prin oamenii lui, întreţinea agitaţia, dând neîncetat că pildă vecina Tomis, în care însă nimic nu se întâmplase. El scosese numai o vorbă vânturata la Histria, acum când ştia că bătrânul Genaios, deşi înclinat să vadă limpede interesele sale alături de Atena, nesocotindu-se destul de tare, hotărâse să nu se despartă de dorinţa neclintită a lui Theodotos. Şi dorinţa aceasta, de a nu schimba nimic din vechea rânduiala a familiei posedante, cu un sfat restrâns şi ca cens şi ca vârsta, o acoperea bătrânul cu aşezarea noului cult al lui Poseidon, spre care atrăsese şi de care legase acum întreaga viaţă a cetăţii.

E adevărat că histrioţii erau înviorați de o viaţă nouă şi de blândeţea verii. Ea se lăsase cu zile lungi şi calde pe marea liniştită, pe iazuri, pe gârle, pe păşuni şi ogoare şi, departe, pe stejărişul des ce se pierdea în zare. Liniştea aceasta, cu vipii uleioase şi sute de rândunele cu zborul frânt, urmaşe după o aprigă furtună de câteva zile. Marea sărise peste zidul înalt al Acropolei, până la picioarele templelor şi, de bună seamă, puterea ei scornise şi săpase nisipurile din adânc. Astfel că în primele zile de calm bucuria a adus pe creasta digurilor o întreagă populaţie delirantă, sărind, cântând, bătând din mâini, când o corabie din Rhodos, sosită fără popas la Tomis, a intrat liberă şi legănată uşor în portul Histriei. Aşadar, marele zeu, Taurul Mării, se îndurase de urgisita cetate şi, după cea dintâi închinare lui, îi desferecase portul. Şi pentru că

lucrul acesta să se facă şi mai bine cunoscut tuturor, Theodotos, după sfatul bătrânului Genaios, se hotărâse cu deosebită pompă şi cu noi sacrificii să măsoare şi să însemne locul viitorului templu ce avea să se ridice în cinstea lui Poseidon. Avea să fie al treilea pe Acropolă. Tot atunci, într-o încăpere pătrată, zidită în grabă la marginea mării, dincolo de far, din scoici din lut şi pardosită cu piatră, s-au strâns pentru prima dată Taureii, orfani rămaşi în urma molanii, copiii până la zece ani ai cetăţenilor liberi, toţi îmbrăcaţi în alb, cu coroane de alge în plete şi maci roşii în mâini, învăţând cântece în cinstea noului zeu. Şi de atunci cetatea clocotea de muncă şi de râvna. Despotmolirea portului printr-o întâmplare şi o voinţă a mării aduseseră în lumea negustorilor şi meşteşugarilor o veselie şi o poftă de viaţă cu atât i îngrijorarea fuseseră mai cumtrecut şi peste lipsuri şi revendicări, lăsată cu îndemânare de bătrânul Genaios, începea să acopere rănile, ajutată în liniştea asta vremelnică şi de împrejurări.

După cum era obiceiul lumii greceşti şi după cum cultul însuşi al lui Poseidon cerea, în curând, nemaivăzute încă, aveau să aibă loc la Histria curse de tauri şi de care. Un bătrân armurier, cretan de felul lui, povestea seara şi strângea în pragul dughenii lui mulţimea roată, ahtiată, ascultând povestea purtată din gură în gură de la strămoşii lui. Cretanul zugrăvea întâmplările străvechi ale curselor de tauri din insula lui. Povestea moşneagul cum tineri zvelţi, laţi în umeri şi strâmţi în şolduri, cu o cunună de pene de păun pe frunte, apucau taurii de coarnele lor poleite şi, dându-se de două ori peste cap, în aer, săreau dincolo de grumazul lor. Înflăcărat de povestire, tineretul cetăţii pontioe abia aştepta să-şi încerce şi el puterile în asemenea isprăvi sportive.

Dar grijile şi preocupările cele mai mari le dădeau

viitoarele curse de care şi întreceri între vestitele herghelii. Theodotos şi Tanusa uitaseră neînţelegerile dintre ei pentru arenda cetăţii. În discuţii nesfârşite între cei doi se hotărau condiţiile concursului, numărul carelor, împerecherea cailor după vârsta şi culoare. Se alegeau vizitiii, se destinau hamurile, cu sau fără dublă zăbală de bronz şi, mai ales, se discuta îndelung, cum nici înfrumuseţarea cetăţii sau apărarea ei n-ar fi cerut-o, asupra locului ce trebuia ales, bătătorit şi însemnaf pentru curse. Theodotos era pentru un loc spre miazăzi; Tanusa dorea mai degrabă un loc întins înspre miazănoapte, printre lacuri, până la geana pădurii la care se putea ajunge pe plaja reavănă a mării, pe unde nu s-ar fi frânt copitele cailor.

A biruit părerea regelui, aşa că foarte curând echipe întregi au fost trimise să aleagă, să măsoare, să împrejmuiască locul şi să ridice tribunele de lemn, de pe care cele câteva mii de spectatori aveau să privească întrecerile.

Într-un anumit fel, se împlinea în cetate ceea ce prevăzuse Genaios cel bătrân: se muncea cu spor în toate întreprinderile meşteşugăreşti, oamenii câştigau bine, căci însăşi cetatea plătea cu noile drahme de arginţi, şi astfel negoţul mărunt înflorea. Se mai găseau rezerve în grânarele cetăţii. Nimeni nu se gândea încă la recoltă cea nouă, care din tulburări şi vremea neprielnică se vestea slabă. Nici la negoţul cu peşte nu se gândea nimeni, la negoţul cel mare din delta Histrosului, smuls deocamdată din mina întreprinzătorilor săi. Toată grijă era pentru cele trebuincioase la viitoarea serbare. Carele se încheiau din lemn îndoit cu meşteşug al tâmplarilor şi osiile şi roţile de bronz ale turnătorilor. Curelarii croiau, tăbăceau şi răsuceau hăţurile; vopsitorii scoteau din aburii cazanelor

zeci de coţi de ţesături fine, vopsite în diferite culori; croitorii aveau de lucru cu tunicile alegătorilor şi ale multor cetăţeni care ţineau să se înnoiască pentru o asemenea împrejurare, cizmarii se îndeletniceau cu botfori şi sandale, iar pe scările templelor lui Apollon şi Afroditei se auzeau corurile de tineri învăţând şi repetând cântece. Împreună cu ale Taureilor, ele aveau să alcătuiască un program ales pentru un Odeon rotund de piatră, încăpător.

O preţuire cu totul deosebită câştigaseră în zilele acestea cei doi mimi: Philipos şi Sofron. Li se îngăduise să joace pretutindeni în cetate, la răspântii, unde găseau doi căpriori, câteva scânduri şi o scară care să închipuiască o scenă. Ajunseseră oamenii cei mai populari din Histria, şi pentru serbările cele mari li se construise chiar o scenă din lemn, aşezată în drum, spre locul de curse. Născociseră fel de fel de scenete din viaţa cetăţii şi nimeni nu se supăra de glumele lor. Chiar Tanusa şi Theodotos erau înfăţişaţi într-o piesă în care cei doi mimi, care îi întruchipau, şedeau la masă cu un personaj cu capul de taur, se desfătau şi glumeau. Era o aluzie, fireşte, la marele eveniment ce se apropia, la care luau parte şi regele, şi arhontele.

Acest al treilea personaj – taurul – întregise de curând mica trupă a inimilor. Nimeni nu ştia însă cine era, căci nu apărea pe scenă decât sub diferite costumări şi măşti. Cea mai obişnuită travestire a lui, în afară de taur, era în zeiţa Palas Atena care îşi ascundea faţa sub un coif de tablă poleită. În numele libertăţilor, cunoscute de poporul atenian, zeiţa critica aspru viaţa Histriei lipsită de libertate şi, fără greş, lunga şi tăioasă ei vorbire se încheia cu imboldul adus poporului histriot să ceară intrarea cetăţii în Liga maritimă condusă de Atena. Dacă numai atât ar fi fost, fireşte că nu li s-ar fi îngăduit mimilor tirada aceasta. Dar după ce sfârşea zeiţa, Sofron, îmbrăcat ca un

meşteşugar, iar Philipos ca un negustor din Histria, săreau cu gura împotriva Palaş Atenei. O pofteau să-şi ia zborul, că n-avea ce căuta aici, că cetatea îşi avea zeii ei mai mari şi mai puternici şi că poporul histriot era fericit aşa cum era. Ca răspuns, zeiţa începea să dea pilde din cutare încăpăţânare a lui Theodotos, din cutare negustorie a lui Tanusa, din cutare mişelie a amândurora, din lipsă de libertate, din censul ridicat şi din vârsta prea ridicată a alegătorilor, toate temeiuri ce nu îngăduiau să se înjghebeze o adunare a cetăţenilor, în care ei să-şi spună liber voinţa. La fiecare pildă dată, zeiţa era bătută cu o băşică de bou când de Philipos, când de Sofron, cu aceeaşi frază rostită pe toate tonurile:

— Taci, că nouă ne e bine! Taci, că nouă ne e bine I

Până la sfârşit zeiţa, biruită, îngenuncheată, ieşea din scenă şi se ascundea după o perdea. Puţini – desigur, oamenii stăpânirii – se bucurau de sfârşit şi arătau că reprezentaţia era bună şi sănătoasă. Cei mai mulţi, însă, luau cu ei acasă vorbele zeiţei. Prin fundul bordeielor de dincolo de ziduri, pline de mizerie şi murdărie, până să adoarmă pe culcuşul tare, sub foşnetul gândacilor şi al ploşniţelor, cu obrajii supţi şi burta sleită, oamenii amărâţi îşi îngânau unul altuia:

— Ai auzit ce le-a spus zeiţa?

— Da… Au bătut-o ei… dar le-a spus-o I

Şi vorbele Palas Atenei, rostite, rămăseseră ca o mângâiere şi ca o nădejde în inima lor. Acolo aveau să dospească, să crească şi poate într-o bună zi să se schimbe în faptă. Ceea ce se petrecea pe scenă era o glumă, firește, făcută pentru desfătarea mulţimii, dar ea avea un gând menit să prindă tot mai mult în întreaga cetate: intrarea Histriei în Ligă şi adoptarea libertăiţilor ateniene. Pensonajul oare o întrupa pe zeiţa, zvelt şi graţios, înainte

de a fi gonit de pe scenă, în fiecare zi adăuga acuzări tot mai grave împotriva lui Theodotos şi a celor câţiva cetăţeni bogaţi, care se spunea că ar alcătui sfatul său. Se vedea bine că actorul acesta necunoscut – pentru că de câte ori Philipos şi Sofron îşi strângeau după reprezentaţie costumele şi plecau, necunoscutul dispăruse – trăia în mijlocul frământărilor politice ale cetăţii şi nu era de partea celor care ţineau îndrumarea evenimentelor numai în folosul câtorva.

După molimă, Theodotos încercase reînnoiri în conducerea cetăţii. Deoarece Genaios – şi tatăl, şi fiul – fuseseră făcuţi cetăţeni cu drepturi depline, căci bizuindu-se pe averea lor mare făceau faţă censului foarte ridicat ce se cerea pentril a lua parte la restrânsul sfat al cetăţii, Theodotos – cu o înscenare de vot – îl chemase lângă el. Cenaios cel bătrân, cu măsura vicleniei, a pândei desfăşurării evenimentelor şi a prudenţei, luneca printre un gând. Mai nou aruncat cu sfială şi întunecată încăpăţânare a lui Theodotos. Niciodată n-a rupt însă molcomă şi anosta atmosferă a sfatului, în care aproape nici nu se mai vorbea, ci cei câţiva părtaşi, mari proprietari de sclavi şi de moşii în jurul cetăţii, de vile de ţară şi de alte bunuri, dădeau numai din cap. Era o deosebire hotărâta între ei – cetăţeni liberi din tată în fiu şi la fel de bogaţi, urcând pe spiţe fiecare până aproape de întemeietorii cetăţii din cele patru triburi miletane – şi bătrânul Genaios. Din preocupările lor şi din felul averii lor, minţile astfel îi purtau. Bătrânul frigian se strecura însă printre lăcomii şi încăpăţânări de mari şi aspri posedanţi, dar mintea îi era isteaţă, deschisă, ascuţită de prevederile, primejdiile şi câştigurile negustoriei pe care o ducea de ani de zile, căutând se împace toate potrivniciile.

Cu totul altfel se purta fiul său. În el, ultimele

evenimente din Histria aduseseră o mare schimbare. Sfatul acesta al celor mai nepricepuţi şi incapabili, în care de altfel el însuşi fusese chemat, i se părea o nedreptate şi o prea veche aşezare, care nu se mai potrivea cu viaţa nouă a cetăţii. Genaios cel tânăr îşi spunea că viaţa aceasta o purtau meşteşugarii şi negustorii cu munca şi primejdiile lor şi tocmai ei erau înlăturaţi, printr-o rea întocmire, de la putinţa de a-şi spune cuvântul.

Astfel erau lucrurile când, într-o dimineaţă, într-un colţ tăinuit al curţii, Genaios cel tânăr l-a aflat pe Thrax vorbind aprins cu Philipos şi cu Sofron.

Genaios nu bănuise că Thrax s-ar fi întors. În împrejurările aflate la Histria, fiul armatorului amânase planul unei olării ateniene de fundat aci, aşa că îngăduise, cu uitare aproape, lipsa lui Thrax. Dar acesta, întors pe neaşteptate, fusese ascuns de cei doi mimi cu grijă de iscodirea şi ochii tuturor din casa bătrânului Genaios, pentru că pornirea cu care sosise Thrax îi încântase, dar îi şi înspăimântase. Răzvrătit, purtând în el ura pentru răpirea mamei sale şi alor săi, el se strecurase într-o noapte pe străzile pustii ale cetăţii, până ce a bătut în taină la uşa prietenilor lui. Venise cu gând să afle cine s-ar uni cu ei, sclavii răsculaţi din dumbravă, de sub conducerea lui Actas, şi când şi cum ar fi mai nimerit să lovească cetatea şi, odată cu ea, şi pe regele

Tanusa. De câteva zile şuşoteau prin colţuri cei trei, mimil aducându-i nevăzutului Thrax veşti din cetate de la oameni feluriţi, de la fel de fel de neamuri şi meserii. Dar nemulţumirile erau acum mai rare, mâniile mai scăzute, oamenii mai tăcuţi de când cu pregătirile pentru serbările lui Poseidon. Meseriaşii şi negustorii câştigau mai bine, iar sclavii ţinuţi sub bici, fără o căpetenie, nu îndrăzneau să se gândească la revoltă.

A fost, când i-a aflat tânărul Genaios, o clipă de ruşine şi de sfială pentru ei, pentru mimi mai ales. Au tăcut, au plecat privirile în pământ. Unul, Philipos lunganul, şi-a tras capul între umeri, iar Sofron a început să se mişte de pe un picior pe altul, pe tălpile lui late. Fuseseră surprinşi de binefăcătorul lor într-o sfătuire conspirativă împotriva acelora dintre care, după socotelile lor, însuşi Genaios cel tânăr făcea parte.

Acel care cu îndrăzneală a rupt tăcerea a fost Thrax.

— Stăpâne, rosti el cu fruntea sus, cu o roşeaţă a pornirii ce-i şedea bine pe faţa frumoasă, ne-ai prins şi suntem în puterea ta 1 Fă ce vrei cu mine, dar pe ei iartă-i, că nu sunt vinovaţi 1 De ce ţi-aş mai ascunde? Am fost trimis de la marginea lacurilor să aflu despre frământarea cetăţii. Acum ştii tot I Eu am să cad, dar vin alţii după mine şi numărul lor e mare şi urile lor sunt vechi. Şi dreptatea e cu ei 1

Pe măsură ce se mărturisea astfel, glasul lui Thrax creştea cu aprigă mânie.

La Histria, zilele domolite de câteva fericite împrejurări pentru stăpânitori nu erau încă pregătite pentru răscoală, de aceea Genaios chibzui în altfel. El nu se putu opri de a-i privi cu simpatie pe Thrax şi pe cei doi mimi. Şi cumpănind într-o olipă împrejurările, dorinţele sale, drumul pe care îl avea de urmat ca şi aprinderea tinerească şi pornirea lui Thrax, el îi spuse fără înduioşare, simplu, noului venit:

— N-ai să mai pleci I Am altă nevoie de tine 1 Apoi adresându-se mimilor: Şi voi aveţi să mă urmaţi.

Şi din ziua aceea pe mimi îi trimitea regulat să strângă mulţimea pe la răspântii, prin pieţele cetăţii, să înveselească şi să arunce zeflemeaua. Şi adeseori el însuşi le scria mici scene pe care să le joace. Pe Thrax l-a ascuns

cu grijă chiar la el, tăinuindu-i prezenţa de toţi ceilalţi ai casei.

Urzeala aceasta, asupra căreia tânărul Genaios veghea cu multă grijă, era sprijinită de Crisis şi Kita. Cele două femei ajutau mult tăinuirea, ascunzând de ochii supraveghetoarelor

80

de ginecee şi a vătafilor de casă complotul ce creştea chiar în cuprinsul casei bătrânului armator. Pornirile mimilor şi ale lui Thrax mai ales nu erau uşor de ţinut în frâu. De multe ori fapte mai îndrăzneţe sau necugetate erau gata să dea la iveală primejdiosul joc. De aceea Genaios cel tânăr a fost silit să impună o anumită măsură, să aşeze o domolire pe aprinderea celorlalţi. Rămăsese în el, însă, încă o ultimă încredere în cuvânt, o nădejde că va mai putea opri întâmplările nechibzuite ale bătrânului cu o vorbă înţeleaptă. De aceea a mai aşteptat cu răbdare ca Theodotos să-şi strângă sfatul şi astfel să-şi poată rosti cuvântul. Se înşela însă, căci tatăl său nu se dădea înapoi de la nicio urzeală, pentru a-şi atinge planurile şi a nu-şi pierde câştigurile.

Oricât de greu ar fi fost de închipuit că Smikros ar fi îndrăznit şi bătrânul Genaios ar fi primit să-l vadă târându-se la picioarele sale, lucrurile s-au întâmplat.

— Cum de ai ajuns până la mine, broască râioasă, i-a spus mai întâi armatorul când Smikros a intrat frânt la el şi s-a prăbuşit. Apoi, după vechiul său obicei, I-a călcat pe degete şi pe palmele întinse la pământ.

— M-am zbătut ca să-ţi aduc pietre în desaga minţii mele, stăpâne. Clădeşte cu ele când vei voi, răspunse cu umilinţă piticul. M-ai hrănit o viaţă întreagă şi inima se face treaptă sub sandalele tale. Ascultă-mă şi apoi mă omoară, de vrei I

— Eşti spurcat ca o rimă, Smikros I

— Sunt, stăpâne. Dar poate tot s-ar mai putea vinde din marfa de la Tomis, că am socoteli pentru amândoi.

— Eu nu mai am marfă I Magaziile sunt goale! M-au prădat I

— Mai am eu marfă în magaziile mele. Am luat şi pentru mine, dar a mai rămas încă multă şi bună şi pentru tine. Şi mai sunt încă la Tomis câţiva care să preţuiască mai mult marfa străină decât ce fac cârpacii noştri cu trudă.

Ochii vineţi ai lui Genaios se aprinseră. Primi momeală, dar nu vru să pară că se şi prinde.

— De mine nu-mi pasă I Ştii ceva despre cetate?

— Lasă cetatea, stăpâne, şi vezi-ţi de treburile tale.

— Ticălosule, să nu îndrăzneşti I şi bătrânul ridică mâna să-l lovească.

— Cetatea şi-a pierdut averea. Şi nu o să vă vină pe curând cele de care aveţi nevoie, zise Smikros, ferindu-se de pumn. Peştele de la Histros c-ai mâinile răsculaţilor… Actas e gospodar bun I Iar moşiile – aflat-ai, stăpâne, sau eu sunt crainicul dintâi!

— Le stăpânesc răsculaţii ceilalţi, ţărani şi prizonieri geţi.

Se făcu o tăcere grea. Cenaios simţi ca un fior rece. Ridicându-se în picioare, el urlă aproape:

— Minţi, spurcăciune!

— Aşteaptă numai şi ai să vezi dacă vă mai vine un bob de grâu. Zoltes e stăpân pe moşiile cetăţii şi liberează pe sclavii cetăţii I

— Dar mai e şi puterea regelui!… Canites…

— Stă mina în nună cu Zoltes. Şi nu e departe ziua când se vor năpusti asupra Histriei.

— Atunci ne rămâne zeul. Poseidon şi cinstirea lui.

— Vrei să ameţeşti cetatea? Fie I Dar cât are să ţie? O zi, două, şi atât… Îi îmbeţi cu apă sălcie, stăpâne!…

— Atunci? şopti Genaios ca pentru el.

Smikros, simţind că va fi ascultat, se ridică în picioare, îndrăznea să vorbească de la om la om cu bătrânul.

— Vă rămân copiii I

— Care copii? întrebă uimit Cenaios.

— Plozii tuturor sclavilor din cetate, că plodesc şi se înmulţesc! Plozii ăştia mănâncă, nu glumă, şi nu te alegi cu nimic de pe urma lor! Mă asculţi? Să continui, stăpâne?

— Da, da, continuă, răspunse bătrânul ca în vis.

— Cât trebuie să aştepţi ca să crească şi să fie bun la ceva? Un an, doi? Da’ de unde I Abia după douăzeci! Histria, în starea ei de astăzi, abia de are ce să le arunce sclavilor folositori, dar necum copiilor.

— Ei, şi atunci ce-ar fi de făcut?

— Crâc! Cric I Cric! Şi Smikros, apucându-se cu mâinile de gât, făcu semnul că se sugrumă.

Genaios rămase pe gânduri. Smikros rupse din nou tăcerea:

— Poate să nu fie nevoie chiar azi sau mâine… Deocamdată să-i strângem şi să-i închidem… Şi să-l vestim pe Zoltes. Ori grâul şi sclavii, ori copiii I Avem ceva la mână 1

— Şi cine să le ducă vestea?

— Eu!

— Când?

— Când voi crede că e mai bine!

Genaios dădu din cap şi tăcu. Se apropie de Smikros şi-i puse o mână pe umeri.

Atunci se auzi un foşnet. Cei doi oameni ascuţiră urechile. După un răstimp, Genaios spuse:

82

— Vântul se-nfoaie în perdele 1 Şi-i făcu semn lui Smikros să plece.

În cutele largi ale perdelelor grele, cu tablă de aur pe poale, ce despărţea încăperea de curtea interioară, subţire şi nemişcat se înfăşurase Thrax. Auzise vorbă cu vorbă întreaga convorbire şi acum aştepta o clipă prielnică să scape din ascunzătoarea sa.

După convorbirea cu Smikros, era mare nevoie să se zo-Tească lucrurile. Şi Genaios bătrânul, hotărât, porni spre marele arhonte.

ÎntR-un fel cu totul neobişnuit, Theodotos adunase la stăruinţa lui Cenaios sfatul în templul lui Apollon tămăduitorul. Statuia de pe pragul templului, unde fusese purtată în timpul molimei, revenise în interior pe soclul de marmură neagră, înălţimea ei ajungea aproape acoperişul. Era frumos acest Apollon, cumpărat cu două generaţii dinainte din atelierele ateniene, la fel după cum astăzi Theodotos avusese grijă să ceară şi să plătească scump atelierelor olbiene, după modelul frumoasei şi vestitei statui din Corint, un Poseidon în toată măreţia lui, statuie aşteptată să împodobească al treilea templu. În culorile lui palide, cu un braţ întins, Apollon privea departe, peste cetate, căutând parcă să vadă cum răsare din undele încheiate, pe orizont, zeul străvechi al mării, care avea să-l răstoarne din puterea lui. La picioarele statuii, încununată de ghirlande de flori, ardea un jertfelnic cu tămâie şi balsam pentru Apollon, şi altul, mai înalt, cu mirt, pentru Poseidon. Pe jilţuri poleite, au spătare de fildeş, stătea sfatul strâns de Theodotos, în care astăzi, cu totul neobişnuit, şi regele Tanusa îşi avea păstrat locul. Vestea aceasta mirase întreaga cetate.

6*

Regele venise pe jos până la templu, întovărăşit numai de doi ofiţeri din garda lui personală. Voia ca histrioţii să vadă încotro se îndreaptă şi în felul acesta să câştige simpatia populaţiei, pe care o simţea ostilă mai ales de când se aflase că, fără nicio bunăvoinţă, refuzase să uşureze sarcinile impuse cetăţii. Şi nu se înşelase. Veşmintele lui grele şi bătătoare la ochi, podoabele preţioase, brăţările, cunună de aur şi toiagul bogat de abanos şi de fildeş, cu care lovea ritmic lespezile străzilor, vestind în mers trecerea sa, atrăgeau atenţia mulţimilor, impuneau. Vânzătorii de peşte şi carne, negustorii de stofe şi vase, sclavii trimişi după diferite treburi, metecii, inima şi pulsul târgului, marinarii străini, meşteşugării de tot felul se opreau în calea regelui Tanusa şi-l salutau, ridicând braţele.

Era în manifestarea aceasta, zgomotoasă la unele grupuri” de cetăţeni – cu osebire la negustori – şi o linguşeală pentru cel care, cu călăreţii lui şi puterea întinsă până la malurile înalte ale Histrosului, asigura Histriei linişte şi liberă negustorie, mai ales pe căile de uscat.

Cel mai mirat însă de sosirea regelui a fost Cenaios cel tânăr. El s-a înclinat totuşi adânc, iar Tanusa i-a răspuns cu un zâmbet familiar şi un clipit din ochi, ca şi cum mai înainte ar fi fost o înţelegere între ei.

În adierea brizei marine, care răzbătea printre coloane, umbra era proaspătă şi răcoarea plăcută la această adunare a aşa numitului sfat, peste care se abăteau din când în când norii parfumaţi ai jertfelnicilor. De departe se auzea glasul cetăţii, ca un murmur de strigăte şi de modulaţii, iar privirea luneca plăcut pe deasupra portului vegheat de farul înalt, pe lângă care, acum, de când iarăşi se liberase şi se adâncise intrarea,

treceau corăbiile rotunde şi grele ale negoţului, cu pânze colorate şi prove înalte, vopsite felurit, sau uşoara escadră a Histriei, în manevre.

Cu ochiul său bulbucat şi stins, acoperit de pleoapa obosită, Theodotos privea dar nu vedea şi nu prindea întreaga bucurie din această măreaţă desfăşurare a cetăţii, sub înalta şi înflăcărată zi de vară. Genaios cel bătrân, dimpotrivă, preţuia în clipa aceasta, cu puţin mai înainte de a juca un rol foarte important în sfat, întreaga mulţumire a puterii demult râvnita, în care se simţea crescând.

Regele îşi mângâia barba inelată şi arămie, îşi sună brăţările în aşteptare, scriind semne necunoscute cu vârful toiagului pe lespedea de marmură trandafirie. Mai şedeau pe jilţurile lor de fildeş câţiva mari proprietari de sclavi şi de pământ, care nu vorbeau ci numai aprobau, şi sfatul astfel se încheia. Histria întreagă, în vechea ei orânduire, avea să asculte de hotărârile acestora, oameni nepricepuţi şi lacomi, care nu aveau alt merit decât pe acela de a se trage din întemeietorii cetăţii, pe spiţe legate de-a lungul a câtorva sute de ani.

Statura înaltă a lui Theodotos arunca în bătaia plină a soarelui, ajuns între coloanele templului, o umbră ce se întindea până la soclul lui Apollon. Cu glasul tărăgănat şi stins, Theodotos rosti o scurtă invocare, lăsându-l apoi pe Genaios cel bătrân să vorbească. Acesta reaminti mai întâi, cum era şi firesc, de urgiile înfruntate, dintre care cele mai mari fuseseră împotmolirea portului şi ciumă. Dar ele trecuseră, căci zeii ajutaseră deopotrivă cetatea. Erau amândouă năprasnic venite de dincolo de voinţa oamenilor. Mai erau însă şi altele, arăta bătrânul Genaios, care nu trecuseră, care mai ameninţau încă şi veneau de la oameni: răscoala sclavilor şi mişcarea metecilor şi a

meşteşugarilor. Şi Genaios cel bătrân vorbi şi de revolta sclavilor sub conducerea lui Actas, care pusese stăpânire pe delta marelui fluviu, lipsind cetatea de bogăţia negoţului cu peşte; apoi de pierderea recoltei de pe moşiile cetăţii, în urma ridicării sclavilor şi a prizonierilor de acolo. Când silit a fost Genaios de povestirea întâmplărilor să pomenească de numele lui Zohes – să fie blestemat I adăugă de îndată cu putere – se uită lung la regele Tanusa. Acesta se opri din scrisul său pe lespezi, ridică fruntea: şi după o clipă încuviinţă, dând din cap.

— Şi Canites 1 se grăbi atunci să adauge bătrânul Genaios.

Fără o vorbă, regele arătase că ştia, că aflase de trădarea fratelui său şi lămurea astfel de ce răspunsese, venise şi stă în sfatul Histriei. Şi bătrânul Genaios continuă:

— Am încercat să punem o domolire peste focul ce mocneşte în cetate. Am născocit întoarcerea la un cult vechi, al lui Poseidon, şi am născocit de asemenea serbări şi petreceri. Am dat de lucru tuturor şi trebuie să recunoaştem că am izbutit să liniştim oarecum cugetele. Cât va dura însă, când suntem prinşi între Actas de o parte şi Zoltes şi Canites de alta? Măsurăm ou groază zilele de linişte pe care răzvrătiţii aceştia binevoiesc să ni le dea.

— Să fie dărnicie sau cuminte chibzuiala care-i împinge? se auzi deodată glasul lui Genaios cel tânăr.

Pusese întrebarea liniştit, privind departe, ca pentru el. Tatăl său se opri, strânse sprâncenele mânios şi după o pauză continuă:

— Ne-am prefăcut că nu luăm în seamă primejdiile, pentru ca să nu tulburăm cetatea, să le adormim.

— Şi le-aţi adormit? întrebă Genaios cel tânăr.

De data aceasta, Theodotos a socotit că se cuvine să

intervină. Ridicând încet braţele, el ceru tăcere şi-i făcu semn lui Genaios să vorbească.

— Am cumpănit aşa cum se cuvenea din împletitura ei meşteşugită de ameninţări şi ispite poftirea Atenei de a ne uni cu ea în Liga maritimă şi am respins-o, ştiind câte primejdii ascunde. Nu vream să adăugăm cu mâna noastră flăcări peste jarul de sub cenuşă.

— Înţelepciunea însăşi grăieşte prin cuvintele tale, Tosti cu putere şi convingere Theodotos.

— Şi prudenţa, şi apărarea, adause regele Tanusa.

— Să nu uităm viclenia, spuse Genaios cel tânăr.

De data aceasta surprinderea şi indignarea au fost ale tuturor celor care ascultau orbeşte ce li se cerea şi n-aveau niciun grăunte de judecată în minte. Şi se dezvăluia vrăjmăşia dintre tată şi fiu mai mult decât din cele câteva ciocniri dinainte, şi lucrul acesta îi agita. Genaios bătrânul pălise.

— Noroc, vorbi el, că avem iscoade bune! Aflaţi deci cu toţii că trădarea însăşi e întrecurată în mijlocul nostru. Şi cu braţul întins el îl arătă pe fiul său. Şi, fără să-l lase să spună un cuvânt, continuă: Cunoaştem întreaga urzeală pe care o porţi I Ştim că eşti prieten cu răsculaţii şi ştim că ai înţelegeri cu navarhul escadrei ateniene, care aşteaptă în portul Callatis… De toate însă nu ne înspăimântăm, căci ştim să luptăm bărbăteşte…

— Lăsând copiii să moară de foame! strigă tânărul Genaios, ridicându-se.

— Copiii? Care copii? Şi un murmur trecu peste toţi. Însuşi regele Tanusa arătă surprindere pe faţa lui lată.

— Ah 1 De copiii sclavilor e vorba? Da, îi ţinem ostateci! Şi nu-i bine? O armă trebuie să ne păstrători I lămuri Genaios bătrânul. Şi pe chipul cu brazde adânci flutură un zâmbet.

— De copiii sclavilor e vorba? Oho, ce zarvă nepotrivită! Se rosti, în sfârşit, un gros negustor de sclavi şi de grâne. E ca şi cum de scaune s-ar vorbi! Şi peste toată adunarea trecu un râs şi o petrecere ca din pricina unei neaşteptate şi neasemuite prostii.

Tânărul Genaios, însă, în picioare, luă cuvântul, adresându-se lui Theodotos.

— Arhonte, spuse el, tatăl meu a aruncat asupra mea nemeritată ocară! Nu vreau să lupt cu el, dar se cuvine să spun câteva cuvinte. M-aţi chemat aci…

Theodotos însă nu-I iubea pe tânăr şi se temea de el. Îl adusese în sfat de dragul tatălui său. Acum, văzându-i învrăjbiţi pe atmândoi, bucuros se grăbea să se scape de supărătorul musafir.

— Te-am chemat, îi tăie cuvântul, să ne fii de ajutor, nu să ne stai împotrivă I

— Eu sunt de ajutor cetăţii I

— Cetatea o ocrotim noi I

— Cetatea nu se ocroteşte cu înşelătorii şi minciuni! Cu zei uitaţi şi reînviaţi, când îi sugrumaţi pe meseriaşi şi negustori. Nu ştiţi cu cine să vă ajutaţi, sau nu vreţi, şi atunci vă folosiţi de zei.

Theodotos pentru prima dată se îmbrăcă în toată măreţia magistraturii sale şi rosti: /

— Nimănui nu-i e îngăduit să se abată de la cultul cetăţii!

— Eu nu cred în zei! A strigăt atunci tânărul Genaios. Viaţa e o trecere neîncetată şi singurul care o poate îmbunătăţi e omul! Eu cred în omul pe care voi îl batjocoriţi I şi mai ales tu, tată!

Oricât ar fi fost de sigur pe el, bătrânul privi aproape rugător înspre Theodotos. Îi cerea din ochi un ajutor pentru întregul său prestigiu călcat în picioare, împotriva

loviturii – acesteia a orgoliului său, adusă de cel mai apropiat. Simplitatea calmă, de obicei, a marelui arhonte de data aceasta se lăsă atinsă de rugăminte şi o ajută. Vorbi cu tâlc potrivit, urmându-şi parcă şirul întrerupt, şi zise:

— Astăzi marele zeu al cetăţii, aşa am hotărât, e Poseidon, iar cetăţeanul Genaios, tatăl tău, îi e preot. Să se ştie I şi apoi se aşează.

Faţa uscată a negustorului de peşte se înseninã şi ochii îi sticliră de bucuria ce i s-a dat prin neaşteptata veste. Ahtiat de bunuri şi mai ales de vază a lumii, pentru care ar fi dat şi dragostea lui de părinte, şi liniştea sufletească şi a răspunderii cetăţii, purtată într-o măsură şi de el acum, armatorul îşi ridică din nou cuvântul, de data asta cu un glas limpede şi sigur şi cu o judecată ce dovedea că e un adânc cunoscător al veacului în care trăia:

— E în primejdie cetatea, desigur, dar nu numai Histria noastră de astăzi. Alături de ea este în primejdie şi Tomis, şi Callatis, şi Olbia, şi Heraclea, şi însăşi Atena, care cu libertăţile ei sapă temeliile lumii greceşti. L-aţi auzit cu toţii pe răzvrătitul meu fiu că nu mai crede în zei! Ca el sunt mulţi care şubrezesc aşezările polisului grecesc al cetăţii de pretutindeni. Zeii trăiau printre noi, iar noi le stăteam alături fericiţi, necunoscând alte râvne decât întrecerile la jocuri. Vechiul agon, care tot al cetăţii era. Din au ieşit şi lupta în palestre, şi tragedia. Astăzi toate temeliile acestea se duc sub duhul răzvrătirii şi a unei aşa-numite libertăţi!

Vorbă lui pătrundea şi parcă aducea lucruri noi şi necunoscute pentru minţile somnolente ale celor din jurul său.

— Înţeleg, mărturisi el în cele din urmă, că cetăţeanului din mine i se face cinstea şi i se dă

încrederea, şi mulţumesc. Sunt de neam străin şi aşa voi rămâne până la moarte, dar sunt astăzi cetăţean al polisului histriot. După vechea întocmire a lumii greceşti, închinarea la zei are un rost cetăţenesc, pe care întru nimic nu-l poate atinge originea mea străină. Cându-l şi voinţa de a sluji şi de a-i struni-< (se cei mulţi e totul în mine, întocmai că hotărârea de a-i înlătura pe cei slabi şi îndoielnici. Şi cel dintâi care s-a dovedit astfel a fost chiar fiul meu…

Braţul bătrânului, îndreptat din nou spre tânărul Genaios, îl arătă ca pe un răufăcător. Zadarnic a încercat fiul să se apere. La primele lui cuvinte, sfatul, trezit, în sfârşit, s-a ridicat tumultuos. Şi numai noul preot al lui Poseidori a izbutit să-l domine.

— Îl alung din casa mea, tună el, după cum vouă vă cer să-l alungaţi din cetate. E rugămintea mea cea mai mare, zise şi apoi privi cu hotărâre spre Theodotos. Arhontele înclină fruntea în semn de înţelegere.

Genaios cel tânăr a coborât atunci printre coloane spre treptele templului, căci din clipa aceea tatăl şi fiul erau duşmani de neîmpăcat. Şi tot ceea ce i-ar fi putut face un rău lui Genaios cel tânăr avea să fie bine primit, ca un câştig şi o nouă putere, de Genaios cel bătrân.

Xn

În fundul unui golf, dincolo de zidul cetăţii, spre miazăziacolo unde pusese piciorul pe ţărm Genaios cel tânăr în noaptea răzvrătită a sosirii sale, era o aşezare de tăbăcari şi pescari. Bordeie săpate în pământ, câteva luntre negre trase pe o plajă îngustă şi pari strâmbi, înfipţi până la marginile golfului, pentru uscatul plaselor şi al pieilor de capră puse la tăbăcit, alcătuiau priveliştea tristă şi sărăcăcioasă a locului. Erau toţi oameni care trăiau greu, ca şi meşteşugarii şi negustorii din cetate oprimaţi

de conducerea celor câţiva posedanţi. Şi nu o dată se abătea până aci câte TUI trimis al celor din cetate, care să-i îndemne să se unească şi ei la mişcările ce frământair viaţa Histriei.

Singură marea era frumoasă aici, fie în subţirimea ei de vie buză de apă imângâind peticul de plajă, fie în limpezi şi liniştite adâncuri, acolo unde golful sta strâns ca o căldare între stânci vechi şi bolovănite. Ferită de vânturi şi de valurile de la larg, aci apa era liniştită întotdeauna şi părea, în profunzimea ei, o ascunzătoare pentru comori, pe care numai din când în când o neliniştea, cu înotul lor agitat, cârduri de peştişori argintii.

În locurile acestea îşi găsise adăpost Genaios cel tânăr după cearta cu tatăl său şi după alungare. Simţământul crescut în el cu încetul, la început din ciudată curiozitate, în cele din urmă din scârbă şi revoltă, statornicise o hotărâre care îl dusese cu voinţa tare până în pragul luptei.

Chemase lângă el pe Thrax, pe Kita şi pe cei doi mimi şi îi aciuise prin bordeie în jurul său. Se hrăneau cu bob uscat, cu peşte proaspăt şi sugeau faguri dulci şi parfumaţi cu o miere bine prăjită, din prisaca unui bătrân aşezat pe întinderea imaşurilor.

Veştile din cetate, în afară de cele culese de mimi în reprezentaţiile lor, le primeau prin Crisis, care cunoştea un loc între templul lui Apollon şi al Afroditei, unde în amurgurile liniştite de vară, când se aprindea luceafărul, o întâlnea pe Kita. Cele două femei, în lumina nesigură a înserării, se opreau ca într-o rugăciune în faţa Afroditei, vorbind şoptit şi împărtăşindu-şi una alteia ştirile din casa bătrânului Genaios.

Într-una din zile, hotărât, Genaios îl trimise pe tăbăcarul Frontus – aprig la mânie când trebuia, dar isteţ

în tot soiul de întreprinderi ale minţii – să se strecoare şi să-ltpheme la el pe Homericus, care deja întâmplarea cu corabia strânsese în jurul lui oamenii stărilor nemulţumite.

Pe Homericus Genaios îl cunoscuse cu ajutorul lui Thrax care după întoarcerea lui îl adusese într-o seară, în taină, în casa armatorului. Atunci fusese numai o întâlnire. Acum, de când Genaios se afla în aşezarea tăbăcarilor, el îşi trimitea în cetate, La Homericus, iscoadele, care se întorceau cu veşti, privind mişcările histrienilor. Astfel, aceştia erau pregătiţi a se uni cu forţele dinafară, când acestea vor ataca Histria.

Cu ajutorul lui Homericus şi al veştilor aduse de femei, tânărul Genaios alcătuia monologurile usturătoare ale lui Thrax, pentru că necunoscutul şi cel de-al treilea actor, cel mai iubit de public în pornirile lor împotriva puternicilor din cetate, era fostul ucenic al lui Duris. Nimeni, sub neîncetata schimbare în măşti şi costume, nu putuse afla cine se ascunde în rolurile felurite ale acestui mim cu glas armonios şi gesturi frumoase. Talentul lui Thrax se dovedise deosebit, şi mai ales TÂvna şi pornirea pe care le punea în îndeletnicirea ce se părea nevinovată, dar se arătase cu mare răsunet. Până la ziua socotelilor care aveau să fie, Genaios îşi găsise această îndeletnicire. Şi-l atrăgea. În afară de tiranii Histriei, un personaj de curând adaos batjocurii publice din monologurile lui Genaios era Smikros. Genaios cel tânăr aflase şi dovedise toate furturile şi uneltirile vicleanului pitic, folosirea nevrednică a ideii de libertate întruchipată de Atena şi de puterea Ligii maritime şi mai ales cele povestite de Thrax despre întrevederea dintre pitic şi tatăl său. Pentru toate aceste fărădelegi, mai mult decât pentru furturi, Genaios se hotărâse să-l arate pe Smikros mulţimilor de la Histria în toată batjocură şi uriciunea lui, aproape ca pe o

primejdie pentru cetate. Monologul piticului, sub unntime ce-i arătase mizeria morală uşor de recunoscut, ajunsese una din scenele cele mai iubite de publicul străzilor şi pieţelor aglomerate, strâns zilnic în faţa mimilor.

Odată cu răsăritul soarelui, mica trupă intra în cetate. Poposea prin mahalalele meşteşugăreşti de la apus şi prin străzile înguste din jurul portului. Mai ales între far şi arsenalul maritim găsea un loc potrivit. Acolo se strângeau hamalii şi lucrătorii şantierelor. De îndată ce-i zăreau, tăinplarii, care tăiau coastele corăbiilor, şi călăfătuitorii alergau la podeţe iji căpriori. Şi în câteva clipe numai, scena era ridicată. Nimeni nu se putea împotrivi acestei porniri populare. În vreme ce unii dintre meşteri înălţau scena, lucrătorii mai tineri păzeau să nu se tulbure spectacolul. Satisfăcuţi, plini de bucurie şi mândri lucru mare de menirea lor, Philipos şi Sofron treceau sărbătoreşte prin mulţime. Duceau boccelele cu costume şi urcau maiestuos şi cu ifos treptele până în spatele butoaielor care le ţineau loc de culise. Dar până să apară ei, mulţimea începea să tropote şi să strige:

— Necunoscutul I Necunoscutul! Vrem pe Necunoscut!

Thrax venea mai târziu, ascunzându-se în mulţime şi suind pe furiş până în spatele scenei improvizate. Când apărea, era întotdeauna primit cu strigăte şi aclamaţii. O tăcere adâncă se făcea apoi, toate feţele erau numai zâmbete şi ochi sticloşi, în aşteptare, iar spectatorii îşi dădeau coate şi se pregăteau să râdă, să aprobe sau să aplaude. Se ştia de mulţime că în fiecare zi monologul Necunoscutului aducea un lucru nou, pe care cei mulţi abia atunci îl aflau. Şi în ce fel minunat îl aducea I Cu vorbă ascuţită şi joc plăcut, Necunoscutul ajunsese să fie crainicul noutăţilor pe care mulţimea le aştepta. Când

spectacolul îşi schimbă locul, mahalaua sau uliţa, de îndată ce se opreau mimii şi dădeau semne de pregătire, se ducea vestea pretutindeni că în altă parte au poposit şi atunci se scurgeau mulţimile într-acolo, ca şuvoiul. Duşmani îşi făuriseră berechet actorii, şi mai ales Necunoscutul, duşmani dintre coi mai mari ai cetăţii. Şi Theodotos, şi Genaios cel bătrân bucuros i-ar fi oprit, dacă mica trupă n-ar fi avut întregul popor al cetăţii de partea ei. De aceea se temeau cei de sus să se atingă de ei.

În vreme ce, din ascunzătoarea lui, astfel pregătea cetatea pentru luptă, Genaios cel tânăr nu respingea desfătările mării şi ale dragostei. În exilul său, îngrijirile Kitei se schimbaseră curând în mângâieri, pe care Genaios, în sfiala lor, le primise. Sclava se pricepea să-l întovărăşească pe Genaios pe căile subţiri ale gândurilor şi plăcerilor sale. Crescută în palatul regelui Tanusa, cu deprinderea cântecului homeric şi priveliştea lucrurilor de preţ, Kita a putut cu uşurinţă să-l urmeze şi să împărtăşească liniştea contemplării şi bucuria descoperirilor simple pe care natura le aşeza în jurul lor. În dimineţi calme, în care o ceaţă uşoară ştergea linia zării unind marea cu cerul, pe treptele de stânci ale golfului, Genaios asculta cu desfătare glasul melodios al Kitei, rostind ca pe o caldă rugăciune imnul către Thetis: „Pe tine te chem, logodnica lui Okeanos, Thetis cu ochi luminoşi, maica nourilor negri şi a nimfelor din izvoare clocotitoare de spumă. Ascultă-mi chemarea, tu ce hrăneşti mişunătoarea viaţă în hăuri de ape, şi dăruieşti corăbiilor prielnicul vânt, vântul cu iutele pas”.

În adâncul apei liniştite dintre stânci, Genaios admira trupul mlădios al Kitei. Liniile subţiri, trandafirii, ce porneau din bolta sânilor de-a lungul coapselor până la gleznele fine, se sfărâmau sub albastră şi uşoara umbrire a

apei într-o tremurare abia simţită care depărta parcă trupul, îi dădea o irealitate, ca sub o pojghiţă de gheaţă. În jurul Kitei astfel cufundată în calmele unde ale bazinului se strângeau – aduse de unduirea moale a hulei ce ajungea până aici ca o bătaie de puls a mării, luminoase, translucide, abia închegate – meduzele făcute dintr-un albuş ce frângeau razele. Fata se juca, se zbătea în (mijlocul lor, încerca să le prindă, iar meduzele se legănau în apă ca uriaşe flori invohe, bătute de vânt. Kita părea ascunsă într-un boschet, în baia aceasta dintre stânci, podită cu un nisip auriu şi nori bruşti pe care îi ridicau crabii speriaţi. Bucuriile acestea ale dimineţilor de vară domoleau pentru câteva clipe grijile lui Genaios şi uşurau munca lui de zi de zi, dar mai ales aşteptarea şi nesiguranţele de tot felul. Singura care în toate aceste bucurii ducea o tristeţe nemărturisită era Kita. Nu putuse niciodată descătuşa cu adevărat la Genaios căldura inimii, ca pentru o femeie liberă. Genaios îşi înfrână dăruirea de care Kita avea nevoie, mica sclavă cu ochii verzi.

Zi de zi, Genaios aştepta cu nerăbdare să se zărească pe mare corăbiile Atenei, care trebuiau să aducă o invitaţie la intrarea în Ligă a Histriei şi soldaţi sau cel puţin vestea că escadra era la Callatis. Avea veşti că navele urcă de-a lungul coastei şi că navarhul Thrasybulos, amicul său de la Atena, primise misivele sale. Dar nu răspunsese nimic hotărât.

Stăpâni fără împotrivire pe gospodăriile de ţară ale cetăţii, Zoltes şi Canites recunoscuseră ei înşişi că era nevoie de o mai lungă şi înţeleaptă cumpănire pentru izbânda acţiunii lor. Au dat deci crezare sfatului Gemei şi au ascultat şi cuvântul lui Smikros, dovedit însă de multe ori mult prea înclinat pentru folosul treburilor sale. Bănuiala aceasta şi silă pe care piticul le-o făcea nu-i

putuseră hotărî totuşi să-l alunge, ştiind că mai aveau nevoie de el. Şi una din însemnatele treburi ce zorea şi cerea să scurteze aşteptarea era şi călătoria până la Histria a unuia dintre ei, care după toate socotelile nu putea să fie decât Smikros. Trebuiau să ştie ce gândeau oamenii din cetate, ce zvonuri treceau prin palatul lui Tanusa, în ce măsură mişcarea lor ar fi avut sorţi de izbândă, cât suferea cetatea de ruperea ei de gospodăriile de ţară, dacă se ştia lămurit ceea ce se întâmplase şi mai ales dacă era chip ca într-un fel sau altul să pună mâna pe arsenalul maritim, de ale cărui arme ar fi avut nevoie.

Pe Zoltes îl neliniştea şi vestea cu omorârea copiilor de sclavi. Smikros avusese grijă să le-o spună ca pe o măsură a celor din cetate, dar fără urmare şi fără propunere de schimb. Socotise că e bine să arunce otrava aceasta şi să-i tragă folosul când va crede el de cuviinţă.

La atâtea întrebări ar fi cules răspunsurile, fără îndoială, priceperea lui Smikros, dacă nu s-ar fi abătut pe drum de la sarcinile ce i s-au dat, lucru ce era de aşteptat de la el. Ceea ce însă hotăra mai alestrimiterea lui era travestirea uşoară a făpturii lui mărunte şi faptul că, vorbind bine şi limba băştinaşilor, ar fi putut strânge de pretutindeni şi de la toţi cele de care avea nevoie.

Astfel, în miezul unei zile călduroase, îmbrăcat ca un călător cu mantia cu glugă de sub care cercetau ochii lui negri, puţin saşii, Smikros a pornit înspre Histria, îndemnându-şi măganil cu călcâiele şi cu varga. Cu capul plecat, cercetând, locurile sigure cu copitele lui fine printre bolovanii drumului, animalul mişca invers urechile, când în sus, când în jos, ca şi cum ar fi răspuns la îndemnul călăreţului său. Drumul era arzător, deşi se simţea după-amiaza de vară. Umbrele începeau să crească, rândunelele să fie tot mai agitate, graurii să schimbe

neîncetat crengile copacilor pe care poposeau, iar aricii cu capete mici şi întrebătoare să apară în calea călătorului de sub cucute şi buruieni. Broaştele ţestoase, ieşite din carapace, încremeneau cu câte o frunză în gură, ascultând său. Măsurând primejdia. În jurul lui Smikros era linişte deplină, era adâncă şi simplă frumuseţea ţinutului acesta, pe care el nu o simţea, frământat cum era de cele ce i se încredinţase, dar mai ales de cele la care râvnea. Încetul cu încetul creştea în faţa lui albă Histrie, zidită parcă pe fundul albastru al mării. Nerăbdarea de a întâlni oameni şi mai ales o sete cumplită îl făcură să se oprească la prima tavernă de dincolo deziduri.

Deşi uşa era larg deschisă, un miros greţos de prăjeală, de usturoi şi de vin oţetit te îneca. Muşteriii vorbeau cu glas tare şi printre ei, sfios la adăpostul umbrelor din încăpere, Smikros se aşează alături de un vlăjgan negricios, cu poftă de vorbă şi cu pumnul greu aruncat din când în când pe masă, pentru ca nimeni să nu îndrăznească să nu fie de părerea lui.

— Şi eu îţi spun că am să-i frâng oasele dacă o mai îndrăzni să-mi batjocorească stăpânul, urla uriaşul, mişcând din umeri şi scărpinându-se pe spate cu o vargă lungă de os.

— Taci, vizitiule, îi răspunse singurul individ care îndrăzni să vorbească, un străin slab şi spânatic. Conştiinţa stăpânului tău este plină de bube! Sărută-i, nu te opri, sărută-i mai departe mână murdară care te hrăneşte. Că în afară de grajdurile lui Theodotos, unde ai mai găsit tu, nătâng cum eşti, o bucată de pâine?

Mânia păru că-l înăbuşă pe colosul prostănac şi violent. Răsufla greu şi nu-şi găsea vorba. Necunoscutul îl arătă cu> degetul şi începu să râdă:

— Şi află, continuă el, că nici de frica ta, nici a unuia

ca tine, mimii lui Genaios n-au să tacă şi să se facă nevăzuţi. Îi cerem noi, cei mulţi, oameni liberi, negustori şi meşteşugari, care o să ne spunem cuvântul odată la Histria. Mimii ăştia sunt sarea vieţii noastre şi alergăm zilnic după ei, oriunde ar poposi.

— Ticălosule I a fost tot ce a putut rosti celălalt. Mai departe s-a încurcat într-o mormăială fără înţeles.

— Bine, aşa oi fi, continuă glumeţ spânaticul. Dar altceva mai ştii? Mai găseşte! mai bine vino şi tu să râzi. Astă-seară, pe răcoare, mimii lui Genaios joacă pe lângă şantierul maritim. Ne-au făgăduit de ieri o poveste a unui impostor din altă cetate, o schimă urâtă şi răutăcioasă. Haide mai bine să-i vedem. Şi zvârlind o monedă pe masă, suflă în palmă spre uriaş, ca şi cum ar fi vrut să-i arunce cuvintele în minte, se răsuci pe călcâie şi ieşi.

O nelinişte şi o bănuială ciudată, din care nu lipsea curiozitatea, îl cuprinsese pe Smikros. De îndată se hotărî şi, lăsându-şi măgarul în seama cârciumarului, cu gluga trasă pe ochi, porni pe uliţele întortocheate ale cetăţii spre şantierul în care se construiau corăbii. Lumina stăruia albăstruie în amurgul acesta de vară. Zidurile încinse mai dogoreau pe străzile înguste, dar o briză binefăcătoare şi răcoroasă începuse să bată dinspre mare. Lăsând la stânga Agora cu palatul lui Tanusa, mai departe Acropola cu cele două temple şi portul, Smikros trecu prin dreptul farului aurit de soare şi se apropie de zidul din miazăzi al cetăţii. Dincoace – docurile, arsenalul şi şantierul maritim, înconjurate de mahalalele meşteşugăreşti; dincolo de ziduri, la o bătaie de săgeată, satul pescarilor şi al tăbăcarilor, în care îşi găsise aşezare Genaios cel tânăr.

Cu mult înainte de a se apropia de răscrucea drumurilor ce duceau la mare şi la ziduri, pâlcuri, pâlcuri, mulţimea se făcea tot mai deasă, mergând în acelaşi drum.

Se vedea lămurit că se pregătea o adunare, la care luau parte oamenii de toate stările şi de toate vârstele, mai ales meşteşugari şi negustori, după cum spusese necunoscutul de la tavernă.

Când a ajuns la răscrucea ce se lărgea ca o piaţă, Smikros cu greu şi-a mai putut afla un loc sub coastele unei corăbii răsturnate, în lucru, din curtea arsenalului. În mijlocul pieţii, pe căpriori, erau aşezate laviţe, ca o scenă închisă pe lături de câteva lăzi, după care se simţea o mişcare.

Publicul nerăbdător se frământă, vorbea tare, glumea, râdea. Aplauda sau bătea din picioare.

După câtva timp sună un fel de goarnă, şi spectacolul începu. Una din suindurile scenei se înclină uşor şi se rostogoli pe ea, până în mijloc, un ou uriaş. Se lovi de o buturugă şi se opri. Într-un fâlfâit de văluri cenuşii, voind de bună seamă să închipuiască norii, apăru Palas Atena, cu coiful tras peste ochi şi cu o lance în dreapta. Era Necunoscutul. Publicul izbucni în aplauze frenetice, în care se amestecau şi unele şuierături. Zeiţa ceru cu un gest tăcere şi-apoi începu un dialog cu mulţimea:

— E de gâscă?

— Nu-i de gâscă! răspunse mulţimea în cor.

— E de raţă?

— Nu-i de raţă! Se ridicară vocile.

— E de zarvă?

— E de zarvă I se auzi un glas piţigăiat şi dialogul continuă:

— O fi proaspăt?

— Nu e proaspăt 1 au strigat cu toţii.

— Clocit este?

— Clocit este! răspunse mulţimea. Apoi acelaşi glas ascuţit întrebă:

— Unde-i puiul?

— Uite puiul 1 şi zicând aceste cuvinte, zeiţa sparse oul cu lancea. El se desfăcu în două şi dintr-un imens cocoloş de gunoi, cu care era umplut, se rostogoli pe scenă o fiinţă rotundă, murdară, cocoşată. Zeiţa se apropie de schimă, care nu era altul decât Sofron cu cocoaşă şi cu ochii vopsiţi de păreau că se uită cruciş, şi cu vădită scârba o apucă de ureche şi o ţinu astfel tot timpul cât o judecă, numind-o Smikretikos, arătând că e tot atât de urâtă la suflet ca şi la trup.

Bănuiala lui Smikros se realiză. Aşadar, el era acela de care Genaios cel tânăr şi mimii lui îşi băteau joc! Şi i se păru că recunoaşte şi vocea Necunoscutului. Sângele îi începu să fiarbă şi o mânie mare îl cuprinse, văzând că, dacă au ajuns până aci, de bună seamă se aflaseră de la vreun om al lui, care îl trădase, toate uneltirile şi planurile sale. Pornit cum era la mânie, piticul se stăpâni cu greu, încercând să-şi asculte batjocura până la urmă, mai ales batjocura făpturii sale.

În timp ce Palas Atena îl judeca pe Smikretikos că şi-a luat numele în deşert, înşirându-i toate ticăloşiile de intrigă şi de apucături, apăru o femeie înaltă şi împopoţonată cu fel de fel de culori, care era Zarvă, adică Philipos, ţinând în mână o pungă plină cu bani. Ea luă apărarea lui Smikretikos, declarând că e fiul ei, că el a adus-o la Histria şi că el o hrăneşte cu faptele sale. În vremea aceasta în dreapta şi în stânga scenei, de după butoaie şi lăzi apăreau urechi uriaşe făcute din cârpe şi piei. Smikretikos, în timp ce Zarvă vorbea înşirându-şi intrigile, alerga de la o ureche la alta şi, cu mâinile pâlnie, ducea vestea pe care o prinsese. După fiecare drum, Zarva îi arunca o monedă, iar cocoşatul se târa pe burtă să o culeagă.

Publicul petrecea din toată inima. Unii aplaudau, alţii arătau cu degetul spre scenă, alţii huiduiau. Când urechile uriaşe de cârpa au început să mişte şi s-au auzit râsete, grohăituri şi guiţături din spate, ca semne că intriga prinsese şi mulţumirea era mare, Palas îl trase pe Smikretikos până în faţă şi aici începu să-l bată şi să-i care la tur cu latul suliţei. Atunci satisfacţia publicului n-a mai avut margini. Unii cereau să-i care şi ei, alţii voiau să se urce pe scenă şi de-abia a putut Palas Atena, cu braţele ridicate, să oprească tumultul.

În primele clipe de linişte, Necunoscutul anunţă că a doua zi are să fie o piesă nouă tot cu Smikretikos, că mai au multe de-ale lui de povestit. Şi pentru că locul era bun şi piaţa încăpătoare şi era reavăn aerul ce venea de la mare şi era plăcut în amurg, mâine piesă cu Smikretikos tot aici avea să se joace. Apoi Zeiţa, între cei doi mimi, făcu o reverenţă şi dispăru.

Înserarea se lăsase viorie, ştergând colţurile, legând umbrele. O fâşie de purpură mai dăinuia înspre uscat, din care tiltea o lumină moale şi difuză. Mulţimea se topea, ca boabe negre ce se risipeau. Simikros, cu firea lui rea, otrăvită o viaţă întreagă de batjocură ce se ţinea pretutindeni de înfăţişarea fiinţei sale mici şi urâţeniei sale, suferea cumplit de cele ce văzuse. Îl dureau mai puţin mişeliile, intrigile şi ticăloşia lui morală, pe care apăsase cu vorbe tari judecarea lui Smikretikos de Palas Atena, dar pe care le simţea mai puţin decât înfăţişarea nevrednică şi ticăloasă a făpturii sale fizice. Gunoiul din care îl scosese, murdăria, ochii orucişi, făceau mai mult pentru el decât urechile uriaşe în care piticul vorbise, simbol al intrigilor şi ticăloşiei sale. Şi ceea ce mai ales îl durea şi era un gând pe care nu-l putea îndura era vestirea că şi mâine seară va fi batjocorit. Se gândea să-şi aline arsura batjocurii, să

fugă, să se depărteze de locul acesta, să iasă din cetate. Ce i-ar fi păsat ce se spunea dacă nu auzea şi dacă nu se putea să se facă o legătură între Smikretikos şi el, astfel ca să fie descoperit nu ca mişel, ci ca urât şi pitic? La început gândul acesta părea că-l linişteşte, dar nu ţinu mult. Liniştea aparentă i se spulberă şi o idee nebunească, chinuitoare se aşeză în mintea lui: oriunde ar fi fost, departe sau aproape, nu putea îndura să fie astfel batjocorit. Ghemuit sub coastele corăbiei din curtea arsenalului, piticul sta nemişcat. Dinafară veneau negurile şi îl înfăşurau, dându-i un fel de siguranţă; din lăuntru! Său însă creştea o frământare făcută din mânii, din planuri, din gânduri.

În clocotul acesta interior, fără voia lui, se legară deodată două glasuri: al Palas Atenei, ascultat cu câteva clipe mai înainte, cu amintirea de departe a unui glas moale, tineresc, ce răsuna într-o umbră şi o răcoare şi într-un zbucium, tot ca cel de acum, amestecat cu frică şi cu apărare. Al cui era glasul acela? Smikros se muncea şi se chinuia în tulburarea cea – mai dinafară a amintirii sale, ca şi cum ar fi vrut să spargă un fruct închis cu multe învelişuri. Erau lumini, umbre, sunete, chipuri care veneau de-a valma, învăluiau amintirea şi nu voiau să ia un şir aşezat şi să-l ducă la adevărata descoperire. Se zbuciumă, închidea ochii, oftă, se răsucea căutând…

Când deodată totul se limpezi. Lanţul orânduirilor fireşti se lega, mintea alergă pe lângă el, ajutându-se de verigi, şi iată glasul limpede, precis, desfăcut din toate întâmplările: era al sclavului rănit, sosit cu câteva luni în urmă la Tomis, în tovărăşia lui Genaios cel tânăr. Cum de nu l-a prins mai degrabă, de la început, glasul ăsta care i-a plăcut atunci, moale şi imlădios? Şi în clipa în care a fost sigur că el era, o linişte veni iar să-l mângâie. Gândi că are

să se ducă să-l roage să nu-l mai batjocorească şi să-l lase în pace! Asta i se păru că e calea cea mai bună, cea mai sigură. Nu se putea ca tânărul acesta să nu-l înţeleagă 1 Are să-i spună mai ales că el, Smikros, ca să se bucure şi să-i fure vieţii plăcerile, trebuie să-i facă pe ceilalţi să uite cum e. De ce tocmai de asta, cu răutate, să le aducă aminte? Dacă vrea să-l facă hoţ, trădător, mişel, dacă îi porunceşte cineva, să-l facă aşa, n-are decât. Dar să nu se mai lege de mărunţenia şi uriciunea lui. Şi liniştit puţin, socotind că va izbuti, Smikros ieşi din ascunzătoarea lui.

7 – Taurul Mirii

Rămăsese din amurg o urmă de lumină care mai desluşea fiinţele şi lucrurile. Smikros cu paşi prudenţi trecu piaţa, se plecă pe sub căpriorii scenei improvizate, căutând scara, care din spate urca spre ascunzişul inimilor. Când a fost să pună piciorul pe cea dintâi treaptă, răsări lângă el o femeie frumoasă, subţire, liniştită, purtând haine împăturate şi coiful Palas Atenei. Ispitiţi, ochii piticului mângâiară îndelung, cu poftă, făptura asta minunată, de care Smikros se apropie cu paşi mărunţi, ca de o pradă. Sângele lui aprig se înfierbântă deodată şi uitând, cum uitase de atâtea ori datoria şi cu ea infirmitatea urâţeniei sale, încercă să-i prindă mina căzută de-a lungul trupului şi să o mângâie. Femeia tresări, îşi trase mina, apoi, plecându-se uşor şi privindu-l mai bine, începu să râdă. La început încet, apoi tot mai tare, până ce ajunse la un hohot aproape neaşteptat.

Biciuit în aceeaşi măsură de poftă şi de ocară râsului, Smikros se lăsă pradă unei îndrăzneli în care era mai mult înfruntare. Repezindu-se cu braţul întins, el o apucă de mijloc pe femeie, trăgând-o înspre el. Atunci Kita, căci ea era, începu să strige. Coborâră câteva umbre scara, iar din jur se întoarseră din drum câţiva curioşi, care tocmai voiau

să o ia spre port. Se strânse o roată de oameni în jurul piticului şi femeii, mulţime întunecată, în care nu se mai vedea bine om de om. Cineva se apropie şi smulgându-i pulpana hainei şi gluga, recunoscu, în ultima licărire, pe vinovat. Omul începu să strige.

— Uite piticul bătrânului Genaios, adevăratul pitic 1 Hei, Smikros, ai venit să te vezi pe scenă I Mai joci şi mâine, otreapă mică, mai stai cu noi 1 Unde ai tras?

Şi altcineva se apropia din atelierele şantierului cu un f-par. Lumina gălbuie amesteca umbrele mişcătoare. Mulţimea se agită. Prins ca un şoarece, Slmikros încerca să fugă, dar i se tăia drumul.

— Ai venit la slănină, şobolanule! Na, că te-ai prins!

— O să mai avem de furcă cu tine 1

— Corcitură de om I Spurcatule I se auzeau glasuri din toate părţile.

— Lasă că ai să vezi tu, mâine 1 Care va să zică, e adevărat: exişti 1 Mimii n-au minţit! Stârpitură 1

Spaima batjocurii pe care o uitase o clipă lângă frumuseţea ispititoare a Kitei, spre pierderea lui, îl cuprinse iar pe Smikros, legată de spaima clipei de faţă. Trebuia cu orice chip să scape din capcană în care căzuse. Şi, hotărât la orice, se repezi în mulţime. Dar ea se strângea de parcă ar fi fost o împrejmuire de butuci negri, fără chip. Nimeni nu se mai desluşea, dar toţi ţineau la un loc lanţul acesta rotund din juru-i, pe care Smikros nu putea să-l spargă. Mai încercă de câteva ori. Şi prin întuneric, luptându-se cu o umbră grea ce-i stă în faţă, nu izbuti. Sub puterea fricii, aproape că nici nu şi-a dat seama cum a tras de la şold un stilet şi l-a înfipt cu toată puterea în omul din faţă. A fost o prăbuşire cu un sunet înfundat şi un geamăt. Un loc se făcu în zaplagul de oameni, o spărtură. Smikros putea să scape. Sărind peste cel pe care

nu-l ştia, dar îl doborâse, lovind cu braţele în lături ca la înot, el îşi croi drum şi fugi înspre plaja apropiată.

— A scăpat I Puneţi mâna pe el, c-a omorât un om, spurcăciunea! A auzit strigăt în urma lui.

Dar Smikros, ajuns la mare, şi-a ridicat stiletul în palida lumină a stelelor. Era negru de sânge. Şi-a plimbat două degete de-a lungul lamei. Lipicioasă, era parcă dată cu clei. Învârtindu-şi de câteva ori braţul scurt, piticul făcu vânt armei în mare. Zâmbea. Pe haine nu putu să desluşească petele de sânge. Întunericul se lăsase cu totul. Socotind că din drumurile pe care le-ar fi putut lua, cel mai sigur era înspre Tomis, furişându-se pe sub ziduri şi sub poarta dinspre miazăzi a cetăţii, porni. Cântau greierii prin lânuri şi broaştele prin băltoace. Din când în când, sub pasul său câte un caprimulg îşi lua fâlftitul zbor, speriindu-l deodată ca o zdreanţă însufleţită. Carul mare sta cu oiştea răsturnată, iar luceafărul de seară sclipea ca o ţandără. Marea se auzea în stânga. În urmă, Histria se depărta tot mai mult, cu pătrate gălbui de lumină, ici şi colo, în ziduri albastre înnoapte.

Smikros, oare avea o conştiinţă subţire şi uscată ca o piele pusă la tăbăcit şi o minte isteaţă numai pe legături scurte, intrigi şi zâzanii, nu mai resimţea din cele întâmplate decât bucuria că scăpase de frică şi primejdie. Pentru planurile mari de luptă la care se gândise cândva, acum nu-i mai ajungeau puterile. Blândeţea nopţii nu-l ducea mai departe de mulţianirea fiinţei lui. Gândul batjocurii pentru care suferise atât se stinsese şi el, după spaimă şi eliberare nu-i mai rămăsese decât gâdilitoarea poftă pentru şoldul şi sânul Kitei, pe care în gând şi-o făcuse tovarăşă de drum, ca să-i pară calea mai scurtă.

7*

Totuşi drumul era greu şi pustiu. Smikros se muncea de-a lungul coclaurilor, simţind oboseala şi foamea. De aceea se hotărî să poposească şi să îmbuce din proviziile ce le avea cu el. Se opri pe o dună cu vagi umbre de mărăciniş, sub palidul pătrar de lună răsărit târziu. Îşi scoase sandalele şi îşi îngropă cu voluptate picioarele în nisipul călduţ încă şi pufos. Îmbuca dând din umeri, mormăind uşor, liber şi scăpat de orice primejdie, fără vreo povară de gând sau conştiinţă.

Din când în când, în amintirea lui luă fiinţă Kita. Atunci se oprea din mestecat, închidea ochii, zâmbea şi simţea iar, prin tot trupul, gâdilitura plăcută cu care se juca, chemând-o şi lăsând-o iarăşi să moară în el. Era desfătătoare clipa aceasta de linişte, de lumină neobositoare, de murmur de mare abia simţită şi miresme tari. Mirosea a sare, a alge şi a reavăn. Iar când îşi imângâia buzele cu vârful limbii, buzele îi erau plăcut sărate. Asta era liniştea şi fericirea lui Smikros, făcute din senzualitate şi nesimţirea cugetului şi răspunderii.

Deodată însă se auzi strigat pe nume. Tresări. Să i se fi părut? După un răstimp chemarea se auzi din nou. O dată şi încă o dată, şi apoi tăcu. Un fior cutremură fiinţa piticului. De data aceasta nu se înşela, nici nu se mai chinuia să-l recunoască. Era acelaşi glas: Necunoscutul care-l batjocorise şi căruia voise să-i ceară să-l uite, să nu-şi mai aducă aminte de el.

Smikros nu răspunse, încetă să mănânce şi privi îndelung în jurul său. Nu văzu pe nimeni. După un lung răstimp de încremenire şi de tăcere, o umbră subţire şi înaltă se desprinse de cenuşiul dunei, sări ca o sălbătăciune şi se topi iar în negurile nopţii. De cum nu mai văzu nimic, glasul se auzi din nou, de data aceasta mai aproape.

— Smikros!

Era în modulaţia binecunoscută o asprime şi o mânie. Smikros simţi din nou un fior alergându-i prin trup şi, spre mai multă siguranţă, se ridică în picioare. Era locul libels larg în jurul său şi totuşi parcă ar fi fost închis într-un ţarc. O prevestire urâtă, o frică mare îl făcea să-şi caute, cu paşi nesiguri, un început de fugă. Încercă, în cele din urmă, să alerge spre mare. Dar nu făcu decât câţiva paşi şi umbra îi răsări în faţă, tăindu-i calea. Desigur, era Necunoscutul. Când se luase după el? Cum de nu i-a pierdut urmă prin cotituri? Atâtea întrebări care nu mai aveau niciun rost acum şi care prosteşte îi munceau mintea lui Smikros!

Thrax sta înfipt în spatele lui, liniştit. Purta suliţa Palas Atenei, cu care îl bătuse pe Smikretikos, şi un paner bine închis. Să fi vrut să-l bată şi pe el, să-l urecheze şi să-l dojenească, să se joace cu el ca pe scenă, gândi Smikros, gata ar fi fost. Ar fi simţit chiar o uşurare. Gândea că s-o fi speriat degeaba de un rău mai mare, care nu era! Dar toată socoteala asta năroadă n-avea vreme să se desfăşoare. Thrax se apropia acum încet, ameninţător, întrebând:

— Smikros, de ce l-ai omorât pe Sofron?

— Pe Sofron? Aşadar pe el îl omorâse! îi părea chiar rău piticului. Greşise şi era gata să-şi rostească mâhnirea, când în noaptea cu lumină difuză şi întinsă ca o pânză izbuoni departe o lumină roşietică şi tremurătoare. Se aprinsese pe plaja dinspre cetate, lângă satul pescarilor. Fără voie, Smikros întoarse capul să o privească. Stă cu braţul întins să se apere şi să oprească orice pornire a celuilalt.

— Rugul! îi şopti înfundat şi ameninţător Thrax. Rugul lui Sofron! Tu l-ai aprins I şi mai făcu” un pas.

Suliţa o ţinea dreaptă, lipită de umăr. De la ea nu-şi

putea lua ochii Smikros. Ciomag de comedie care să-i joace pe spinare, sau armă tragică şi răzbunătoare, de suliţa aceasta se legau schimbătoarele şi frământatele simţăminte ale celui ce-şi aştepta judecata. Şi acum, în cele din urmă, frica lui de armă se legase. Îi era frică de suliţă, care stătea dreaptă, dar care putea să se aplece şi să se întindă spre el. Era lungă, puternică şi tăioasă şi sigur putea să-l ajungă. Şi picioarele stăpânului ei erau şi mai lungi, şi mai tinere decât ale lui. Aşa că nici fuga n-ar fi putut să-l scape.

Toate gândurile astea cu care Smikros măsura clipa de faţă îl împietreau ca pe pasăre puterea şarpelui. Era legat mai tare decât cu otgoane şi stă neclintit şi pregătit pentru orice în faţa lui Thrax.

— De multe ticăloşii, Smikros, ai să dai socoteală, începu tânărul. Din cea dintâi clipă când te-am întâlnit la Tomis, ţii minte, nu mi-ai plăcut I Jucai în jurul lui Cenaios să te ierte I Marfa n-o vânduseşi, ca s-o vinzi apoi şi să-ţi păstrezi banii. Şi tot timpul, de-atunci, numai de ochii lumii ai fost duşmanul bătrânului Genaios, care te-a iertat de furtul mărfii.

Te-a iertat, pentru că îi aduceai veşti pe ascuns, ba îi dădeai şi sfaturi! Este, sau nu, adevărat? Am avut şi noi iscoade bune, Smikros, după cum vezi…

Smikros nu răspunse şi trecu capul de pe un umăr pe altul, închise câte un ochi, ca şi cum ar fi ochit, pe rând, când cu stânga, când cu dreapta, cu o săgeată imaginară.

— Toate rosturile bătrânului le-ai slujit cu viclenie, trădând şi înşelând, începând cu ai tăi, continuă Thrax.

Smikros mormăi ceva, încercând să-i rupă vorba şi să protesteze, dar îi trecu prin gând că Genaios a aflat că el i-a minţit pe cei din Tomis, arătându-le că Histria e vrăjmaşă Atenei şi Ligii maritime. Iar bătrânul Genaios ar fi tras

Histria la fund, dacă schingiuirea sclavilor nu l-ar fi scos în fruntea cetăţii.

— Şi cine a voit să-l convingă nu de mult la Tomis pe comandantul escadrei ateniene să nu se arate cu corăbiile sale în faţa Histriei, dacă nu vrea luptă cu flota cetăţii? Cine ar fi săvârşit ticăloşia asta, dacă Genaios cel tânăr, prin oamenii lui, n-ar fi prins de veste? vorbi din nou Thrax.

— Şi acum... vin corăbiile ateniene! murmură Smikros cu un ochi închis.

— Al Ai vrea să ştii, să te duci degrabă să dai de veste? Dar iată că n-ai să ajungi I Şi Thrax mai făcu un pas înspre el.

— Şi unde ai să mă duci şi ce ai să faci cu mine? întrebă în cele din urmă piticul, îngrijorat.

— Mai ai de dat socoteală. Spune, Smikros, nu l-ai dus tu pe Zoltes la moşiile cetăţii, să-i liberezi pe sclavi şi pe prizonieri P

— Eu I răspunse iluminat cel întrebat, în nădejdea că, fintd vorba de libertate, va fi descărcat de răspundere.

— Şi de ce n-a făcut-o?

— Gema s-a împotrivit.

De data aceasta Thrax a fost acela care a tăcut îndelung şi a plecat capul. Smikros era nedumerit. Încerca să prindă ce ar fi fost în folosul său din această neaşteptată întâmplare. Dar nu i-a fost dat să se lămurească. Curând Thrax şi-a regăsit limpezimea şi dârzenia, fără să se trădeze. Auzise, după ani de zile, rostindu-se pentru prima dată numele mamei sale, dobândind în felul acesta, neaşteptat, o veste despre ea.

— Şi cine, în loc să se întoarcă cu veşti la Zoltes şi Cântes, după cum se cuvenea, s-ar fi dus la bătrânul

Genaios să-l vestească de neajunsurile revoltei şi să

stăruiască să trimită în grabă alaiul de sclavi cu ce se găseşte în cetate? Dacă n-ar fi fost la cârciuma iscoada lui Genaios cel tânăr, care să te momească şi să te îndârjească cu batjocura despre tine, nu te-ai fi abătut pe la noi. Ştiam că te iubeşti, Smikros, că suferi pentru tine şi cu asta ţi-am făcut nadă şi te-am abătut de la obişnuitele şi tăinuitele tale petreceri de la Genaios cel bătrân. Şi am izbutit. Dar n-am ştiut că se va sfârşi cu moartea lui Sofron. Ştim însă că din frică şi din deznădejde l-ai omorât I Genaios o ştie şi el te iartă în mărinimia lui şi îţi trimite darul acesta în semn de împăcare…

La întorsătura aceasta Smikros nu se aştepta. Nu ştia ce să facă şi ce să răspundă. Thrax venea încet înspre el, purtând suliţa la umăr, şi cu un braţ întinse panerul căruia îi ridicase oapacul.

— Tot ce e înăuntru al tău să fie şi să uităm ce a fost! apoi văzând că celălalt ezită, adăugă, îmbiindu-l: Te-am dojenit, Smikros, aşa mi-a poruncit Genaios şi îndeajuns ne-am râs de tine. Acum să fie linişte între noi I

Îndemnat de cuvintele lui Thrax, piticul se încumetă şi dând iarăşi frâu liber lăcomiei sale, îşi cufundă amândouă mâinile în paner, pentru a cuprinde cât mai mult. Deodată, însă, holbă ochii şi începu să urle… îşi trase mâinile amândouă. În jurul degetelor şi urcând pe braţe se vedeau, în lumina difuză a luminii târzii şi a stelelor, zdrenţe negre înfăşurându-se. Smikros sfâşie câteva. Căzute la pământ, viperele îl muşcau de picioarele goale, rotindu-se peste sandale. Împodobit cu şerpi ca Eriniile, el voi să se repeadă asupra lui Thrax. Acesta, însă, se retrase câţiva paşi şi, aplecându-şi suliţa, îl ameninţă. Văzându-se fără scăpare şi fără putinţă de răzbunare, Smikros încremeni o clipă, fără o vorbă. Mişunau pe umerii lui şerpii, lăsând dâre de sânge şi bale de-a lungul braţelor.

După câteva clipe, omul strigă cu deznădejde şi, adunându-şi toate puterile, pomi în fugă înspre cetate, unde mai nădăjduia să găsească scăpare.

Mioa aşezare de pescari şi tăbăcari, în mijlocul căreia Genaios şi ai lui îşi găsiseră refugiul, era frământata de neaşteptata întâmplare a omorârii lui Sofron. Mimii, mai mult decât scenele vremelnic ridicate în oraş, izbutiseră să lege de ei, aci, omeneşte, pe toţi cei din jurul lor. Mai ales Sofron era foarte iubit. Nu o dată trăsese la vâsle, ieşind la mare cu pescarii; nu o dată, lângă tăbăcari, bătuse pieile aspre şi crude cu bolovani grei. Copiii îl ştiau toţi, iar el se pricepea să le facă jucării din melci şi din paie. Şi poate mai bine decât Philipos – mai leneş şi mai îndepărtat de viaţă – îl înţelegea în pornirile şi năzuinţele lui pe Thrax. Avea o duioşie de rudă faţă de acesta, şi de câte ori tânărul începea să vorbească de mama lui, pentru ca să nu stăruie gândul şi să adâncească durerea, Sofron, cu buzele lui groase şi limba peltică, începea să imite păsările până ce-l vedea pe Thrax zâmbind. Înţelegea însă şi gândurile grave ale tânărului sclav şi întotdeauna l-a ajutat să pregătească lupta pe care ai lui aveau într-o zi s-o dea. De aceea îl întovărăşea pe Thrax prin buruienile şi mărăcinişul de dincolo de plajă, unde sub scaieţii cu capetele violete şi ghimpii albi şi uscaţi prindeau vipere. Thrax ştia de la mama lui să culeagă veninul şi-l păstra ca pe un lucru preţios, pentru otrăvirea săgeţilor viitoare.

După judecarea lui Smikros, Thrax se întorsese cu un pas încet, obosit, spre focul rugului, ce creştea tot mai mult. Lăsase zarva surprinderii şi a pregătirii când se luase după pitic. Acum găsea liniştea în care toţi cei de faţă, în noaptea – aceasta de vară, ascultau îndureraţi plescăitul flăcărilor deasupra trupului lui Sofron. Limbile de foc se ţeseau din amândouă părţile deasupra lui, galbene şi

roşietice, ca un imens scutec de aur în care dormea mimul, pentru totdeauna. Câţiva buşteni răşinoşi, aduşi de tăbăcari, minţeau mirosul iute şi acru al rugului. Iar nori uşori răsfrângeau, trandafiriu, reflexele focului.

Genaios privea tăcut, cu braţele încrucişate, ceremonia asta tristă, alături de Kita şi de Thrax, care, fără să spună vreun cuvânt, venise să-şi ia locul în faţa rugului. Numai sughiţul puternic al lui Philipos se auzea din când în când prin hohotul plânsului.

Deodată, când lui Philipos i s-a părut că trupul lui Sofron descreşte în flăcări şi că astfel se va despărţi pentru totdeauna de cel cu care împărţise şi binele, şi răul, el plecă în echilibru în mâini, cu picioarele în sus, să ocolească rugul. Capul şi-l ţinea răsturnat într-o poziţie chinuitoare, privind jăratecul ce se îngroşa, se îngroşa până la fund şi se fărâmiţa mai întâi în bulgări incandescenţi, apoi în cenuşă, înainta încet, schimbând palmă după palmă, cu trupul drept şi supt, ca un pui de plop. Se silea să nu facă nicio greşeală, să nu cedeze nici unei oboseli şi să ducă până la capăt figura aceasta, cea mai grea din giumbuşlucurile lor, făcută acum de unul singur din dragoste pentru Sofron, ce se mistuia, şi în cinstea lui. Se auzea numai din când în când respiraţia grea, şi atunci Philipos se oprea tremurând, culegând cu o limbă mare şi aspră de pe buzele uscate picăturile de sudoare amestecate cu lacrimi.

Odată cu venirea zorilor, rugul de lângă sălaşul pescarilor şi al tăbăcarilor s-a stins. S-a stins mai sus, spre miazănoapte, şi farul, focul cetăţii. Mai întâi ca un lapte subţire se topi lumina pe undele liniştite şi în cer. Apoi uşurătatea de aer a fost deodată despicată de un foc ce ieşea din mare. Ziua creştea, totul se lumină şi pe plaja din faţa plăşilor şi a tăbăcăriilor, negru şi muşoroit, mai sta

piciorul rugului şi ceea ce nu arsese din el. Oamenii erau obosiţi, pleoapele erau grele. După noaptea aceasta de veghe, începea o zi caldă de muncă.

Se înălţa soarele, când pe apă liniştită, umflată numai de o hulă rotundă din adânc, trecu încet escadra trierelor ateniene. Erau şase corăbii de război, cu pintenul de bronz şi cu ochi mare, alb şi albastru în pleoape roşii, vopsit în provă sub vrej, cu un cioc învelit tot în bronz. De la o lovitură de săgeată, în liniştea dimineţii, se auzea bătaia ritmică a celor trei Tânduri de rame. Vasele lunecau lin, iar pe punţile din cele două borduri cu copastiile înalte scânteiau armurile ostaşilor pe care îi aduceau. Puterea Atenei trecea maiestuos prin faţa Histriei, urcând spre miazănoapte, unde la gura marelui Histros avea înţelegere de bună negustorie cu cei de acolo, care azi erau sclavii răsculaţi. Două corăbii rotunde de comerţ cu vele vişinii pluteau între triere, ocrotite de puternicele vase de război.

În dimineaţa aceasta tristă, Genaios cel tânăr a văzut totuşi cu bucurie sosind ajutorul Atenei, care aşteptase în portul de la Callatis de unde, în cele din urmă, Trasybulos îi trimisese o veste. Era semn că lucrurile se grăbesc şi că ziua socotelilor nu întârzie. De aceea, Genaios l-a îndrumat cu sfaturi precise pe Thrax la Zoltes şi Canites. În locul trădătorului Smikros, tânărul get avea să facă legătura şi să pregătească pe cei ce aşteptau la apus de cetate.

De bună seamă că vor fi văzut corăbiile ateniene trecând şi Theadotos, şi Genaios cel bătrân, şi Tanusa. Bucuros ar fi dorit ei să le oprească, fie chiar cu luptă. Dar clipă nu era prielnică.

Când în zorii zilei sclavul de la intrare l-a vestit pe bătrânul Genaios că Smikros fusese găsit mort, agăţat de inelele de bronz ale porţii, bătrânul a înţeles că nu mai era vreme de pierdut. Văzuse de departe rugul luminând în

noapte, aflase de întreaga întâmplare cu Sofron şi, mai ales, privise cu un sentiment nelămurit, în care intră, ca o prevestire întunecată, trecerea trierelor ateniene.

Trebuiau neîntârziat celebrate sărbătorile în cinstea lui Poseidon. Vechiul Taur al Mării, zeitatea miletană venită din însăşi obârşia cetăţii, avea să capete nu numai un cult nou la Histria, dar avea să aducă şi liniştea cetăţii odată cu el. În zilele acestea grele, cu rosturile încâlcite ale vieţii materiale, a sili mulţimile ca din frică, nădejde şi dulce îmbătare cu tămâie şi mirt, să-şi părăsească agitaţia şi preocuparea vieţii de toate zilele şi a le sili, mai ales vara, când traiul era mai lesnicios, să se înflăcăreze după zei şi după poveştile lor în nădejdea unei vieţi mai bune, cândva, era desigur cea mai de seamă acţiune politică. De altfel, totul era pregătit, şi în câteva zile aveau să se strângă faptele de seamă ale sărbătorii acesteia mari: aşezarea temeliei templului celui nou al lui Poseidon; jertfirea taurilor negri; cursele de cai şi de tauri; pornirea alaiurilor de sclavi spre târguri cu câştigurile închinate zeului şi poate, după cum fusese vestită, sosirea din atelierele olbiene a marii statui de marmură, bronz, aur şi argint a lui Poseidon. Corinthul însuşi n-ar fi putut fi mai mândru cu vestita lui statuie. Aceasta avea să fie dusă cu mare pompă şi aşezată în faţa unui altar de marmură, în aer liber deocamdată, până ce acoperişul noului templu o va adăposti.

Ordinele trimise în toate părţile înfierbântaseră viaţa cetăţii. Se construiau estradele jertfelor marine, se antrenau caii, se ridicau tribunele, se împodobeau templele şi uşile caselor de coroane împletite din papură şi lăstăriş, se întreceau luptătorii şi arcaşii, pentru că după gândul nestrămutat al lui Genaios cel bătrân, organizatorul şi duhul însuşi al acestei mari sărbătoriri, întrecerea şi

încununarea victoriei din întreceri aveau să fie faptele cele mai de seamă aduse, subliniate şi înviate în conştiinţa mulţimilor de către serbarea în cinstea lui Poseidon. Viaţa agonală a întrecerilor de toate soiurile, din care crescuseră trupurile frumoase, vitejia, podoabele cele mai de preţ ale spiritului elin, tragedia şi frumuseţile gândului, întrecerile acestea care înnobilau viaţa cetăţilor eline în înflorirea lor trebuiau reamintite, reînviate şi risipite în toate conştiinţele. Genaios bătrânul le amintise în discursul său de la templul lui Apollon, iar acum încerca să le înfăptuiască, strălucită biruinţă, gândea el, legată de instaurarea noului cult, în cetatea asta îndepărtată unde elenismul, între valurile neamurilor străine şi greutăţile vieţii, uitase agonul, puterea tuturor întrecerilor, frumuseţilor şi perfecţionărilor. Împotriva acestei vechi datini, duhul cel nou al omului răzvrătit, care vestea alte vremuri, necredincios şi îndrăzneţ, purtat de însuşi fiul său – greşit înţeles şi tâlcuit de bătrân – avea să sfarme polisul, cetatea. În alcătuirea căreia agonul era strâns împletit cu zeii şi cu credinţa. Iar dincolo de toate, polisul acesta care îi dădea lui însuşi dreptul ca unui înalt slujbaş să fie maţele preot al unui Poseidon, polisul păstrat şi înstărit de reînnoirea aceasta religioasă şi frumoasă a întrecerilor cuminţea lumea, o aşeza, nu o tulbura, nu rupea încheieturile şi nu îngăduia gânduri noi şi revolte. Numai astfel cei mulţi n-ar fi îndrăznit să întindă mâinile spre avuţiile celor puţini.

Pentru ideea aceasta de stăpânire lacomă şi neîmpărţită clădise Genaios cel bătrân în mintea lui isteaţă de negustor fenician o palidă reînnoire a lumii vechi în noua lume elină din Histria. Şi gândul păstrării vechilor aşezări şi, odată cu ele, şi a bogăţiilor, de solavi, de corăbii, de grâne şi aur, fusese cel mai uşor şi mai bine înţeles de

Theodotos, care dăduse mâna liberă bătrânului Genaios, noului cetăţean şi celui mai păstrător al Histriei.

Aşadar fremăta cetatea de reînnoiri şi de aşteptări. Singura dintre toate pregătirile din care bucuria lipsea era aceea a cortegiului de sclavi, ce avea să pornească în ziua a treia a serbărilor. Era ultima; atunci avea să sosească şi statuia Marelui Zeu, din câte se vestise.

Părăsind orice gând de apărare, flota Histriei fusese trimisă, cu un larg ocol pe la adânc, să primească şi să întovărăşească sărbătoreşte corabia ce avea să aducă din Olbia pe Noul şi binefăcătorul Poseidon.

Lipsit de sclavii şi prizonierii de la moşiile cetăţii, cât şi de cei răzvrătiţi în deka fluviului, sub conducerea lui Actas, cortegiul celor ce erau de trimis era sărăcăcios în anul acesta. Numai câţiva prizonieri ţinuţi sub gardă în temniţele palatului lui Tanusa şi câţiva sclavi, aleşi dintre cei mai răsăriţi. Plecarea sclavilor nu putea lipsi însă din programul serbărilor.

Fusese, după ziua aceasta înfrigurată a atâtor întâmplări şi pregătiri, un amurg ciudat, brusc întunecat sub un cer ca de aramă, cu flăcări în el. Marea era liniştită şi cenuşie, purtând o beznă ce străbătea din afundul apei, cu milioane de creţuri mărunte pe suprafaţa întinsă şi grea. Aerul era fierbinte, greu de respirat, îmbâcsit de miasme ce veneau din toate părţile. Păsările, mai ales rândunelele, zburau pe aproape de pământ, iar pescăruşii plângeau. Semn de furtună. Şi pe prevestirile astea a venit noaptea la Histria, care începuse să apară sărbătoreşte sub pânze, flori şi ghirlande.

Furtuna n-a întârziat. A început în întuneric, cu bubuituri îndepărtate şi cu lumini de fulgere ce ţineau clipe îndelungate, schimbând cerul lăptos într-un imens opal. Din când în când, bolta aceasta sunătoare şi

cutremurată plesnea ca o tencuială veche şi uriaşă peste lume, ce se crăpa. Şi atunci căDeau nu stropi, ci căldări de apă caldă. Vântul stârnit din senin, ca şi valurile, răsucea şi rupea copaci bătrâni, şi pe străzile cetăţii toată noaptea a călătorit un întreg alai de crengi rupte, zdrenţe din podoabe sfâşiate, păsări şi mici animale omorâte. Valurile săreau peste diguri, pulverizând spume înalte, şi cohortele lor îndesate şi masive loveau şi cutremurau ţăranul, ca cirezi întregi de monştri înfuriaţi.

Oamenii primeau în ei furtuna această neobişnuită, cu spaimă unii, cu plăcere alţii, amatori de puternice impresii, toţi cu un acelaşi gând: sărbătoarea de a doua zi. Pentru (Ali se vestea Poseidon însuşi, Taurul Mării, în această a douăsprezecea zi a lumii sale de miez de vară, când era hărăzită închinarea. Pentru alţii era numai o ciudată întâmplare.

Theodotos era îngrijorat de soarta flotei Histriei, trimisă spre Olbia. Genaios cel bătrân, care nu putuse închide ochii în noaptea aceasta cumplită, privind la jocul unei flăcări galbene într-o scoică de onix, zâmbea totuşi la gândul că trierele ateniene vor fi fost înecate de munţii de apă stârniţi, în vreme ce gândurile lui Genaios cel tânăr, în bordeiul său inundat de ploaie, în satul pescăresc, întovărăşea cu grijă şi cu speranţă soarta flotei ateniene condusă de navarhul Thrasybulos.

Atenianul Thrasybulos era unul din bunii prieteni ai tânărului Genaios. Nu o dată petrecuseră zile plăcute în atelierele lui Duris, bucurându-se de libertatea gândului, a vorbei şi de puterea lor plăsmuitoare. Învăţat şi energic, omul acesta mărunţel, cu părul negru, ondulat, cu barba inelată şi ochii verzi, cu trupul întărit în palestre şi duhul mlădiat în meditaţii, purta în el un corăbier, un geometru, un constructor şi, mai ales, un filosof. Învăţăcel, ca-şi

Genaios, al filosofilor ionieni, pornind însă cu gândirea sa de la unul din cei şapte înţelepţi ai lumii, de la Thales din Milet, Thrasybulos credea, ca şi dascălul său, în apă ca într-un element primordial de la care pornesc şi la care toate se reîntorc. Gândul transformării şi devenirii universale – dus de Anaximandru, până la pilda lui Heraclit cu veşnica tăcere a apei unui râu mereu nouă în albia sa, gând atât de drag lui Genaios cel tânăr – era ideea de temelie în meditaţiile tânărului navarh. Lăsându-şi gândirea să se închege în forme poetice, Thrasybulos visa adeseori, pe porniri din Thales culese, la tâlcuri urzite în frumuseţi de imagini, susţinute însă şi controlate de un spirit ager, cercetător, neîndepărtat şi nepierdut de drumul drept pe care ni-l arată natura. Astfel el zâmbea îngăduitor la cele mai frumoase poveşti acoperind fenomene naturale, cărora le căuta totuşi neobosit explicaţiile care să-l mulţumească. Fireşte că nici ecoul, tălmăcit ca un glas rămas stingher dintr-o nimfă istovită de dragoste zadarnică după Narcis; nici puterea de atracţie a chilimbarului şi a gangei de fier magnetic, cărora însuşi marele Thales le atribuise un suflet misterios, nu puteau mulţimii numai cu miturile lor spiritul iscoditor, practic şi sub un permanent control raţional al lui Thrasybulos. Cercetător înnăscut, permanenţă nevoie de a adapta datele vechi la o viaţă nouă făcea din el un înnoitor şi, între altele, şi un conducător de nave.

Deşi numele său se asemăna cu acela al tiranului milet an care ridicase harnica cetate asiatică la o mare înflorire, atenianul Thrasybulos era opus aceluia ca gândire şi simţire socială. Democrat convins, stând în fruntea fracţiunilor democrate, în timpul războiului peloponeziac, când a obţinut comanda flotei ateniene, care în vremi de restrişte trebuia să asigure prin Propontida

legături cu coasta pontică, el a fost deosebit de mulţumit nu numai să afle o prietenie ce creştea în felul vederilor sale la amicul său Genaios din Histria, Dar şi de faptul că va putea servi însuşi spiritul demoorat al

Atenei pe coastele acestea îndepărtate, precum şi interesele economice ale ţării sale.

Deşi mult mai puţin importantă decât Histria, mica Tomis nu primise, la fel cu stăpânitorii Histriei, să încerce drumul cel nou al puternicii Ligi navale ateniene, care într-un anumit sens însemna democratizarea vieţii de cetate.

Smikros lucrase cu râvnă la refuzul celor de la Tomis. De aceea navarhul Thrasybulos aşteptase cu răbdare Clipa prielnică în rada unei cetăţi doriene, la Callatis, unde găsise totuşi o stare mai generoasă de spirit. Acolo, aşteptând, se pasionase pentru izvoarele calde şi sulfuroase, cââe ţâşneau dintre stânci ruginite, într-un ochi de lac. Săpase şi fărâmiţase pământul moale şi roşcat, întrebându-se în vechiul fel al lui Thales, dacă nu, într-adevăr, apa este elementul primordial. Iar noaptea, în seninele nopţi pontice, Thrasybulos verificase iarăşi învăţătura lui Thales, care sfătuise pe marinari să se ajute în navigaţie de constelaţia Carului mic şi de aşezarea lui pe cer.

Acolo îl găsiseră, în vremea din urmă, trimişii prietenului său, Cenaios. Febril, tânărul armator se destăinuia amicului său, navigatorul. Pas cu pas, Genaios se analiză în schimbarea sa, care cu încetul, din primele zile ale reîntoarcerii, avea să-l ducă de la nepăsare la o mare pasiune socială şi politică. Şi fireşte că odată cu aceste veşti, de îndată ce aflase de oprirea şi aşteptarea răbdătoare şi prudentă a lui Thrasybulos în cetatea de la miazăzi, Genaios îi împărtăşise gândul usnei lupte împotriva stărilor de lucruri de la Histria, deşi în fruntea

lor se afla chiar tatăl său. Răspunsurile navarhului fuseseră însă simple şi orale, rostite din când în când de către un sol, mai ales după aşezarea lui Genaios în satul pescăresc. Era o izbitoare nepotrivire între înflăcărarea dth corespondenţa tânărului histriot şi cuvintele calme, rare ale atenianului, rostite mereu de alte buze: „Să aşteptăm 1” S-ar fi spus aproape o neînţelegere, dacă Genaios n-ar fi avut o cunoaştere adâncă a lui Thrasybulos şi dacă acesta, prin mici daruri trimise cu solii, să-i adeverească spusele – un stilet de argint, o splendidă coamă de coif, tablete minunat şlefuite şi stil – n-ar fi ţinut treză şi sigură prietenia în răzvrătitul său prieten. Liniştea aceasta încercaţi a conducătorului de năvi vădea o adâncă pricepere politică şi militară.

O siguranţă în cele ce aveau să vină dobândise, prin atentă înţelegere, şi Genaios. De aceea, când fără nicio altă veste, în dimineaţa aceea tragică dinaintea furtunii, el a văzut trecând încet spre nord escadra Atenei, a înţeles că i se dădea un răspuns. Furtuna însă îl lăsase nesigur de soarta escadrei.

În vremea îndelungată a aşteptării sale şi din observaţii precise, Thrasybulos ajunsese cunoscător bun al vânturilor în părţile acestea ale Pontului Euxm. El se pricepea de aceea să le folosească cât mai bine. După o trecere aproape strategică prin faţa Histriei, el cârmi înspre la Tg, pentru a prinde vântul de miez de zi, care bătea înspre seară din răsărit. În felul acesta nici nu se vestise furtuna, când trierele ateniene atinseră galbenul prag de apă a celui dintâi braţ de la vărsarea Histrosului în mare. Cu mult înainte de a intra cu pânzele umflate în apele fluviului, navarhul privi cu atenţie culoarea încropită a mării, neîntâlnita de el nicăieri. Adâncimile verzi se tulburau de nisipurile suspendate, şi valurile se făceau tot

mai întunecate. Gustând dintr-o căldare aruncată peste bord, el află apă sălcie îndulcindu-se. Şi cu încântare şi bucurie, naturalistul Thrasybulos, de data aceasta între două comenzi de vele şi de cârme, îşi însemna pe tăbliţele de ceară:

„Histrosul, când se varsă, îndulceşte marea până departe… Alţi peşti trebuie să trăiască pe aici… Delfinii sunt mari şi lucii… Cârduri de păsări ciudate călătoresc spre interiorul pământurilor plutitoare… Merită să fie văzute şi studiate mai de aproape toate acestea"…

Desigur că prudentul Thrasybolus nu intrase pe braţul fluviului la întâmplare. Investit cu depline puteri de Atena, el avea răspunderea tuturor intereselor cetăţii sale: militare, politice, negustoreşti. Sosit la o epocă prielnică, întărit de prietenia devotată şi entuziastă a lui Genaios cel tânăr, sprijinit pe o alianţă ou Liga maritimă atenianã a cetăţii de la sud, Callatis, navarhul le folosise pe toate pentru a-şi da siguranţa şi preciziunea mişcărilor. Urzise o întreagă ţesătură de alianţe secundare, legate prin împrejurări prielnice, prin oameni pricepuţi şi devotaţi. Izolase oarecum încăpăţânată şi reacţionară Tomis şi, încă din vremea refugiului lui Zoltes la gurile Histrosului, adică de la începutul primăverii, îşi trimisese câţiva oameni pricepuţi de-a lungul coastei, până la vechile cherhanale ale lui Genaios cel bătrân, la început devastate, apoi stăpânite şi folosite de sclavii răsculaţi. Aci, mai târziu, după plecarea lui Zoltes în tabăra lui Canites şi a lui Thrax la Histria, îl aflase stăpânind pe Actas. Solii atenianului duseseră vorbe bune bătrânului conducător de sclavi şi-l poftise să negustorească, dată vrea, cu Atena. Cetatea Palas Atenei nu se uita cine vinde, dacă vânzătorul era, într-adevăr, stăpân pe marfă. Iar dacă el era în strâmtoare şi ducea cumva lipsă de libertatea negoţului, Atena era

gata să i-o dea, odată cu drahmele unui preţ cinstit.

Şi felul acesta atenian de a se înţelege Actas l-a prins uşor. De aceea, când trierele ateniene au intrat lin pe apele Histrosului, ducând în mijlocul lor pântecoasele nave de comerţ cu pânzele roşii, la schela de pe fluviu, de unde bătea un aspru miros de peşte spintecat şi uscat, unde lotcile îşi nălbeau la soare carenele cu creste, au ieşit înaintea amiralului atenian mulţimea noilor stăpânitori de fapt, în frunte cu bătrânul Actas. Scheoa, şubredă, de lemn, din apele galbene şi largi slujea unei aşezări alcătuite dintr-un turn pătrat, făcut din lut şi scoici şi din bordeie la fel clădite. În bătaia vântului şedeau înfipte grătare de lemn uriaşe, pe care morunii spintecaţi îşi zvântau carnea grasă, roşcată, sfârtecată, acoperită cu zgrunţuri albi de sare. Pe drumul până la turn, pe jos – alte grătare care înlesneau mersul, iar în hârdaie mari – icre, lapţi şi măruntaie sângerate.

De sub turn se deschidea un drum de apă, ca o uliţă lichidă, pe care, în loc de lespezi, înfloreau nuferi a lbi. Iar de departe, din fundul cotit al acestei uliţe mişcătoare, se auzea neîncetat un croncănit, un cârâit şi ţipete de păsări puzderie şi un fâlfâit sonor de stoluri compacte de zboruri grele, uşoare, curbe, în zigzaguri sau ţâşnite drept în sus, ca suliţele. Mulţimea felurită a înaripatelor dădea priveliştea aceasta şi zgomotul neobişnuit.

Când navele s-au înşirat numai câteva lângă schela prea scurtă, având precădere cele rotunde de comerţ, care trebuiau să încarce, o pulbere arămie de apus începuse să cadă pretutindeni. În ea juca o lume vioaie de insecte, cu zbor moale de fluturi, zbârnâitor şi metalic, de libelule mari şi agitate, şi subţire cântec de muşte şi ţânţari, dând o podoabă vie de smalţ întregului cuprins. Miros greu de peşte, de mâl şi miros de om asudat în muncă se amesteca

cu duhoarea fundului milos al apelor dulci şi stătute, făcând pe călător să tânjească după aerul proaspăt, larg, permanent primenit al mării.

Thrasybulos asculta cu atenţie grecească scâlciata a sclavilor răsculaţi, în care dialectul străin deformă, împreună cu o pronunţie neobişnuită, cuvintele. Mai ales navarhul a avut greutăţi de înţeles la rostirea Lăţosului, pe care Actas l-a

112

Prezentat ca pe un locotenent al său. Acesta l-a lămurit că-şi pusese un lanţ de iscoade, cu ajutorul căruia era zilnic informat de cele ce se petrec la Histria. Iar Actas i-a completat navarhului că o legătură aidoma au şi cu moşiile cetăţii, unde aşteptau Zoltes şi Canites. De la ei şi numai de acolo puteau dobindi, pe un drum ocdlit până aici, grânele, după cum peştele sărat şi afumat aşezarea aceasta îl dădea. Histria era tăiată de bogăţiile ei. Trăia deocamdată din rezerva hambarelor şi minciuna serbărilor. Când va veni însă ziua socotelilor, mâncările astea n-aveau să-l sature nici pe Theodotos, nici pe Genaios cel bătrân, nici pe Tanusa. Şi spunând lucrul acesta, Actas râdea, îşi freca mâinile, iar Lăţosul se bătea singur cu pumnii în coaste.

Thrasybiilos cunoştea bine desfăşurarea serbărilor plănuite la Histria din veştile primite încă înainte de plecarea din Callatis. De aceea, el îi ceru lui Actas ca, prin legăturile IOT, să-l anunţe amănunţit de ziua jertfelor taurilor negri. Trebuia să urmeze cu alai de flotă intrarea în port a statuii lui Poseidon. Şi aceasta era ziua şi clipa în care Thrasybulos avea de găind să asedieze – Histria. Planul său se bizuia nu numai pe mulţimea histriotă şi soldaţii chemaţi şi ocupaţi cu rosturi sărbătoreşti, dar şi cu tulburarea cugetelor. Marele şi noul zeu, îngăduind chiar

în ziua triumfalei sale intrări în cetate asedierea ei, avea să fie mai puţin marele şi puternicul zeu. Şi lupta va fi astfel, gândea Thrasybulos, mai dinainte pe jumătate câştigată.

Deocamdată însă veştile erau întârzielnice. Se aflase că la Histria, din cauza furtunii, serbările se amânaseră. Cetatea îşi pierduse frumoasa ei podoabă, smulsă de vijelie. Se veştejiseră ghirlandele şi valtrapurile, se prăbuşiseră foişoarele, se umpluseră cu apă săpăturile pe planul noului templu, care trebuia sfinţit şi început, dar mai ales se aflase că, pentru a pluti în siguranţă cu încărcătura de preţ a statuii, întregul alai de corăbii histriene aştepta în portul Olbiei să se domolească larga hulă, care după furtună mai frământa marea.

La adăpostul acestui răgaz, navarhul Thrasybulos dăduse poruncă de încărcare şi aştepta şi convoiul carelor cu două Toţi pline, trase de boi pe un drum de uscat mai scurt, să aducă încărcăturile de gnu de la moşiile cetăţii stăpânite de sclavii răzvrătiţi. Una dintre corăbii avea să încarce peşte, cealaltă grâu, iar din pădurile de grinduri, dintre apele Histrosului, câţiva buşteni de pini răşinoşi, buni pentru facle cu lumina albă şi plete de fum parfumate. Plătise marfa aceasta de îndată, în bune drahme ateniene cu chipul Palas Atenei, încheind astfel cinstit socotelile negustoreşti. Spiritul său vioi nu sta însă lânced în aşteptarea de fapte, ci cerceta neîncetat în jurul său privelişti, pământuri, jivine şi oameni. Şi de bună seamă că nici Herodot, el însuşi, nu-şi strânsese şi împachetase mai cu grijă tabletele de ceară în călătoriile sale, decât navarhul Thrasybulos pe ale lui, acoperite cu un soriş înflorat, în aşteptare de negoţ şi de luptă.

Se îngrămădeau pe tablete observaţii, impresii, simţiri felurite şi noi.

„Am fost chiar astăzi – scria el – împreună cu Actas,

pescari de monştri marini. Când am intrat cu luntrea în marea tulbure şi îndulcită, morunul se zbătea prins în o înlige. Pescarii au tras de otgon şi a ieşit din apă un cap mai mult lat, ca o mască de tragedie, cu rât. A ameninţat spre noi, lăbărţându-şi urechile acoperite de câte un ghem de stele din oase cenuşii. Era puternic peştele, se zbătea şi ne amenința luntrea. Atunci Actas, ca să-mi facă cinste de musafir, mi-a dat ciocanul. Era o măciucă grea de stejar, lucioasă şi pătată de sânge. De-abia am ridicat-o cu două mâini. Când am plesnit cu toată puterea, mi s-a părut că sparg ţeasta unui taur. A ţâşnit sângele şi morunul a căzut în mare, de unde l-au scos. Pentru prima dată vedeam pescuindu-se cu măciuca…”

În altă parte, navarhul scria despre viaţa care fierbe prin locurile astea într-o veşnică dospire:

„Din moliciune şi grăsime de boabe şi grăunţe mici, rotunde ca meiul cald, încropit, roieşte un altfel de mei de viaţă vie, mărgele mărunte, agere, mişcate, colorate, care nu ştii de unde vin, unde se duc, cât stau, cât trăiesc, dar sunt. Cresc sugând la ugere de apă şi soare şi duc cu ele taina unor forme pe care nu le bănuim încă. Din apă verde, şi adâncă, şi caldă, din boabe culese şi vii, mâine poate se nasc raci, peşti, salamandre, păsări, animale. Din taina şi puterea apei – toate schimbările şi creşterile astea fără sfârşit”.

Iar în altă parte, Thrasybulos se întorcea înspre oameni care „… sunt sclavi, pentru că noi spunem aşa, dar nu sunt dintr-o stare a firii lor sclavi, dintr-o stare care să iasă din ei, ba dimpotrivă, ei duc munca pretutindeni”.

Pe munciţii de aici şi înhămaţii la munci istovitoare şi grele el îi asculta seara cum cântau la focuri şi se înspăimântă de gălbejeală şi slăbiciunea lor. „Am stat lângă unii când îi cuprindea boală care bântuie pe aici.

Dogoresc cum dogoresc cup

114

Toarele încinse şi ei tremură, totuşi, de frig. Mulţi dintre ei îşi muşcă limba de zguduirea frigurilor. Dar le trece după un timp şi îi apucă şi îi lasă o zi da şi o zi nu. Şi zeul lor cel mai mare, al geţilor băştinaşi, e un zeu tămăduitor. Ca şi Apollon al nostru, el e făcut în gândul oamenilor din boală şi pentru boală…”

A stat aşa Thrasybulos câteva zile, umblând cu pasul său, purtat în circa în mlaştini până la brâu, pentru a vedea şi cercetă. În a patra zi de la sosire, seara, lângă foc, a picat un crainic rupt şi obosit, vestind:

— La Histria au început serbările! Poimâine se jertfesc taurii negri, iar în ziua următoare soseşte flota şi zeul I

8*

Thrasybulos a trimis atunci un călăreţ la Zoltes şi Canites să pornească de îndată înspre cetatea ce avea să fie prinsă din două părţi. El însuşi, înainte de a se lumina de ziuă, avea de gând să ia drumul. Lăsă două triere cu corăbiile încărcate aci, în siguranţă, cu tabletele lui mai ales, trimise patru triere să stea în faţa Histriei, ca o putere ocrotitoare, iar el cu hopliţii în arme pornea pe vechiul drum de care, spre sud. Tabăra lui Actas putea să pornească şi ea în voie spre zidurile Histriei, dincolo de care oamenii petreceau.

XV

Sosise, în sfârşit, şi ziua amânată a începutului de sărbătoare. O căldură dogoritoare de miez de vară se lăsa greu peste cetate, cu linişte când nu era larmă de goarne şi de tobe. Flamuri albe cu chenare albastre, frânte, fluturau la colţurile caselor şi ale templelor. Crengi verzi atârnau la încheietorile porţilor, buchete de maoi roşii şi

viorii împodobeau inelele şi clanţele intrărilor. Toate ivărele erau trase, uşile băteau întredeschise, slobod se putea circula pretutindeni. Oamenii erau atenţi la toate semnele de vară; la căldură, la linişte, la uscăciunea vântului uşor, la zborul gâzelor şi al păsărilor. Lebedele, stârcii şi pelicanii erau arătaţi cu degetul pe adâncul albastru al cerului, când îşi schimbau locul dintr-un lac în altul, rândunelele erau urmărite în zborul lor săgetat – şi toate faptele astea se adunau în vorbe şi se răstălmăceau ca tot atâtea semne, date de zeul cel nou şi puternic, din mulţimea atributelor sale de vară. Zeu al creşterilor şi el, al fărâmiţării şi înmulţirii vieţii din fierberile umede ale gârlelor, izvoarelor şi ochiurilor stătute de apă, Poseidon era urmărit cu bucurie şi satisfacţie în toate manifestările lui blajine, în mişcarea feţei acesteia universale şi surâzătoare a lui, spre deosebire de încruntarea în forţele de iarnă, sălbatic dezlănţuite în luna care îi poartă numele, vremea furtunii şi îngheţurilor.

Unii, printre pâlcurile de cetăţeni strânşi pe străzi în haine de sărbătoare, vesteau cutremure. Era iarăşi un atribut, o manifestare de seamă a zeului. Stăpân al cutremurelor! Alţii protestau şi negau posibilitatea unor asemenea întâmplări. Era adevărat că Poseidon era zeul cutremurelor, spuneau ei, dar în ipostaza de iarnă, iar nu de vară, când e numai blândeţe. Şi o lungă şi pasionată discuţie se aprindea, se întindea pretutindeni, stimând la cei mai isteţi argumente, iar la cei mai simpli şi temători o frică înspăimântătoare. Spaima aceasta de un lucru ce nu putea fi nici prevestit şi nici controlat trecea ca un fior prin bucuria generală.

Ceea ce dădea uitării, din când în când, groaza de cutremure cu afirmare de viaţă şi gingăşie, cu un mare curaj în frăgezime neştiutoare era cortegiul Taureilor, care

trecea cântând pe străzile cetăţii, înspre Acropolă, unde aştepta temelia, planul săpat între templul Afroditei şi al lui Apollon, al celui de-al treilea templu, cel viitor, închinat lui Poseidon.

Taureii erau cele mai tinere vlăstare ale unei confrerii închinată Taurului Mării. Un imnograf compusese cu caznă imnurile pe care copiii, îmbrăcaţi în alb, încununaţi cu alge şi buchete de maci în mâini, le cântau pe străzi.

În zilele următoare, cântecele lor aveau să răsune în Odeonul pregătit pentru serbări. Copiii erau toţi orfani, crescuţi şi îngrijiţi de cetate. Toţi erau odrasle de cetăţeni liberi.

Când au urcat din Agora înspre Acropolă, copiii cântăreţi s-au înşiruit câte doi la umbra unui vechi zid, care sus avea gratii. Semăna cu o închisoare pe dinafară. El despărţea parcă o şcoală, după larmă de glasuri tinere ce se auzeau amestecate de dincolo de tristeţea şi masivitatea aceasta de piatră. Şi copiii cântăreţi de pe stradă, simţind alături pe alţi copii, au încurcat frumoasa rânduiala a cântecului lor şi, curând, arătându-şi unul altuia zidul, o gălăgie fără graţie, dar cu putere de viaţă şi vioiciune, răspunse de pe stradă celor ce stăteau închişi dincolo de zid. Cu greu, pedagogii şi imnograful au măsurat iar pasul şi au dat tonul. Micii cântăreţi se aliniau, ascultau, începeau să cânte încurcat, cu capetele întoarse spre zidul cenuşiu, care rămânea în urmă cu larma lui. Ei nu ştiau că dincolo de el stăteau închişi copiii care, în vremuri grele de economii ale Histriei, erau poşidic de sclavi, mâncând mai mult şi producând, şi destinat, după sfatul lui (Genaios cel bătrân, pieirii. Fuseseră culeşi copiii aceştia, prunci de la un an până la cinci, de pretutindeni, din bordeie, din bucătării, din grajduri, de la mame şi de la

părinţi, închişi încă dinainte de furtună într-o veche temniţă nefolosită şi uitaţi acolo. Uliţa fiind dosnică, de bună seamă că, după sărbători, îşi vor mai aduce aminte de ei şi îi vor căuta, pe câţi îi vor mai găsi.

Cortegiul s-a încheiat în piaţa cetăţii, Agoră largă, împrejmuită de ziduri înalte, între palatele lui Genaios şi Tanusa. După o aşteptare îndelungată s-au aşezat în frunte doi sclavi puternici, acoperiţi doar cu fâşii albastre peste şolduri, purtând pe prăjini culcate stema Histriei, grea, săpată în lemn, vulturul şi delfinul, mai înaltă decât o statură de om. Veneau apoi suliţaşii cu scuturi de argint şi goarne drepte şi răsunătoare. Ca o turmă nevinovată urmau Taureii, magistraţii, apoi preoţii lui Apollon şi ai Afroditei şi, în sfârşit, noul preot investit al lui Poseidon, bătrânul Cenaios. Purta o cămaşă lungă, verde, dintr-o ţesătură grea, pe care flutura un fel de largă pelerină albastră, străvezie. Neregulate broderii de argint înspumau pe veşmintele astea, care voia să întruchipeze marea, elementul stăpânit de Poseidon.

Întunecat la faţă şi strâns subţire în toată fiinţa lui deşirată şi osoasă, Genaios se silea să pună un zâmbet pe faţa încruntată. Venea după el jertfă, animalul care trebuia sacrificat, fiind şi el închinat lui Poseidon: un frumos armăsar alb, ţinut în frâu cu zăbale de argint de doi sclavi. Era din grajdurile lui Tanusa, dăruit de rege cetăţii pentru această împrejurare, ca semn de măgulire şi îmbunare, în vederea unei arenzi ce se cerea totuşi scăzută faţă de zilele grele prin care trecea Histria.

Genaios pregătise cu meşteşug o manifestare pentru rege. Mulţimea îl lăuda cu aclamaţii pentru darul armăsarului alb.

— Slavă ţie, Tanusa! E calul frumos ca ziua de azi!

— Mulţumim pentru podoabă hergheliilor tale!

— Fie ca sângele lui să ne fie tuturor de folos!

Aşa se ridicau din toate părţile strigăte de mulţumire. Regele păşea rar, alături de Theodotos. Ei doi mai purtau la Histria chitonurile solemne şi grele. De purpură stacojie al lui Tanusa, galben ca şofranul al lui Theodotos. Pe ele, o lucrătură de fir de aur închipuiau desene felurite, aruncate geometric, ca pe hainele largi ale unor preoţi chaldeeni. Theodotos, ca şi Genaios, se silea să zâmbească.

Tanusa sta însă cu faţa lui lată împietrită. Din când în când ridica numai braţele amândouă, răspunzând la «aluturi, şi le lăsa grabnic în jos, făcând să sune mulţimea de brăţări, când din mulţime, bine aşezat în câte o scurtă tăcere, izbucnea un glas:

— Frumos cal, rege I De ce nu l-ai păstrat să te îngropi cu el? Că aşa e datina voastră I Coboară în mormânt cu calul!

Pe faţa lui Tanusa nu se scrise atunci nicio tulburare. Privirea numai îşi căpăta o putere neobişnuită, în care se vedea toată mânia. Ea era aruncată, departe, peste mulţime. Regele călca solemn, ca în vis, pândind şi fiind gata să ridice braţele amândouă la cel dintâi „Slavă ţie, Tanusa!” care, la imboldul zeloşilor oameni ai lui Genaios, acoperea strigătele neplăcute.

În valul mulţimii, însă, oamenii stăpânirii îi căutau pe tulburători. Şi nu o dată le-au scăpat din mâini doi inşi, dintre care unul mai în vârstă, cu nasurile turtite amândoi, cu ochii mici şi cârpiţi, cu viţioane lungi şi decolorate de păr rar, dat cu unt rânced, purtând, când nu erau luaţi în seamă, o cuşmă ascuţită, pe care o aşezau pe creştet de îndată ce izbuteau să se facă nevăzuţi. Cine ar fi cunoscut bine garda personală de la palatul lui Tanusa i-ar fi recunoscut pe aceşti ostaşi de credinţă aşezaţi de strajă la intrări. Ei ajunseseră chiar să-l batjocorească pe regele lor

pentru prietenia înjositoare dar şi interesată a acestuia cu grecii, pe care nu o mai puteau îndura. De altfel, de când Canites, care ştiuse a le folosi nemulţumirile, pusese stăpânire pe lagărele de prizonieri ale lui Tanusa de pe moşiile Histriei, nu o dată noaptea, pe uşa scundă din zidul de apărare dinspre apus, se strecuraseră iscoade aducătoare de veşti. Erau mai întotdeauna sciţi încercaţi în lupte, credincioşi vechilor datini. Şi pretutindeni, în grajdurile regale, pe paiele proaspete, pe sub burţile cailor, în spatele imenselor cuptoare de lut şi de piatră de prin bucătării, în magaziile cu grâu şi secară, în podurile cu arme, noii sosiţi strângeau după împrejurări doi, trei ascultători. Şi totdeauna şi pretutindeni era aceeaşi poveste: trădarea regelui, lăcomia lui de bani şi avere, nesocotirea datinilor scite, nelegiuirile religioase alături de greci. Clocot de ură era, dar până în clipa de faţă, cel puţin, alte îndrăzneli nu-şi dăduseră frâu liber.

Încet şi solemn, cortegiul a ajuns pe Acropola cetăţii. O lumină dogoritoare cădea ca plumbul, încropind apa rămasă de la ploaie în şanţurile temeliilor noului templu, ce părea, în linii negre şi groase, un plan desfăşurat în faţa tuturor. Erau însemnate în săpături locul viitoarelor ziduri şi viitoarelor coloane.

În tăcerea care s-a făcut s-au auzit limpede imnurile Taureilor. Erau slabe, ca şi cum ar fi pălit de lumina prea tare a soarelui. Din când în când, în imnurile acestea solemne străbăteau ţipetele pescăruşilor şi gânguritul porumbeilor. Apoi Theodotos, cu vorbă lui rară, începu:

— Cetăţeni liberi ai Histriei I îndemnaţi de semne, luminaţi de un gând mare care ne-a dus cu câteva veacuri în urmă, până la întemeietorii cetăţii, şi ajutaţi de oaspetele nostru drag, preamăritul şi puternicul rege Tanusa, slăvim de astăzi pentru veşnicie pe zeul

strămoşilor noştri, pe Poseidon, Taurul Mării!

Şi monoton, plictisitor, gângăvit câteodată, Theodotos a continuat, arătând toată frumuseţea şi foloasele noului cult pentru o cetate a mării, ca Histria. Apoi întorcându-se către Genaios, care sta împietrit parcă, începu o înceată şi lungă laudă.

În neclintirea aceasta respectuoasă a tuturor, din apă călduţă a unei temelii, o broască râioasă a scos mai întâi capul, curioasă să vadă ce se întâmpla. Interesată parcă de discursul lui Theodotos, ea săltă puţin, aruncând şi un braţ peste muchia săpăturii. Ascultă, de bună seamă, jucându-şi guşa cu o respiraţie calmă, când fu scoasă din beatitudinea ei. Nelinişţit, nărăvaşul armăsar alb, martor mai puţin iubitor de discursuri, deşi personaj principal în actul ce se oficia, începu să necheze şi să-şi lovească copita de lespezile de marmură. Acesta fu sfârşitul audiţiei. Broasca, temându-se mai mult de copită decât de solemnul discurs, a sărit la loc, în apă.

Theodotos abia ajunsese la jumătatea elogiului lui Genaios. A arătat mai ales că întru nimic nu împiedică originea lui străină în îndeplinirea slujbei de pontif al lui Poseidon. Cetăţean liber şi mai ales cetăţean vrednic şi devotat Histriei, el putea să fie, cum va fi, preotul noului cult. După Theodotos, aruncând câteva grăunţe în jertfelnicul din faţă şi aplecându-se cu braţele ridicate peste aburul parfumat, Genaios, el însuşi, a început să oficieze. Cu o voce stinsă, el rosti rugăciunea de închinare şi jertfă:

— O, zeu al mărilor furtunoase şi al izvoarelor limpezi, conducător al căilor cu copite de bronz din carul tău ce fuge peste valuri, cu osiile neatinse de spume, tu cel ce cutremuri pământurile cu tridentul, zeu al cuiburilor şi vlăstarelor, zeu al mâniei şi al vieţii, tu care i-ai dat omului

de ajutor calul, primeşte şi jertfă aceasta şi fii-ne binevoitor când sfinţim casa puterii şi chipul tău I

Şi zicând aceasta, Cenaios bătrânul întinse în lături bracul drept, aşteptând. Un slujitor tânăr îi aşează în pumn o suliţă scurtă, puternică, ascuţită ca o săgeată. De-a lungul suliţei doi nuferi se împleteau, ca doi şerpi. Genaios apucă arma, se trase câţiva paşi în urmă şi cu toată puterea o zvârli în pieptul lat al armăsarului.

Unealtă a fost bună, dar braţul slab. Lovit în plin, nu însă adânc, sub un şuvoi de sânge, calul se ridică în două picioare, rupse frâiele care-l ţineau şi, înnebunit de spaimă şi de durere, fugi înspre templul lui Apollon cu suliţa înfiptă şi clătinată în rană ce se adâncea. Copitele lui răsunau pe scările de marmură neagră. O dâră de sânge ca o potecă roşie pornea din temeliile noului templu printre coloanele celuilalt, unde Apollon, zeul luminii şi al tămăduirii, privea departe, cu braţul întins.

Clipa în care armăsarul lovit a scăpat fugind printre coloane a fost primită de mulţime la început cu neaşteptată surprindere, apoi cu indignare la unii şi huiduieli cu glume zvârlite printre murmure la alţii:

— Trage la zeul celălalt! se auzi zeflemeaua.

— Înhamă-l, Helios, la carul tău I glumeau cei mai sceptici.

— Nelegiuire I Templul nu se va mai înălţa I strigau credincioşii şi înspăimântaţii.

Şi armăsarul scăpat a fost prins de mulţime şi doborât cu Securea.

Nici ziua a doua a serbărilor n-a fost mai liniştită. După dorinţa regelui, locul alergărilor fusese ales la miazănoapte de cetate, pe o lungă fâşie de pământ ce intra între lacuri şi sfârşea cu capătul cel mai dinafară sub frunzişul pădurii de fag şi stejar, deasă, fără urme de

potecă, urcând spre ţinuturile nesigure dinspre braţul cel mai de miazăzi al Histrosului. Arena improvizată a Histriei pe limba aceasta de pământ se construise cu un zaplaz de butuci bătuţi drept creastă în mijlocul ei. El trebuia înconjurat de alergători. Iar trepte de lemn se ridicaseră în amfiteatru pe o latură a pistei. Două grajduri se luau la întrecere; cel al lui Theodotos, cu cai înalţi, negri, cu trupuri lucioase şi hamuri albe, şi cel al regelui Tanusa, cu cai roibi, mai mărunţi, dar iuţi, cu hamuri roşii. Vizitiii purtau aceeaşi culoare de haine şi vlăjganul negricios şi prost, gălăgios şi cu pumnul tare, pe care Smikros îl întâlnise cândva într-o tavernă a oraşului, era foarte mândru în tunica lui albă, încins cu vân biau făcut din paftale de alamă, cu potcoave şi capete de cai bătute pe ele.

Aşezate la rând, cu vizitiul acesta, cel mai priceput şi devotat, lângă scara de plecare, carele erau privite cu drag, în neliniştea cailor negri, de Theodotos. Sub pleoapele lui grele şi adormite, privirile herghelegiului acestuia aflaseră o aprindere pe care niciodată pânzele corăbiilor n-ar fi fost în stare să le-o dea.

Alături de el, Tanusa, cu statura îndesată, se frământă neliniştit. Mulţimea, în veşminte viu colorate sub lumina orbitoare a soarelui, vocifera, punea rămăşaguri, striga nume de vizitii, din când în când pe al celui mai înalt magistrat, pe al regelui şi al zeului Poseidon, în cinstea căruia aveau loc cursele.

Cenaios cel bătrân, vechi corăbier, era mai puţin interesat de jocul acesta al alergărilor de cai. Preţuia însă şi se bucura de ideea reînviată pe care o azvârlea în aprinderea acestor mulţimi, cu un anumit scop. Spiritul agonal pentru care luptase din răsputeri se înfăptuia aici în forma lui cea mai largă. În amurgul aceleiaşi zile, în

Odeonul de curând construit, aveau să aibă loc, de asemeni, întreceri de imnografi şi de coruri. Şi acolo va sta în faţa cetăţenilor din Histria aceeaşi idee a agonului, a întrecerii, mai subţire, mai spiritualizată, fireşte, menită să reînvie însă o veche datină clină. Ideii curselor, nu curselor în vârtejul lor de copite şi urlete ale mulţimii, îi zâmbea bătrânul armator. El ştia că în alcătuirea autocrată a cetăţii, pe care voia să o păstreze, întrecerile dădeau numai impresia participării mulţimilor, nu şi participarea însăşi. Atâta vreme cât metecii, meseriaşii şi sclavii nu puteau lua parte la asemenea întreceri din propria lor libertate şi iniţiativă, ci numai ca prepuşi ai liberilor cetăţeni, agonul rămânea o înşelătoare unealtă aristocratică, menită să lege polisul, cetatea însăşi, de cultul şi venerarea zeilor şi tradiţiilor stăpânitoare.

Acestea erau gândurile reîmprospătate, cărora le ieşea înainte cu încredere bătrânul Cenaios la cursele de cai ţinute în cinstea lui Poseidon, mai ales după neplăcuta întâmplare a armăsarului alb din ajun. Aflase că stângăcia şi lipsa lui de putere, care n-au izbutit să răpună jertfă, avuseseră neplăcute urmări. În ciuda solemnităţii şi a sărbătorilor începute, în după-amiaza aceleiaşi zile zeflemelele nu mai încetau. Până şi Tanusa, regele viclean, găsise prilejul să se răzbune pe Cenaios de strigătele insultătoare pe care le auzise din mulţime. De aceea, când frumosul armăsar alb din grajdurile sale a fost totuşi adus, măcelărit de secure şi aşezat sub altarul improvizat, Tanusa ar fi rânjit şi ar fi spus printre dinţi:

— Ar fi fost mai uşor sacrificiul, dacă în loc de armăsar se cerea o broască ţestoasă 1

Cenaios s-a făcut că nu aude, dar n-a uitat.

Era trecut de amiază. Mulţimea petrecuse toată dimineaţa privind în airenă la luptele care frângeau

trupurile unor uriaşi. Erau luptători înalţi şi blonzi, veniţi de departe, din nord, de dincolo de Histria, pe care mărunţii sciţi îi doborau lovindu-i cu capul în burtă; erau înalţi oamenii arămii veniţi de departe, din ţinuturile Egiptului, erau unii care priveau blând, strângând numai pumnii puternici, erau alţii cu ochii însângeraţi, sălbatici, gata să muşte când se vedeau aproape învinşi. Premiile se plăteau în câteva amfore de vin bun de Thasos şi Rhodos şi voie liberă de sorbit după pofta inimii, după luptă, din butii mari, desfăcute, cu vin prost, oţetit, din partea locului. Într-una din butii, de sete şi căldură se înecase chiar un luptător gigantic, alb, cu părul ca fuiorul.

Mulţimea, puţin obosită, sub soarele dogoritor şi greu, ospăta. La brânză şi pâinea adusă de fiecare, dărnicia cetăţii adăugase subţirile gustări dulci, mai rare. Sclavele tinere ale cetăţii, toate cu pescăruşul ars cu fierul pe umărul stâng, umblau printre spectatori cu coşurile pline, oferind migdale, nuci, pere şi naramze. Turte dulci, plămădite cu miere şi presărate cu mac şi şofran, se smulgeau, din coşurile purtătoarelor, cu bătaie.

Se înviorase puţin de pauză nămiezii mulţimea, când s-a dat semnalul curselor. Lunga pistă trebuia ocolită de două ori de carele alergătoare. Când s-a lăsat o pânză purpurie, carele au pornit cu huruit de roţi, pocnituri de bice şi strigăte de vizitii. Gigantul cu tunica albă din primul car al lui Theodotos ţinea latura cea mai dinafară. Lângă el, înspre interiorul arenei, era un car al lui Tanusa, apoi altul al grajdului potrivnic şi aşa până lângă zăplaz. Au pornit nebuneşte în nouri de praf şi în atenţia tuturor. Când au ajuns însă la capătul dinspre pădure al arenei, lătrături sălbatice au speriat caii. Carele s-au îndesat, o clipă, unele peste altele. Trecând de capătul zăplazului, şi-au regăsit iarăşi locul liber. La a doua ocolire însă, în

acelaşi loc de sub pădure, o haită de lupi a sărit înaintea alergătorilor, cu mult înainte de capătul pistei. Caii s-au speriat, n-au putut fi ţinuţi în frâu, s-au ridicat în două picioare, au răsturnat carele, au rupt oiştile. Mulţi cai şi-au frânt picioarele, şi vizitiul spătos al lui Theodotos, el însuşi a rămas sfârtecat de roţi şi copite.

Nimeni n-a mai ajuns la capătul cursei, nimeni n-a mai luat premiu. Era pagubă mare şi înfrângere. Spuneau unii care se aflau mai aproape de capătul acesta dinspre pădure al pistei că, de cum s-a spart alergarea şi carele s-au încălecat în învălmăşeală, s-au făcut nevăzute şi haitele de lupi. Şi că de sub stejăriş, în loc de urlete s-ar fi auzit râsete, râsete puternice ca din zeci de piepturi. Atunci oamenii care fuseseră martorii acestei grozăvii s-au speriat, au scuipat înspre pădure şi au crezut în farmece.

Întâmplarea aceasta l-a mâhnit cumplit pe rege, păgubit de ce avea mai bun în grajdurile sale, dar l-a întristat şi pe Theodotos, nemângâiat de o mare pierdere. În amândoi murise gustul serbărilor şi entuziasmul şi credinţa în ziua de mâine. A trebuit să le reamintească Genaios bătrânul şi să stăruie în gândul că întâmplările, oricât ar fi fost de vitrege, nu trebuiau să întunece strălucirea serbării şi nici înscăunarea marelui zeu. Ea însemqa mai mult decât pierderea unor cai şi moartea unor vizitii. Însemna ţinerea în loc a vechilor stări de lucruri şi de câştiguri, în faţa unei lumi mărunte, iscusite şi producătoare, care după muncă şi pofta ei cerea să înnoiască vremurile. Şi altă putere nu era de folosit decât a zeilor chemaţi în ajutor, bizuită mai mult pe prostia şi frica mulţimilor decât pe o putere reală, ce nu exista.

E adevărat că oamenii lui Genaios i-au povestit că au văzut pe geana pădurii, înainte de nenorocire, pe câţiva din oamenii lui Tanusa, ba chiar şi pe cei aflaţi că

strigaseră la sacrificiul armăsarului alb. Şi oamenii de încredere l-au vestit pe bătrânul negustor că se urzeşte ceva. Dar Genaios şi de data aceasta s-a făcut că nu aude. A clipit numai de câteva ori şi a schimbat vorba.

Dacă astfel au fost văzute cursele dinspre tribunele îndelung pregătite ale Histriei, cu totul altfel ele s-au înfăţişat dinspre pădure. Aici ajunsese şi se ascunsese, aşteptând, navarhul Thrasybulos cu mica lui oaste şi ceata sclavilor răzvrătiţi de sub conducerea lui Actas. După cum hotărâse atenianul, avea să pornească atacul în ultima zi. Sta însă apropiat pentru a putea supraveghea toate mişcările din cetate. Şi, în aşteptarea asta, Actas, dar mai ales Lăţosul, s-au hotărât să le strice lui Theodotos şi lui Tanusa gustul curselor de care. Sclavii aveau cu ei o haită întreagă de dulăi puternici, pe care i-au asmuţit la început, făcându-i să latre. Apoi, la a doua ocolire, Lăţosul şi câţiva îmbrăcaţi în piei de lup abia jupuiţi, al căror miros înspăimântaseră caii, le-au ieşit înainte.

Sclavii şi ostaşii au petrecut şi s-au veselit de priveliştea celor văzute. Se urcaseră în copaci, sau unii în circa celorlalţi şi băteau cu pumnii şi cu palmele de atâta plăcere. Navarhul însă a stat gânditor, simţind o mâhnire. Împins la luptă de împrejurări, el o primea, dar firea lui, înclinată spre armonioasă zidire şi în lucruri, şi în oameni, simţea ca o părere de rău nu numai pentru cei ce se jertfeau, dar şi pentru lucruri şi pentru dobitoace. Pentru el stăteau un preţ şi o trebuinţă în toate câte viaţa aşezase în jurul omului. Şi distrugerea îl mâhnea.

XVI

În tabăra de la apus de cetate, la moşiile Histriei, de unde fusese trimis Smikros care nu se mai întorsese, nu se pierduse vremea. Zohes şi Canites, înţelegând sfatul Gemei, au orânduit după cum se cădea, puterea atât a

braţelor, cât şi a sufletelor. Vătafii fuseseră omorâţi şi păstraţi numai câţiva oameni de încredere, care, sub înfăţişarea că ar fi mai devotaţi stăpânilor din cetate, duceau acolo câte puţin din j-od de fructe şi de legume pe câte un măgăruş încărcat, culegând în schimb vorbe şi tâlcuri despre tot felul de întâmplări. Conducătorii Histriei simţeau, fireşte, că lucrurile nu merg după pofta lor la aşezările de la câmp, dar prinşi între frământările cetăţii, ameninţarea corăbiilor ateniene, răscoala sclavilor de la gura Histrosului fugiţi din cetate şi acum liberi şi mai ales pregătirea serbărilor în cinstea lui Poseidon, nu voiau să întârzie pe cercetări. A fost de la început politica lui Genaios bătrânul de a se face că nu ia în seamă ceea ce nu-i pria lui sau stăpânilor cetăţii, amânând hotărâriie. Veştile care veneau la moşii prin iscoade vorbeau toate mai ales de fierberea pregătirilor pentru serbare.

Lui Theodotos şi lui Tanusa gustul curselor de care. Sclavii aveau cu ei o haită întreagă de dulăi puternici, pe care i-au asmuţit la început, făcându-i să latre. Apoi, la a doua ocolire, Lăţosul şi câţiva îmbrăcaţi în piei de lup abia jupuiţi, al căror miros înspăimântaseră caii, le-au ieşit înainte.

Sclavii şi ostaşii au petrecut şi s-au veselit de priveliştea celor văzute. Se urcaseră în copaci, sau unii în circa celorlalţi şi băteau cu pumnii şi cu palmele de atâta plăcere. Navarhul însă a stat gânditor, simţind o mâhnire. Împins la luptă de împrejurări, el o primea, dar firea lui, înclinată spre armonioasă zidire şi în lucruri, şi în oameni, simţea ca o părere de rău nu numai pentru cei ce se jertfeau, dar şi pentru lucruri şi pentru dobitoace. Pentru el stăteau un preţ şi o trebuinţă în toate câte viaţa aşezase în jurul omului. Şi distrugerea îl mâhnea.

XVI

În tabăra de la apus de cetate, la moşiile Histriei, de unde fusese trimis Smikros care nu se mai întorsese, nu se pierduse vremea. Zohes şi Canites, înţelegând sfatul Gemei, au orânduit după cum se cădea, puterea atât a braţelor, cât şi a sufletelor. Vătafii fuseseră omorâţi şi păstraţi numai câţiva oameni de încredere, care, sub înfăţişarea că ar fi mai devotaţi stăpânilor din cetate, duceau acolo câte puţin din j-od de fructe şi de legume pe câte un măgăruş încărcat, culegând în schimb vorbe şi tâlcuri despre tot felul de întâmplări. Conducătorii Histriei simţeau, fireşte, că lucrurile nu merg după pofta lor la aşezările de la câmp, dar prinşi între frământările cetăţii, ameninţarea corăbiilor ateniene, răscoala sclavilor de la gura Histrosului fugiţi din cetate şi acum liberi şi mai ales pregătirea serbărilor în cinstea lui Poseidon, nu voiau să întârzie pe cercetări. A fost de la început politica lui Cenaios bătrânul de a se face că nu ia în seamă ceea ce nu-i pria lui sau stăpânilor cetăţii, amânând hotărâriie. Veştile care veneau la moşii prin iscoade vorbeau toate mai ales de fierberea pregătirilor pentru serbare.

Canites se bucura îndeosebi de întâmplarea armăsarului alb şi a curselor de care. Cei doi soldaţi mărunţi, cu ochii oblici şi nasul turtit, de el fuseseră trimişi să stea de strajă la palat, în înţelegere cu comandantul gărzii. Erau doi oameni de încredere. Cel mai în vârstă slujise cu devotament pe regele Charaspes, tatăl lui Tanusa şi al lui Canites, coborâtor de la miazănoapte şi, într-o generaţie anterioară, cuceritorul acestui ţinut, silind cetăţile greceşti, dar mai ales înfloritoarea Mistrie, să plătească un tribut greu pentru întinderea pe care se ridica cetatea, în ţara ajunsă acum în stăpânirea sciţilor năvălitori.

De curând, starea de lucruri însă se schimbase.

Legăturile dintre răsculaţi şi cetate se înrăiseră. După răstimpul de început, în care Cenaios se făcea că nu-şi dă prea mare osteneală cu răscoala de pe moşii, au venit soli ai Histriei până la gospodăriile acestea de la ţară. Ei au adus veste despre cele ce se hotărâse în sfatul cetăţii, anume să se omoare toţi copiii de sclavi până la cinci ani. Solii arătaseră însă că Histria ar renunţa la hotărârea aceasta, făcută din economie, că nu avea să hrănească atâtea guri neproducătoare, dacă cei de la moşii s-ar supune, ar intra iarăşi în ascultare, ar aduce toate roadele pământului din acel an în cetate, dacă ar munci să sporească veniturile şi, mai ales, dacă i-ar preda pe toţi cei făcuţi prizonieri de Tanusa, din neamul geţilor. Acum, însă, la vestea aceasta a crescut Zoltes în mânie. Pentru libertatea neamurilor vechi, băştinaşe se răzvrătise şi pornise el la luptă. Deci răsculaţii ogoarelor au respins josnicia propunerilor histriote. Ca valurile veneau veştile şi băteau în cugetele oamenilor, lăsând în urma lor şi amărăciune, şi mânie.

Din toate, o singură bucurie de-a lungul răstimpului acesta au putut culege: lauda ce se aducea vlăstarului celui mai tânăr al neamului get, despre care se aflase că se purtase cu neabătut eroism. Era, fireşte, vorba de Thrax. Seara, în jurul focurilor, se povesteau multe din isprăvile lui. Erau cunoscute aci şi jocul său ca al treilea actor împreună cu mimii lui Cenaios, după cum mai ales se aflase şi despre omorârea lui Smikros. Thrax creştea în admiraţia şi nădejdea tuturor. Fără să-l fi văzut măcar, oamenii aceştia aprinşi, care aveau nevoie de un erou al lor, de o icoană vie în care să creadă, făcuseră din tânărul ucenic al lui Duris o pildă şi un neasemuit viteaz, trăgând nădejde că în ziua în care se vor porni împotriva Histriei, cu arme furate cu încetul din arsenalul cetăţii în bună

învoială cu păzitorii lui, Thrax va face parte dintre ei. Nu ştiau cum, dar o doreau ziua aceea şi o aşteptau.

Singura care se temea că are să vină şi trăgea nădejde că ceva are să zădărnicească până la sfârşit sosirea lui Thrax era Gema. Ea nu era numai păstrătoare, dar şi bună cunoscătoare a datinilor. Şi cu groază îşi vedea fiul căci, după câte i se povestise, îl identificase sub numele său nou, căzând poate jertfă unor datini ale vechiului neam get, cărora, nu li s-ar fi putut împotrivi. De aceea, de la un timp, ea nu mai răspundea la întrebări, lipsea de la sfatul şi adunările tuturor, era greu de găsit. Dincolo de aşezări, de grajduri şi de corturi, acolo unde începeau zăvoaiele şi lanurile, la guri de poteci şi de maluri săpate, Gema aştepta. Din câte aduseseră iscoadele, din câte bănuia, dar mai ales din câte simţea cu inima ei de mamă, se temea că în drum de noapte sau de zi Thrax se va arăta. Şi nu s-a înşelat. Într-un amurg liniştit, fluierând uşor, zvârlind cu pietre în păsări, sărind şi zburdând, Thrax a apărut cu statura lui zveltă şi chipul frumos de flăcău bălai cu ochii limpezi, albaştri, dând la o parte spicele înalte sau crengile, făcându-şi drum. Mama sa, recunoscându-l de îndată, a sărit de la locul ei de pândă, l-a apucat de umeri cu braţele ei puternice şi l-a strâns la piept. L-a sărutat apăsat pe frunte şi i-a pus palma pe buze, să nu rostească vreun cuvânt. Apoi l-a tras într-un aluniş des, l-a întins la pământ şi abia acolo, mângâindu-i părul, au început să vorbească în şoaptă. Gema îi lămurea lui Thrax, uimit de toate precauţiile astea, că erau încă neînţelegeri în tabără şi că nu era bine să se arate.

— Totuşi sunt aducător de veşti, răspunse flăcăul, sunt şi lucruri pe care trebuie să le ştiţi şi care nu îngăduie întârziere.

— Mi le spui mie şi e ca şi cum le-ai spune lor! E totuna, toţi mi ascultă, se încăpăţâna femeia.

— Te vor întreba de unde le ştii.

— De la o iscoadă rătăcită, le voi spune.

— Şi eu să mă ascund? De ce? Şi rostind cu o anumită înflăcărare vorbele astea, Thrax, mlădios şi puternic, sări deodată în picioare, cu braţele întinse.

Gema tăcu. Cu fruntea în pământ şi tâmplele în pumni, ea nu îndrăzni să privească în ochii fiului său.

— Făcut-am vreo faptă rea? Mă urăsc? Vor să mă pedepsească? De ce? De ce, mamă? O, cum ştii tu să mă Iveşti nu numai de bucuria reîntâlnirii cu tine după atâţia ani, dar cum ştii, mai ales, să mă lipseşti de mândria celei mai de seamă fapte la care visez de mult: lupta şi jertfă pentru libertatea neamului meu.

Cema ridică fruntea şi sări şi ea în picioare. Erau acum unul în faţa celuilalt, privindu-se cu linişte. Ochii mamei mângâiau, ai lui Thrax aşteptau şi întrebau. Femeia îşi întinse braţele amândouă şi-şi aşează mâinile pe umerii fiului său.

— Jertfă ai spus, rosti ea. Dar dacă ar fi jertfă fără de glorie?

— Nu te înţeleg, şopti Thrax.

— Vezi tu, fiul meu, la noi, geţii, sunt datini vechi şi crunte. Dacă voinţa celor de colo – şi ea întinse braţele înspre bordeiele prizonierilor lui Tanusa – te-ar arunca sub puterea unei asemenea datini?

— Aş primi bucuros, răspunse Thrax de îndată.

— Fără luptă frumoasă; i bărbătească?

— Fără 1

— Fără slava oşteanului şi poate a conducătorului?

— Fără 1

— Sub nebunia sfântă a celor care, înflăcăraţi,

pomesc la luptă?

— Da! Dacă datina aceasta, oricât ar fi de nebună şi de nefirească, dă puteri şi sporeşte cugetul încordat al luptătorilor, fapta mea ar avea şi ea o vitejie, o altfel de vitejie. Dar nu ştiu despre ce vrei să vorbeşti, mamă.

— Nici să nu afli vreodată, fiul meu! Aşa aş dori I

Cu aceste cuvinte, Gema crezu că se lepădase de slăbiciunea ei şi de temerile care o minaseră să iasă în calea fiului său. Clipele moi şi înduioşate abătute în sufletul ei i se părură spulberate de pildă virtuţilor eroice ale fiului său, mărturisite cu tot devotamentul şi modestia, dar şi cu toate puterile sufletului său. Şi ca şi cum ar fi fost scăpată de grijile mamei, regăsindu-se pe ea însăşi în hotărâre şi voinicie sufletească, Gema, aruncându-şi un braţ după umerii lui Thrax, rosti cu putere:

— De-i aşa, să mergem la ceilalţi I

Iar când în jurul focului i-a găsit strânşi pe toţi, la răscrucea potecilor dintre bordeie, cu Zoltes şi Canites în frunte, ea a apărut înaltă, hotărâtă, neîndurată nici pentru alţii, nici pentru slăbiciunile ei, şi a strigat cu mândrie:

— Iată-l pe Thrax, fiul meu I E sol şi are multe a vâmpărtăşi.

Tânărul get a fost primit cu strigăte, dansuri şi cinste. Le venea, în sfârşit, celor mai mulţi acel care întrupa pentru ei gândul lor de libertate.

Ceva din puterea mamei lui, dar mai ales din farmecul necunoscutului îl îmbogăţea pe Thrax în ochii acestor răzvrătiţi. Apoi el aducea şi veşti despre ziua apropiată a luptei pe care o aşteptau toţi. Când larma şi bucuria tumultuoasă s-a liniştit, Zoltes l-a aşezat pe Thrax lângă el şi i-a dat cuvântul.

— Vin la voi şi iată ce am să vă vestesc. Aşezaţi doi călăreţi pitiţi în afara zidurilor cetăţii, mai încoace de

poarta dinspre apus. Şi asta de îndată ce mâine se va face la Histria jertfa taurilor negri, iar poimâine, dacă furtuna nu se va ştimi, va trebui să se arate în faţa portului corabia cu statuia lui Poseidon, adusă de la Olbia. Călăreţii să vină atunci grabnic să dea de ştire. Ziua aceasta a fost aleasă pentru atac. O ştiu şi cei veniţi de la gura Histrosului şi aşteaptă la miazănoapte, sub geană pădurii, o ştie şi Genaios tânărul. Atunci şi el cu câţiva vor intra în cetate. S-a ales această ultimă zi a serbărilor pentru că în ea, în Agora cetăţii, se va încheia cortegiul sclavilor ce trebuie trimişi spre vânzare în târgurile mari din miazăzi. Sunt mai ales fraţi de-ai noştri printre sclavii aceştia. Şi apoi, pentru cortegii se vor deschide porţile din apus şi miazăzi. Prilejul va fi bine venit. Acestea sunt veştile, aceasta e măsurătoarea timpului. Sunteţi gata?

— Gata I răsună deodată din sute de piepturi şi Zoltes, în picioare, înălţă paloşul şi arcul cu braţele puternice.

Apoi în tăcerea ce se făcu o clipă se ridică un bătrân. Era get, din foştii sclavi ai lui Tanusa.

— Din oiţe am înţeles, rosti el cu glasul slab, numai o zi ne mai desparte de luptă şi de atacul cetăţii. Se cuvine deci să trimitem cât de curând.pe cel mai bun dintre noi la Zamolxe. Noi, geţii, nu se cade să pornim la luptă fără crainioul acesta trimis la cel din cer. Fără ajutorul lui nu e izbândă. Nu uitaţi asta, fraţilor!

Zise şi se aşeză. Şi au fost multe glasuri de părerea lui. În bătaia galbenă a flăcărilor, ochii cercetau, privirile căutătoare săreau de pe un obraz pe altul, dar nimeni nu îndrăznea să rostească un nume.

Întunecimea şi mişcarea mulţimii au făcut să nu fie luată în seamă. Paloarea de pe chipul Gemei. Ea privea cu ochr speriaţi aproape spre tfiul ei, care, liniştit, stătea

aplecat asupra flăcărilor. E adevărat că tot mai stăruitor privirile îl alegeau. Dar el nu le luase în seamă. Se şoptea, se zvonea, se vorbea şi iarăşi ochii îl căutau tot mai stăruitor pe Thrax. Deodată, în tăcerea deplină, în aşteptare parcă, bătrânul get care vorbise se ridică iar, făcu câţiva paşi şi se apropie de Thrax. Dintr-o singură săritură, Gema a fost lângă fiul ei" acoperindu-l cu trupul.

— Nu I răcni ea cu putere. Nu pe el I Căutaţi, mai sunt şi alţii I

Bătrânul, cu pasul încet şi dureros, se opri lângă ea, atingându-i umărul stâng cu braţul întins.

— De ce îţi necinsteşti fiul, femeie? Nu se cade să te porţi astfel cu el. Nu e el cel mai bun dintre noi? Parcă aşa am înţeles de mult din tot ce s-a povestit aici despre el. Şi te mândreai, Gema, şi tu!

Atunci Thrax, dând-o cu mânie pe mama sa la o parte, ieşi în faţa tuturor, rostind către bătrân:

— Tu ai spus-o I Eu sunt gata! Ce cereţi de la mine?

Gema intră în cercul mulţimii agitate. Părea, în rumeneala focului, o fiinţă zămislită de negurile nopţii, cumplită, ameninţătoare.

— Opriţi-vă, geţi, şi nu încălcaţi datina I răcni ea.

— Noi datina o slujim I răspunse slab bătrânul.

— Nu e adevărat I întoarse femeia. Datina nu cere ca unul să rostească un nume şi ceilalţi să se năpustească pe urma lui. Datina cere tragerea la sorţi, alegere între mai mulţi, şi asta din patru în patru ani. Nu s-au împlinit nici câteva luni de când Zoltes, răzvrătit împotriva cetăţii şi a retgelui, a venit lângă noi şi l-am ales ca pe cel mai bua dintre ai noştri. Zoltes e şi a rămas cel mai bun 1

Apoi Gema, zbuciumată, cu sufletul la gură, a privit ld jur, să vadă dacă a prins puterea vorbei şi judecăţile sale. Uriaşul Zoltes, ridicându-se, rosti cu mare mândrie:

A – T «anil Mirii

— Am fost ales, e adevărat, sunt gata şi nu mă dau în lături de la orice jertfă. Şi se aşează.

Unii erau de părerea Gemei. Alţii se împotriveau şi îl voiau ipe Thrax. Până în cele din urmă, s-a hotărât să se aleagă chiar în noaptea aceea solul către Zamolxe. Dintr-un maldăr de cărămizi sparte din jurul cuptoarelor s-au luat cele de nevoie: un cerc pentru Thrax, un pătrat pentru Zoltes. Şi fiecare aciuindu-se lângă flăcări, care cu un vârf de săgeată, care cu un pumnal s-a silit să scrie cu un singur semn hotărârea să pe cărămidă. Apoi, rând pe rând au aruncat aşchiile roşii, ce păreau de bronz în bătaia focului, la picioarele bătrânului get. Să fi fost doar două-trei cu pătrate.

Când a trecut şi ultima ţandără de cărămidă printre degetele bătrânului, din sute de guri s-a rostit un singur nume: Thrax. El era alesul…

Cinstirea mulţimii a şters ca prin farmec spaimă şi durerea din inima Gemei. Luându-l de mrână pe fiul său, Gema l-a dus până în mijlocul mulţimii. Aci tânărul s-a înclinat adânc, cu amândouă braţele încrucişate pe piept. Era ca o mulţumire pentru cinstea de a muri pentru libertatea lor. Apoi Gema îl aşează mai sus, pe ghizdurile fântânii, ca pe un tron, şi – (plecându-se – se depărtă.

Începură să treacă prin faţa tânărului, după vechiul obicei al geţilor, toţi cei care aveau de trimis o rugăminte lui Zamolxe. Thrax trebuia să-i asculte, pe toţi. S-au înşirat cuminte, unul după altul, bătrâni, bărbaţi tineri şi femei. Nimeni nu se supăra dacă vreunul întârzia mai mult. Îl privea numai din depărtare, cum vorbea ou rrriinile şi cu buzele, cum se aprindea, cum căuta să convingă pe un interlocutor ce nu-l contrazicea. Nu era o rugăminte, ci o luptă cif* vorba şi cu gestul pentru a dovedi dreptatea lui,

pentru care ei se ridicară la luptă, şi care trebuia arătată întocmai. Apoi punea două degete pe buze şi palma dreaptă întreagă pe inima lui Thrax, pecetluind în forma aceasta misivă, zâmbea şi pleca liniştit, cu chipul luminat.

De multe ori femeile plângeau, bătrânii numărau pe degete de bună seamă capiii pierduţi în bejenii. Thrax îi asculta liniştit şi, după fiecare, închidea ochii, respira adânc şi ridica amândouă braţele în sus. Asbfel, în primirea lui se despărţea un om de altul şi o rugăminte de alta.

Zorile au prins chipurile astea. Palide de veghe şi de oboseală încă aşteptând, vorbind, surâzând. După ce treceau prin faţa lui Thrax, se ridicau şi plecau fiecare întrale lui. Aşteptau clipa cea mare a luptei.

La Histria, cu toate întâmplările neprielnice din zilele de mai înainte, sosise şi penultima zi a serbărilor: jertfa taurilor negri. Îngrijorările erau pentru cei de sus, care ştiau de ce primejdie erau înconjuraţi. Mulţimea, deşi prinsă în vârtejul curiozităţilor şi aşteptărilor, era gata, ca o mare, să se schimbe în furtună la cea dintâi mânie ce s-ar fi abătut asupra ei.

Se construise la apă adâncă, lângă farul cetăţii, o podişcă lată, înclinată, unsă cu grăsimi, pentru ca să fie alunecoasă ca gheaţa. De acolo aveau să fie aruncate jertfele în mare. Doi tauri negri, imenşi, din tamazlâcurile lui Tanusa, câte unul de fiecare lună închinată în an lui Poseidon, aşteptau cu ghirlandele de flori împletite peste grumajii puternice şi coarnele poleite. Câte un inel de fier le era tras prin nări, de unde cu lanţuri erau ţinuţi de sclavii slujitori.

Cel dintâi taur a fost jertfit de Genaios cel bătrân. Abia a pus mâna pe lanţ şi taurul, împins de sclavi, a alunecat pe podişcă şi a căzut în mare în clocot şi în

clăbuci de spume, ca o bucată de stâncă. Animalul s-a zbătut câtva timp, a încercat să scape, dai apa era aidâncă şi drumul până la ţărm era lung şi anevoios, străjuit de lotci care i-ar fi zădărnicit salvarea. Afundându-se şi ieşind tot mai rar la suprafaţă, suflând zgomotos, bătând spuma cu picioarele, taurul se înecă. Mii de ochi urmăreau chinul animalului. Şi în clipa în care el n-a mai apărut, strigăte puternice de bucurie au izbucnit din mii de piepturi. Însemna că jertfă fusese primită de marele zeu.

Al doilea taur îl jertfea Tanusa. Era o cinste mare pe care cetatea i-o făcea regelui, bucuros să ia parte la cele mai preţuite fapte cetăţeneşti. Ca întotdeauna şi pretutindeni, o aparentă bună înţelegere trebuia să facă să uite pe histrioţi lăcomia regelui şi arenda cetăţii. Scitul îmbrăcase pentru această împrejurare un chiton rar şi preţios; era negru, cu multe broderii de fir de aur, lung, subţiindu-i braţele puternice, libere, pe care multele brăţări obişnuite erau înlocuite cu câte două benzi late de aur.

Când taurul al doilea a fost adus până la marginea podiştei şi regele s-a ai propriat, la un semn al lui Genaios au izbucnit urale din sute de piepturi. Tanusa, mândru şi ca să fie bine văzut, a ridicat mai întâi amândouă braţele, ca pentru o invocare. A stat aşa câteva clipe, scăldându-se cu voluptate în aclamaţiile mulţimii. Închisese ochii şi gusta cu nesaţ cinstirea cetăţii, după care sufletul său era ahtiat. Dar când a vrut să pună mâna pe lanţ şi să tragă botul taurului, în tăcere s-a auzit un piuit ca o scurtă fluierătură de şarpe şi o săgeată lungă, trasă de pe culmea cea mai înaltă a digului, a venit să se implânte între umerii regelui. Un clăbuc de sânge roşu îi umplu gura. Nu mai rosti niciun cuvânt şi Tanusa se prăbuşi lângă taurul ce nu împlinise întregul sacrificiu.

Genaios jertfi în grabă şi al doilea taur, pentru a evita piaza rea din neîmplinire, şi se aplecă apoi cu grijă asupra celui omorât. Regele murise cu ochii mari, deschişi, în care o umbră întunecată se închega tot mai mult sub ascuţitele ace luminoase zvârlite de soare.

Corpul regelui a fost ridicat în grabă şi aşezat pe un rug înalt, în afară de cetate, chiar lângă zidul de miazănoapte. În jurul mortului s-au îngrămădit armele lui, coiful de argint cu lucrătura de aur, scutul, suliţa, arcul şi au fost jertfiţi patru cai dintre cei mai frumoşi ai grajdurilor regale.

Se aştepta să treacă şi ultima zi, sosirea statuii lui Poseidon, pentru ca să se dea foc rugului regal. O seară tristă de vară, sfâşiată de cântecul greierilor, se lăsa peste Histria neliniştită de semnele rele ale zilelor sângeroase, care trebuiseră să fie zile de mare bucurie. Câteva facle de veghe luminau rugul regelui, unde a doua zi, în zori, lângă căpătâiul lui Tanusa a fost găsit (mort, cu un pumnal în inimă, micul oştean cu ochii oblici, devotat regelui său, care ţintise însă săgeata omorătoare dintr-un şi mai puternic simţământ: ura împotriva regelui trădător şi lacom.

XVII

După cum se Hotărâse, doi călăreţi din cei mai ageri fuseseră trimişi să se ascundă sub zidurile cetăţii. Aleseseră un loc bun, de unde, spre marea lor mirare, au putut să vadă întregul alai şi pregătirea rugului lui Tanusa. Au vegheat toată noaptea apropiindu-se până în bătaia faclelor din jurul rugului, retrăgându-se cu grijă în revărsatul zorilor. Se risipise pulberea viorie vestitoare a răsăritului, când în aţa Histriei a apărut corabia cu marea statuie a lui Poseidon. Era uşor de recunoscut corabia după lunga flamură verde ce flutură de la catarg. S-a oprit

în faţa portului, aşteptând clipa solemnă a intrării. În jurul ei se aşezaseră trierele flotei histriene, iar mai departe, în larg, abia desluşite de aburii dimineţii, vasele ateniene ale lui Thrasybulos vegheau în această neobişnuită sărbătoare. Atunci călăreţii trimişi să vadă şi să vestească au pornit în galop întins pământului spre răzvrătiţii care aşteptau.

Prin faţa lui Thrax trecuseră toţi cei care aveau să pornească la luptă. Flăcăul era palid de nesomn şi oboseală. Se sprijinea cu amândouă braţele de ghizdurile fântânii, privind departe, tăcut. O linişte mare şi o seninătate se citea pe chipul său. Gema, rezemată de un maldăr de legume proaspăt culese, îşi privea fiul din depărtare, neîndrăznind să se apropie. Era tăcerea grea prin care oamenii se mişcau abia auziţi, cu paşi scurţi şi prudenţi.

După ce călăreţii le-au adus lui Ganites şi Zoltes mult aşteptata veste, s-au strâns nodurile şi s-a orânduit plecarea spre cetate. Evenimentele zoreau, aşa că ceea ce a urmat s-a întâmplat în clipe precipitate. Din rândurile răzvrătiţilor înarmaţi au ieşit trei oaimeni, care, în ifaţa fântânii, au împlântat trei suliţe puternice în pământ. Suliţele foarte ascuţite erau ţinute oblic de cei trei războinici. Erau înfipte la câteva palme una de cealaltă. Atunci bătrânul ieşi înainte şi, cu ochii spre cer, cu glasul lui stins şi mâinile împreunate rosti:

— Primeşte, Zamolxe, pe cel mai bun dintre noi şi ajută-ne pe cei care rămânem!

După această scurtă rugăciune nu s-a mai auzit nicio larmă, n-a mai străbătut niciun zvon, nimeni n-a mai mişcat în afară de Thrax, care s-a apropiat încet, palid şi tăcut de cele trei suliţe. Acolo a aruncat de pe umeri frumoasa tunică albă pe care o primise în dar de la Duris. Şi-a smuls şi pieptarul şi a rămas ca un luptător, numai cu

o fâşie deasupra şoldurilor.

Thrax era frumos în puternică şi mlădioasa alcătuire a tinereţii sale. Sub pielea albă, albăstrită ici-colea de drumul vinelor, muşchii bine împliniţi se întindeau şi se rotunjeai» ca nişte animale ascunse. Linia trupului zvelt arcuia întreaga fiinţă într-o supleţă neobişnuită. Omul, tânăr şi falnic, a stat singur numai câteva clipe. A fost ajuns din urmă de doi dintre cei mai puternici războinici. Şi Thrax a pus de bunăvoie mâinile lui împreunate în mâinile unuia dintre ei, iar celălalt, cu iuţeala unui câine care muşcă, i-a prins picioarele. Ca un fus alb, trupul flăcăului s-a ridicat culcat deasupra capetelor, s-a legănat de câteva ori şi, cu oftatul aspru al celor ce duc o povară, bărbaţii puternici l-au aruncat în tăişul armelor. Cei de la suliţe au îngenuncheat, ca să le ţină mai bine, să le facă să pătrundă uşor şi adânc. Şi adevărat, cum a căzut, după prima smucitură, trupul a alunecat în ţepile acestea înfiorătoare. Gâtul, inima şi pântecul au fost străpunse. O ţesătură de purpură din şiroaiele de sânge împletit peste trupul lui Thrax, ai cărui ochi mari, deschişi, parcă priveau încă spre soarele ce se ridicase în toată bogăţia lui de lumină.

Atunci abia s-a auzit un strigăt sfâşietor, aproape un urlet. Era Gema. Ea s-a repezit peste trupul fiului ei întins la pământ, străpuns de cele trei oţeluri. Bătrânul get a cercetat buzele tânărului sacrificat, cu dosul palmei şi i-a înahis ochii. Şi după ce a fost sigur de moartea lui Thrax, a rostit cu o nebănuită bucurie în glas:

— Să fim mulţumiţi şi recunoscători, fraţilor I Puteţi porni cu încredere. Zamolxe ne-a primit jertfa I

Şi tabăra, în frunte cu Zoltes, lângă care se afla Canites, a plecat lăsându-se înspre cetate. Singură, cu câteva femei, cu copiii şi doi-trei slăbănogi, Gema a rămas

să plângă la căpătâiul fiului ei.

Histria era în sărbătoare. Ieşiseră locuitorii, încununând digurile, scările templelor şi puternicele zăgazuri de piatră până la far. În dimineaţa luminoasă de vară târzie, mulţimea îngrămădită, felurit îmbrăcată, de la albul chitonurilor până la purpură şi galbenul de şofran, dădea o mişcare pestriţă, bogată de culoare. Şi era un murmur în aşteptarea intrării în port a corăbiei sosite de la Olbia.

Ceremonia întârzia totuşi. Nu avea să înceapă atâta vreme rit nu se orânduiseră în Agora şi pe uliţele învecinate convoaiele de sclavi. Se strângeau cu greu câte doi-trei din fiecare jească mai bogată, daţi nu numai din cei care prisoseau, dar chiar din cei de nevoie, luaţi de la treburile cele mai grele şi care abia de îngăduiau lipsa. Îi aduceau vătafii cu tablete în mâna pe care di aveau – scrişi, îi numărau şi îi trimiteau pe unii lângă ceilalţi pe pietrele Agorei, dându-i în primirea suliţaşilor.

Era neobişnuit şi ciudat convoiul, alcătuit mai mult din femei, oameni maturi şi câţiva bătrâni. Ceea ce nu se putuse alege ca oameni tineri şi puternici din cauza răscoalelor de la moşii şi cherhanale se înlocuia cu sclavii domestici, pricepuţi şi meşteri în meseriile lor, de care cetăţenii se lipseau cu greu. Erau scribi cărunţi în locul muncitorilor atletici, erau doctori pricepuţi în a drege picioarele rupte şi bolile cu fierbinţeală, în locul flăcăilor vânjoşi, erau femei trecute şi grase, îndemânatice la moşit, la ţesut, la gătit, în locul sclavelor frumoase şi zvelte. Fiecare avea pe umăr, ars în carne, semnul casei din care venea. Şi mulţi purtau floarea brună a lui Genaios cel bătrân, ca şi Actas şi oamenii lui. Erau şi purtători ai pescăruşului, scris din copilărie cu două aripi de o pecete de fier înroşit. Aceştia erau sclavii cetăţii scoşi şi ei la

vânzare, [pentru ca să îngroaşe. Alaiul şi pentru ca să asigure un câştig în vremurile astea grele. Pentru stăpânitori. Era un convoi trist, lipsit de gânguritul obişnuit al copiilor, care altă dată îi întovărăşea pe părinţi.

Se poruncise şi deschiderea porţilor, cea din miazăzi, dinspre Tomis, pe unde avea să iasă convoiul, şi cea dinspre apus, lângă care aştepta neaprins rugul regelui Tanusa. Paza o făceau suliţaşii cetăţii împărţiţi pretutindeni, răriţi însă din cauza risipirii lor, de la far până la cele două porţi.

Se aşezase iarăşi, puternic, soarele pe cer, schimbându-l cu flăcări albe din frumosul cort albastru, într-o boltă dogoritoare, când, încet, solemn, Theodotos, ceilalţi arhonţi, urmaţi de Genaios cel bătrân, au urcat Acropola Histriei, înspre templele lui Apollon şi al Afroditei, nu departe de temeliile sfinte prin jertfe ale viitorului templu al lui Poseidon.

În calmul luminos al aerului, pe puntea corăbiei ce aştepta să i se dea intrarea, la coborârea pânzei, marea statuie a zeului s-a văzut lămurit. Era aşezată pe un pod ridicat, între provă şi catarg, legată puternic cu otgoane. Scânteiau argintul şi poleiala, în bătaia soarelui. De două ori mai mare decât o făptură de om, statuia era din marmură colorată, care jească mai bogată, daţi nu numai din cei care prisoseau, dar chiar din cei de nevoie, luaţi de la treburile cele mai grele şi care abia de îngăduiau lipsa. Îi aduceau vătafii cu tablete în mâna pe care di aveau – scrişi, îi numărau şi îi trimiteau pe unii lângă ceilalţi pe pietrele Agorei, dându-i în primirea suliţaşilor.

Era neobişnuit şi ciudat convoiul, alcătuit mai mult din femei, oameni maturi şi câţiva bătrâni. Ceea ce nu se putuse alege ca oameni tineri şi puternici din cauza răscoalelor de la moşii şi cherhanale se înlocuia cu sclavii

domestici, pricepuţi şi meşteri în meseriile lor, de care cetăţenii se lipseau cu greu. Erau scribi cărunţi în locul muncitorilor atletici, erau doctori pricepuţi în a drege picioarele rupte şi bolile cu fierbinţeală, în locul flăcăilor vânjoşi, erau femei trecute şi grase, îndemânatice la moşit, la ţesut, la gătit, în locul sclavelor frumoase şi zvelte. Fiecare avea pe umăr, ars în carne, semnul casei din care venea. Şi mulţi purtau floarea brună a lui Genaios cel bătrân, ca şi Actas şi oamenii lui. Erau şi purtători ai pescăruşului, scris din copilărie cu două aripi de o pecete de fier înroşit. Aceştia erau sclavii cetăţii scoşi şi ei la vânzare, pentru ca să îngroaşe. Alaiul şi pentru ca să asigure un câştig în vremurile astea grele pentru stăpânitori. Era un convoi trist, lipsit de gânguritul obişnuit al copiilor, care altă dată îi întovărăşea pe părinţi.

Se poruncise şi deschiderea porţilor, cea din miazăzi, dinspre Tomis, pe unde avea să iasă convoiul, şi cea dinspre apus, lângă care aştepta neaprins rugul regelui Tanusa. Paza o făceau suliţaşii cetăţii împărţiţi pretutindeni, răriţi însă din cauza risipirii lor, de la far până la cele două porţi.

Se aşezase iarăşi, puternic, soarele pe cer, schimbându-l cu flăcări albe din frumosul cort albastru, într-o boltă dogoritoare, când, încet, solemn, Theodotos, ceilalţi arhonţi, urmaţi de Genaios cel bătrân, au urcat Acropola Histriei, înspre templele lui Apollon şi al Afroditei, nu departe de temeliile sfinte prin jertfe ale viitorului templu al lui Poseidon.

În calmul luminos al aerului, pe puntea corăbiei ce aştepta să i se dea intrarea, la coborârea pânzei, marea statuie a zeului s-a văzut lămurit. Era aşezată pe un pod ridicat, între provă şi catarg, legată puternic cu otgoane. Scânteiau argintul şi poleiala, în bătaia soarelui. De două

ori mai mare decât o făptură de om, statuia era din marmură colorată, îmbinată în plete şi alte amănunte cu fildeşul şi abanosul. Meşterii olbieni căutaseră să unească, şi reuşiseră, cele două obişnuite înfăţişări ale zeului. Poseidon, în mişcare, apărea că zeul apelor liniştite, de vreme ce un pas alunecător amintea netedul undelor întinse. Purta în dreapta un enorm trident de bronz poleit, iar în stânga, strâns la piept, un delfin graţios, negru, din dens şi lucios abanos, lângă trupul de palide culori ale statuii. Dacă întreaga înfăţişare te făcea să te duci cu gândul la puterea ce linişteşte, expresia chipului închidea în ea, ameninţătoare, furtuna. Aceasta a fost îmbinarea pricepută a celor două caractere izbutite de (meşterii de la Olbia. Nimic din seninătatea unui Zevs în trăsăturile lui Poseidon. Dimpotrivă. Toată încadrarea chipului, de la plete, barbă şi până la sprâncene, era răvăşită, răsucită, turmentată ca de furtună. În piatra tare, dalta ştiuse să scrie frământarea aceasta şi semmfioaţia ei. Era fără îndoială o statuie rară, frumoasă şi mai ales scumpă prin valoarea materialului preţios din care era făcută.

Când la un semn al braţului ridicat de Theodotos dintre coloanele templelor pânză ce acoperea statuia a căzut, un strigăt de admiraţie şi de bucurie din mii de piepturi s-a slobozit. Atunci, din trâmbiţele lor de argint au sunat slujitorii aşezaţi de-a lungul digului celui mare până la far, iar pe braţul cel mai de jos al portului, Taureii cu glasurile lor subţiri, copilăreşti, au început să cânte imnuri învăţate îndelung. Era o olipă solemnă. Genaios bătrânul triumfa. Şi corabia porni pe apă liniştită a portului cu ajutorul vâslelor, a căror bătaie se auzea ritmic din amândouă bordurile, în tăcerea şi încordarea tuturor. A plutit uşor şi sigur, lăsându-se văzută tot mai lămurit.

Deodată, zvâcnind puternic, corabia săltă ca un cal

care cabrează. Prova colorată în albastru, cu vrej înalt de corabie lată şi greoaie, ieşi din unde, recăzând cu zgomot într-un chenar de spumă înaltă. Când a atins iar apa, nava s-a răsturnat pe latura dreaptă, rupând şi ea, ca cele dinaintea ei, vâsleie. Nimeni nu aiflase încă până la această întâmplare, care apropia mult de ţărm o corabie, că furtuna ce bântuise cu câteva zile mai înainte împotmolise iarăşi portul. Când s-a răsturnat pe un bord, Poseidon s-a clătinat câteva clipe, ca un uriaş beat. Apoi, ţinut de otgoanele puternice, a rămas

136

Înclinat, ameninţând să cadă în mare. Valuri mărunte spălau puntea, acoperind picioarele zeului.

Întâmplarea, pe cât de neaşteptată, pe atât de cutremurătoare, a înspăimântat mulţimea. Ca şi cu câteva luni înainte, cnnd a privit cum se cufunda corabia împotmolită cu mărfurile sale, Genaios ceQ bătrân şi-a dat seama că în aceleaşi locuri în care marea aducea şi lua darurile şi binefacerea ei Histriei, avea să se dea iarăşi lupta între ei şi mulţime, însă mult mai aprigă şi mai cruntă. Simţea şi gândea cee? Ce trebuia să spună de data aceasta. Nu trebuia să fie nic tânguire, nici chemare la ascultare, ci altceva de dincolo de întâmplare, dintr-un ţinut mai larg şi imprecis al invocării. Un fel de imn, de cântare, de rugăciune improvizată, de care se credea în stare. Mulţimea nu trebuia aţâţata, ci dimpotrivă, domolită, împăcată, dusă pe alte căi, înspre extaz şi admiraţie. Experienţa de stăpânitor a lui Genaios cel bătrân îi spunea că aici e numai piedica găsirii unui anumit ton în rostire. Prindea sau scăpa tonul acesta, aci era toată greutatea!

Gândurile s-au rotit ca o morişcă în mintea lui. Apoi, hotărât că e în stare şi că trebuie să încerce şi că el e

singurul care poate înfăptui o asemenea încercare, urcă sigur pe sine până sub stema Histriei.

Se aştepta la linişte mânioasa sau la înfruntare furtunoasă. N-a fost niciuna, nici cealaltă. Cea mai primejdioasă întâmplare mintea lui Genaios n-o prevăzuse: râsul şi zeflemeaua 1 A fost de ajuns ca înainte de a putea rosti un cuvânt unul să arunce o vorbă şi toată clipa pe care o dorise nu tragică, dar serioasă, să se răstoarne. Abia urcase, pregătindu-şi tăcerea cu privirea şi gestul, când de undeva, din mulţime, un glas ascuţit a străpuns ca o săgeată. Avsa o rostire lată, puţin tărăgănată, populară, însă cu o curată pronunţie grecească.

— D-aia aţi adus zeul, ca să-şi spele picioarele la noi? A întrebat anonimul şi a urmat un hohot de râs al mulţimii. Se sfărâmase încremenirea şi se alungase frica. De acum, poporul, cu nimica toată, cu o vorbă sau cu un strigăt, era gata să o apuce pe altă cale.

— E cam băut zeul I străpunse o altă voce – şi iară un clocot de râs.

Dar zeflemeaua nu putea ţine prea mult. Şi aşa s-a întâmplat. Uşor, ea a trecut la socoteală mai întâi şi apoi la tulburarea mâniata.

10 – Taurul Mirii

— Şi cât ne-a costat tărăşenia asta? A întrebat în cele din urmă un glas gros, grav, dintr-un piept puternic.

— Bani mulţi şi grei, după cum se vede I îi răspunse un altul.

Şi dialogul, de data aceasta, pe cheltuieli pentru argint, pentru aur, pentru statuie, creştea. Dădea la o parte, cu fiecare întrebare ce aştepta, desigur, de mult să fie pusă în faţa tuturor, în faţa poporului, neguri în grosimea cărora se strânseseră averile şi se chinuiseră oamenii. Fiecare vorbă era o lumină care se făcea, era un

văl care se smulgea. Lucrul se petrecea şi se schimba iute şi cu zvâcnire. Genaios abia putea să-l urmărească, îngrijat cum era, dar simţea cum creşte primejdia în jurul său. Se adâncea frământarea, se închega mişcarea, întocmai cum un nor care călătoreşte şi aruncă o umbră rece într-o zi de vară schimbă deodată înfăţişarea holdelor liniştite.

Vorbele începute cu zeflemele şi ajunse la socoteli schimbară sufletul mulţimii. Părea bătută de vântul răscoalei şi începuse să tălăzuiască. Costumele, înşirate armonios în şiraguri colorate, cu câteva clipe mai înainte, acum se amestecau. Oamenii se înghesuiau, făceau noduri frământate de-a lungul digurilor şi mai ales se mişcau trecând de la goluri la aglomeraţii.

Genaios îşi dădea seama că pierduse lupta fără să spună un cuvânt. Mai încerca zadarnic să oprească mişcarea, să se facă ascultat cu gesturile lui largi. Dar nimeni nu se mai uita la el. Murmurul şi mişcarea se îndreptau spre alte drumuri.

Mocnea totul în mişcare şi zvon, când deodată un huiet şi o larmă crescură de jur-împrejur. Din apus, cetele lui Zoltes şi Canites trecuseră de poarta cetăţii. Când s-a întâlnit cu rugul fratelui său, Canites şi-a strunit calul, a oprit oştenii şi le-a arătat cu braţul întins, tuturor, pe Tanusa. A făcut apoi un gest larg, ca şi cum ar fi rotit o coasă nevăzută, care vrea să spună că pe drept i s-a curmat viaţa regelui trădător. Apoi, cerând o torţă, se apropie şi dădu foc rugului la cele patru colţuri. Buştenii răşinoşi începură să trosnească, o mireasmă dulceagă se risipi în aer şi Tanusa se acoperi de flăcări. Canites, după această faptă ce cuprindea în ea şi înrăire, dar şi o cuminte şi interesată ascultare a datinilor strămoşeşti, încălecă şi intră în cetate în fruntea gloatelor, alături de aliatul său.